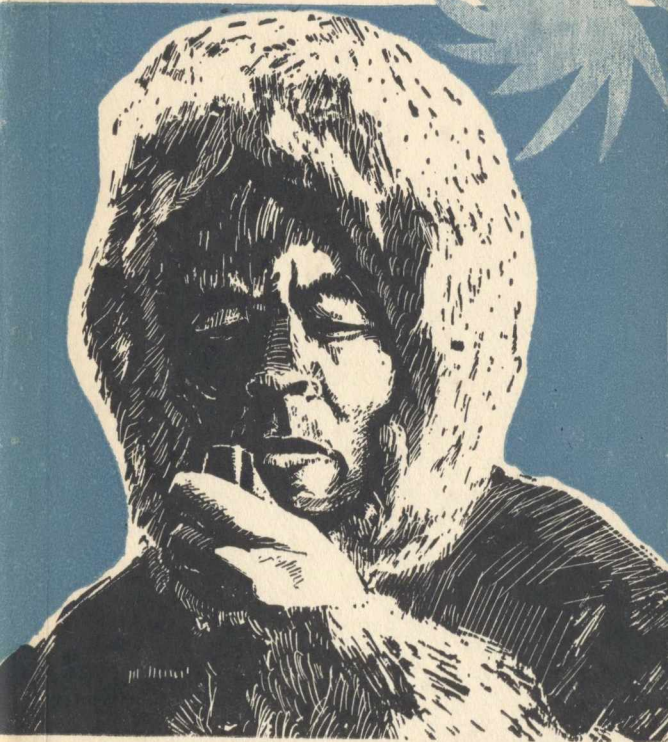

AUREL
LECCA

ESCHIMOSII

C O P E R T A D E C. G U L U Ţ A

E D I T U R A T I N E R E T U L U I

AUREL LECCA

ESCHIMOSII

Dintre toate populațiile care locuiesc în regiunile polare arctice (eschimoși, iacuți, laponi, tunguși, samoiezi, koreaci, mansii, ciukci) cea mai importantă și mai interesantă este populația eschimoșilor.

Cu mii de ani înaintea erei noastre, acolo unde astăzi se află strîmtoarea Bering, uscatul unea cele două continente: Asia și America. Se pare că în acele timpuri îndepărtate eschimoșii au plecat din regiunea lacului Baikal și au ajuns pînă în Alaska. În perioada ultimei epoci glaciare, istmul care lega cele două continente, apăsător de greutatea ghețurilor s-a scufundat, iar mult mai tîrziu, cînd zăpezile s-au retras spre nord, a luat naștere strîmtoarea de azi. Eschimoșii rămași în America, s-au răspîndit încetul cu încetul spre nord-vest și probabil au atins coastele Groenlandei pe la începutul erei noas-

tre. Se crede că eschimoșii au coborât de-a lungul țărmului spre sud, în căutarea vînatului și au ajuns abia prin secolul al XIII-lea pe coasta estică a Groenlandei unde s-au întîlnit cu normanzii care se stabiliseră acolo venind din Islanda cu trei secole în urmă. Dar în vreme ce normanzii nu au suportat clima aspră și au pierit cu toții, eschimoșii au supraviețuit și, învingînd natura vitregă a acestor regiuni de dincolo de cercul polar, au reușit să-și asigure hrana, locuința, îmbrăcămintea, armele și diferitele unelte din ceea ce le oferea marea și uscatul acoperit de zăpezi veșnice.

Eschimoșii au rămas astfel stăpînii mărilor înghețate, ai aisbergurilor strălucitoare și ai aurorelor boreale.

În paginile ce urmează, cititorul va cunoaște cîteva aspecte din viața eschimoșilor, precum și unele din obiceiurile și legendele lor.

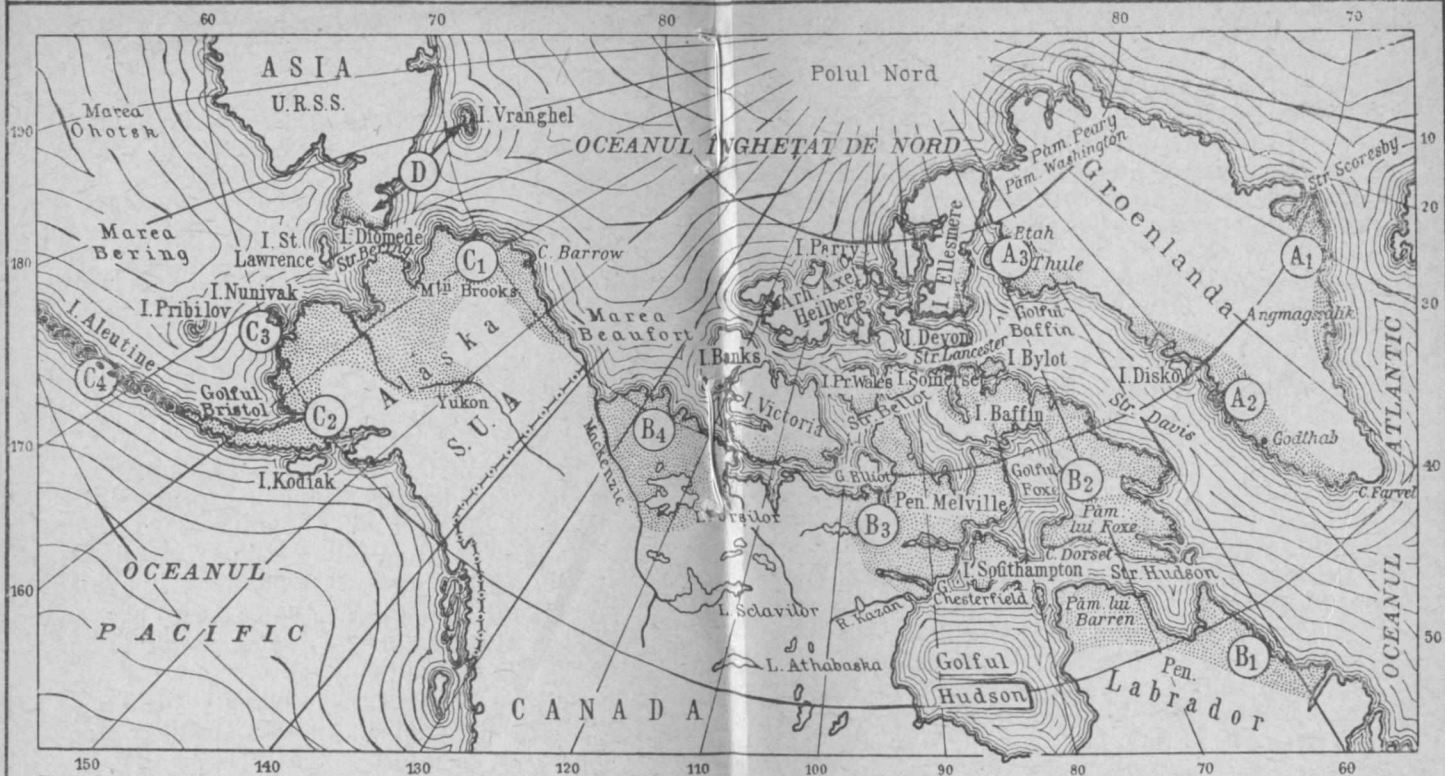
REPARTIȚIA GEOGRAFICĂ

Aproape jumătate din lungimea calotei polare arctice și anume regiunea cuprinsă între Groenlanda și peninsula Ciukotsk, de o parte și de alta a Cercului Polar, este locuită de eschimoși, cea mai nordică populație a lumii.

Eschimoșii au pătruns în unele locuri pînă în tundra arctică, fără însă a depăși marginile împădurite ale regiunii subarctice.

După datele statistice, alcătuite între anii 1959—1964, populația eschimosă numără aproape 50 000 de locuitori.

Este necesar să specificăm de la început, că o importantă caracteristică a acestui popor, care trăiește pe două continente, este unitatea lui, dar nu o unitate din punct de vedere politic sau social. Diferitele grupuri de eschimoși, distribuite variat pe pămîntul înghețat al Arc-

ARIA DE RĂSPÎNDIRE A EȘCHIMOȘILOR ÎN ARTICA

- (A) Groenlanda { 1. *gr. estic*
2. *gr. vestic*
3. *gr. nordic*

- (B) Canada { 1. gr. Labrador
2. gr. Baffin
3. gr. estic
4. gr. vestic

- (C) Alaska {
 - 1. *gr. nordic*
 - 2. *gr. sudic*
 - 3. *gr. Bering*
 - 4. *gr. aleutin.*

① U.R.S.S.

ticei, păstrează o mare omogenitate a costumelor, legendelor, tradițiilor, ocupațiilor și în special a limbii. Astfel un eschimos de pe coasta răsăriteană a Groenlandei se poate înțelege perfect cu un altul din nord-vestul Canadei, cu toate că-i despart 15 000 km și s-au scurs aproape 15 secole de când au migrat. Bineînțeles, vom vedea că există și o serie de deosebiri.

Din această cauză împărțirea populației eschimose s-a făcut ținându-se seama numai de regiunile geografice în care se află. Majoritatea cercetătorilor au adoptat clasificarea lor în 12 grupe, așa cum a fost făcută de geograful englez Edward Moffat Weyer. Aceeași clasificare o întrebuintează în lucrările lui și Knut Rasmussen, explorator și prieten al eschimoșilor.

Primele trei grupe sînt situate în Groenlanda, insulă dependentă de Danemarca, următoarele patru populează țărmul nordic al Canadei și al arhipelagului arctic canadian, alte patru sînt răspîndite în Alaska și în insulele Aleutine, care sînt posesiunea Statelor Unite ale Americii, iar ultima grupă pe teritoriul U.R.S.S., în peninsula Ciukotsk și în insulele Komandor (vezi harta de la pag. 8—9).

ESCHIMOȘII DIN GROENLANDA

1. *Grupul oriental* cuprinde mai multe așezări în care trăiesc cam 1 400 de oameni. Ele sînt întîlnite în fiordul Angmagssalik la 66°

latitudine nordică. Așezările de vară ale acestui grup sînt împrăștiate pînă în golful Scoresby, la 70° latitudine nordică.

2. *Grupul occidental* este cel mai numeros, avînd aproape 20 000 de oameni, care populează așezările situate de-a lungul litoralului strîmătorii Davis, de la capul Farvel pînă în golful Baffin.

3. *Grupul nordic*, cel mai important din punct de vedere etnologic, numără aproximativ 500 de eschimoși, răspîndiți de-a lungul golfului Melville și strîmătorii Schmit pînă la paralela de 80°, lîngă marele ghețar Humboldt din strîmtoarea Kennedy. Sînt nomazi; în timpul verii vînătorii se deplasează pînă în insula Ellesmere în căutarea vînatului, ajungînd chiar în arhipelagul Axel Heilberg. Eschimoșii din acest grup sînt cunoscuți și sub denumirea de *eschimoși thule*, deoarece au centrul în orașelul cu același nume. Lemnul lipsește aici cu desăvîrșire — în tot lungul coastei, curentul marin nu aduce nici o bucată. Săniile sînt construite din oase de balenă unite cu chingi de piele. Cînd merg la vînătoare, unde întrebuintează de regulă căngi cu vîrf foarte ascuțit, ei se ajută unul pe altul pentru ca vînatul să nu le scape.

ESCHIMOȘII DIN CANADA

1. *Grupul Labrador*: numără aproape 2 500 de eschimoși care, alături de albi și indieni, locuiesc în peninsula Labrador. Ei sînt răspîndiți

de-a lungul litoralului nordic și vestic al acestei peninsule, din golful St. Lawrence pînă la rîul Balenelor (Whale River) care se varsă în golful Hudson. Eschimoșii din Labrador trăiesc numai din vînătoare.

Ei se divid în trei subgrupuri: *seqinermiut*: pe coasta atlantică; *tarrarmiut*: pe coasta meridională a strîmătorii Hudson; *itivermiut*: de-a lungul coastei orientale a golfului Hudson.

2. *Grupul Baffin*: cuprinde 2 400 de eschimoși care populează insulele Baffin și Bylot. În timpul lunilor de vară, vînătorii arctici se duc pînă în insulele Somerset, Devon și Ellesmere.

3. *Grupul estic* cunoscut și sub numele de eschimoșii *netsilik*, este răspîndit din peninsulele Melville și Boothia pînă în tundra canadiană, între canalul Chesterfield și rîul Marilor Pești. Această populație numără 1 200 de oameni. Netsilikii constituie un grup nomad; iarna trăiesc în iglu-uri, iar vara pleacă în tundră în căutarea vînatului. Procură greu lemnul — de aceea ei întrebuițează rar sania, înlocuind-o adesea cu o simplă piele de urs.

Sînt divizați în următoarele subgrupuri: *ilivilermiut* în peninsula Adelaida; *utkuhigjalingmiut*: în partea inferioară a fluviului Back; *qeqertarmiut*: în insula regelui William; *netsilingmiut*: în istmul peninsulei Boothia; *avertôrmiut*: în strîmtoarea Bellot; *arviligjarmiut* în Pelly Bay.

Din acest grup estic canadian s-a desprins o subgrupă aparte, stabilită în interiorul tundrei la nord de canalul Chesterfield și la apus de golful Hudson. Această subgrupă totalizează câteva sute de indivizi și este cunoscută sub numele de *eschimoșii caribu*. Locuind departe de mare, în lipsa peștelui și a vînatului marin, hrana lor este constituită din carne de ren caribu de la care au luat și numele.

Eschimoșii caribu au o importanță etnologică mare, deoarece, după afirmația cercetătorului Gessain, ei reprezintă „o perioadă foarte veche a civilizației eschimose”. În lipsa focilor, deci și a prețiosului ulei ce servește la iluminatul și încălzirea locuințelor, ei apelează la lemnul rarilor arbuști ai tundrei. Fac economie de acest produs și fiindcă nu pot topi des zăpada pentru a obține apa, eschimoșii caribu s-au stabilit de regulă pe malurile râurilor și a lacurilor foarte abundente în această regiune. Ei confecționează din pieile renului îmbrăcămînti foarte frumoase, ornate cu grijă și terminate cu o coadă ce amintește fracul.

Eschimoșii caribu au fost divizați, după Knud Rasmussen, astfel: *qaernmiut*: stabiliți între lacul Baker și canalul Chesterfield; *hauneqtôrmiut*: în zona canalului Rankin — acum aproape dispăruți; *harvaqtôrmiut* în partea inferioară a râului Kazan; *pâdlimiut*: la sud de limita vegetației arborescente.

4. *Grupul vestic*: populează coastele nordice ale Canadei de la gura râului Marilor Pești, la

nord de lacul Urșilor, pînă dincolo de fluviul Mackenzie, la granița cu Alaska. Acești eschimoși sînt în număr de peste 1600. Cei din apropiere de riul Cupferminen au fost numiți în anul 1771 de către exploratorul englez Samuel Hearne *eschimoșii cuprului*, deoarece pentru fabricarea uneltelor și a armelor ei folosesc arama pe care o prelucurează prin ciocănire la rece. Indienii atapași i-au numit, pentru același motiv, *cuțite galbene*. Eschimoșii cuprului au fost studiați în 1907 de Stefansson și în 1910 de Jennes. Iarna ei vînează morse și foci, primăvara reni caribu, care slăbiți emigrează către pășunile din insula Victoria, iar toamna caribu grași care se întorc aici; din apa fluviilor capturează pești pe care-i usucă pentru iarnă. Cîteva așezări ale eschimoșilor cuprului se întîlnesc de-a lungul țărmului de sud al insulei Victoria.

Eschimoșii grupului vestic canadian aflați în jurul fluviului Mackenzie poartă denumirea de *eschimoșii mackenzie*. Aceștia folosesc lemnul adus din abundență de apele fluviului, din care construiesc sănii minunate.

ESCHIMOȘII DIN ALASKA

1. *Grupul nordic*: seminomad, populează litoralul mărilor Beaufort și Ciukotsk pînă în strîmtoarea Bering. Cei peste 8 500 de es-

chimoși alcătuiesc numeroase așezări răspândite pînă la poalele munților Brooks.

2. *Grupul sudic*: cuprinde cam 600 de eschimoși, care locuiesc între fluviul Yukon, peninsula Steward și Alaska, pînă în insula Kodiak. Dintre aceștia, cei stabiliți în interior poartă denumirea de *eschimoșii nunamiut*, cuvînt care în eschimosă înseamnă „poporul pămîntului”. Nunamiuții se consideră superiori indienilor cu care au avut dese conflicte. La acești eschimoși curajoși, rezervați cu străinii, foarte expansivi între ei, care vînează caribu cu arcul și săgețile, unitatea familiei este foarte puternică. Din cauza puținelor contacte cu albi, eschimoșii nunamiut își păstrează una din caracteristicile generale ale poporului eschimos și anume onestitatea; de asemenea, spre deosebire de grupurile canadiene de pe coastă, această subgrupă din interior nu este decimată de tuberculoză, boală întîlnită cel mai frecvent la popoarele arctice lipsite de imunitate înăscută din cauza condițiilor de temperatură foarte scăzută.

3. *Grupul Bering*: este răspîndit în insulele Nunivak, St. Matthew, St. Lawrence și Pribylov. El se compune din aproape 400 de eschimoși.

4. *Grupul aleutin*: este alcătuit din vreo 400 de oameni împrăștiați în lanțul insulelor Aleutine.

ESCHIMOȘII DIN U.R.S.S.

De-a lungul litoralului peninsulei Ciukotsk, scăldat de apele mărilor Bering și Ciukotsk, locuiesc peste 1 000 de eschimoși. De asemenea, alte cîteva sute s-au stabilit în insulele Komandor, situate în marea Bering, la răsăritul peninsulei Kamceatka.

OBÎRȘIA ESCHIMOȘILOR

Numele de eschimos derivă din cuvîntul Wi-yaskimowok, ceea ce înseamnă „mîncător de carne crudă”; acest nume a fost dat eschimoșilor, în sens umilitor, de către algonkini. Eschimoșii totuși sînt mîndri de numele lor. Ei își mai spun *inuit* — om prin excelență, ființă superioară (la singular *inuk*). Prin aceasta eschimoșii înțelegeau să se deosebească de animalele în mijlocul cărora trăiau, conștienți fiind de faptul că sînt singurii oameni ai regiunilor acoperite cu ghețuri.

S-au scurs aproape zece secole de cînd „oamenii nordului” — normanzii — stabiliți în Islanda, au pornit spre apus. Navigînd vreme de două săptămîni ei au ajuns în fața unui țărm stîncos și plin de fiorduri acoperite cu

zăpadă și ghețuri. De-a lungul acestui pământ neospitalier, exista însă mult mai spre nord o cîmpie întinsă acoperită cu ierburi. Atrăși de cîmpul verde ei au ancorat într-un golf adăpostit și au luat hotărîrea să se stabilească aici. Deoarece noua lor patrie, pe care au numit-o *Groenlanda* — „Țara verde” — era lipsită de lemn pentru construcție, normanzii s-au hotărît să sacrifice două dintre corăbii. Acestea au servit la clădirea cîtorva locuințe și grajduri pentru vitele aduse cu ei.

Primul contact al normanzilor cu eschimoșii se pare că a avut loc mult mai tîrziu, în timp ce se găseau la vînătoare de reni și urși albi. Normanzii au fost surprinși de statura lor mică, de bordeiele în care puteau intra numai tîrîndu-se, precum și de obiceiurile lor curioase. Amintindu-și de legendele nordice în care se vorbește despre niște oameni de statură mică, cărora li se spune *skerlingi*, normanzii au dat eschimoșilor acest nume.

Cel de-al doilea contact cu europenii l-au avut spre sfîrșitul secolului al XVI-lea, cînd exploratorul englez Martin Frobisher, plecat să descopere un drum spre mările Sudului, a întîlnit în dreptul unui fiord din sud-estul insulei Baffin un filon de pirită. Strălucirea filonului l-a făcut pe Frobisher să creadă că se află în fața unui munte de aur. El a transportat pe corabie cîțiva bulgări din stîncile uriașe și s-a grăbit să se reîntoarcă în Anglia. Un alchimist italian, aflat la curtea reginei Elisabeta,

examinînd roca a declarat că, într-adevăr, este aur. Atunci aristocrația engleză a finanțat de îndată o expediție spre „Meta incognita”, cum a numit regina Elisabeta peninsula întîlnită de Frobischer. Ajuns în țara Baffin, Frobischer s-a grăbit să încarce cu „aur” cele 15 corăbii. Atrăși de zgomotul făcut de ciocanele englezilor, care au zdrobit o parte din „muntele de aur”, cîțiva eschimoși mai curioși s-au apropiat de corăbiile engleze care se găseau gata de plecare. Prin vicleșug, doi eschimoși fură convinși să se urce pe bordul unei corăbii care și-a ridicat îndată ancora. Ei au fost duși reginei în dar, împreună cu bolovanii de aur. Între timp s-a constatat adevărul și întreaga încărcătură din cele 15 corăbii a fost aruncată în mare. Cei doi eschimoși, îmbrăcați în costumele lor de piele de focă și de ren, au fost expuși în fața nobililor strînși la curtea engleză. Cînd blănurile lor călduroase au fost înlocuite cu haine europene, eschimoșii n-au mai putut suporta frigul și au murit de pneumonie.

Cu toate că încă de la începutul secolului al XVII-lea baleniarele olandeze și daneze aco-stau în dese rînduri la țărmurile vestice ale Groenlandei, cunoștințele etnografice privitoare la eschimoșii de aici erau aproape inexistente. Expunerile asupra acestei părți a lumii au fost însoțite de basmele cele mai fantastice, pînă cînd norvegianul Hans Egede a făcut primele cercetări într-adevăr științifice.

El debarcă în Groenlanda în ziua de 3 iulie

1721, într-un loc care a fost numit *Godthab*, adică „Buna speranță”, și ridică acolo o căsuță de piatră. Eschimoșii s-au arătat binevoitori și au participat cu multă însuflețire la această lucrare. Exploratorul a trăit vreme de 15 ani în mijlocul lor, și nu a găsit alt mijloc de a le învăța limba decît mutîndu-se chiar într-una din locuințele lor. El a lăsat o descriere foarte amănunțită a acestor case, care de altfel nu se deosebeau de cele ce se mai văd și astăzi în Groenlanda occidentală; povestea de asemenea despre bunul caracter al eschimoșilor, ce nu-și adresau niciodată cuvinte urîte. Egede descrie mirarea pe care au manifestat-o băștinașii, care au asistat din întîmplare la încăierarea unor marinari norvegieni.

Într-una din primele nopți, petrecute de explorator în tovărășia eschimoșilor, a fost trezit de un zgomot infernal, produs de strigătele și cîntecele oamenilor ce întovărășeau pe vrăjitorul grupului. Egede avea să afle mai tîrziu că acest vacarm se născuse din pricina lui. Vrăjitorul căuta prin tot felul de mijloace să invoce spiritele pentru ca ele să-l lămurească de ce a venit acest venetic printre ei și ce gînduri are. Ceva mai tîrziu, norvegianul și-a construit o casă personală și a luat pe lîngă el doi tineri eschimoși pe care s-a străduit să-i învețe să citească.

Hans Egede a întreprins lungi călătorii de-a lungul coastei, vizitînd multe regiuni locuite odinioară de norvegieni. Descoperi și cîteva locuințe de piatră. Eschimoșilor însă nu le plă-

ceau să-l vadă cercetînd printre ruine, deoa-rece, după credința lor, se temeau ca duhurile celor morți să nu se supere. Exploratorul a dus o luptă aprigă contra vrăjitorilor, dar n-a reușit să facă pe eschimoși să înțeleagă că aceștia nu dispuneau de vreo putere supranaturală.

Din însemnările lui Egede se desprind multe cunoștințe referitoare la faună și floră. Cercetătorii remarcă că pe atunci fauna era cu mult mai bogată decît în zilele noastre. Pe la începutul secolului al XVIII-lea, balenele se gă-seau din abundență în apele strîmtorii Davis. Vînătorile de urși albi erau și ele destul de frecvente în acel timp, iar vara vînătorii împresurau în fundul fiordurilor numeroase cete de reni sălbateci. Femeile și copiii participau la urmărirea lor și îndreptau animalele către defileuri, unde eschimoșii îi așteptau înarmați cu arcuri. Iepurii, vulpile, focile și morsele, care în trecut se găseau peste tot locul, nu se mai întîlnesc astăzi decît în părțile nordice ale Groenlandei.

Două sute patruzeci de ani au trecut de cînd Hans Egede a cercetat Groenlanda. În acest timp sute de oameni de știință au luat contact cu eschimoșii, rămînînd chiar multă vreme în mijlocul lor pentru a le studia viața și obicei-urile. Totuși, în ceea ce privește trecutul istoric al eschimoșilor, există și azi divergențe de păreri.

Vestigiile găsite în ultimii ani în Alaska și în peninsula Ciukotsk, de către arheologii ame-ricani și sovietici, au atras atenția oamenilor

de știință din întreaga lume. Explorarea din punct de vedere arheologic a unui întins teritoriu presărat cu numeroase golfuri, fiorduri și insule, în care se pare că s-ar afla vechi așezări părăsite, va necesita încă timp îndelungat. În trecut eschimoșii au populat atît Groenlanda, cît și insulele arctice canadiene pînă la paralela de 81°. Astăzi așezările lor din Groenlanda, care în prezent sînt cele mai apropiate de Pol, nu depășesc latitudinea nordică de 79°.

Geologii au constatat că în Arctica centrală canadiană, de-a lungul secolelor care s-au scurs, pămîntul s-a ridicat treptat, ceea ce a făcut ca numeroase lacuri în care trăiau focile să sece, fapt care i-a determinat pe eschimoși să părăsească aceste locuri.

Pînă astăzi nu se cunosc prea multe elemente cu privire la modul și data cînd a apărut cultura materială eschimosă¹. Unele așezări descoperite de arheologi nu pot fi puse în concordanță cu culturile materiale cunoscute de istorie, iar urmele aflate în Siberia nu pot fi considerate cu certitudine ca fiind ale precursorilor eschimoșilor din zilele noastre. Cum din tundră și pînă dincolo de Cercul Polar nordic există o mare asemănare între culturile găsite, s-a tras concluzia că eschimoșii ar avea origină comună cu anumite grupări de indieni

¹ Prin cultura materială se înțelege totalitatea mijloacelor de producție și a celorlalte valori materiale de care dispune societatea pe fiecare treaptă istorică a dezvoltării sale.

din America de Nord. Cu toate că în Alaska, în valea râului Yukon, arheologii au descoperit unele vestigii datînd de vreo 10 000 de ani, totuși, din lipsa unor date comparative și din cauza materialului incomplet, problema nu este elucidată.

În ciuda cercetărilor amănunțite efectuate de exploratorul Knud Rasmussen — fiu de eschimosă — nici astăzi nu se poate afirma cu precizie că este exact ipoteza care presupune că centrul de origine al eschimoșilor a fost în partea de vest și nord-vest a golfului Hudson.

Unii etnologi, plecînd de la impresionanta asemănare existentă între instrumentele de piatră și de os ale eschimoșilor și cele lăsate de omul preistoric în Franța și în alte regiuni ale Europei, nu exclud posibilitatea ca eschimoșii să descindă dintr-o populație paleolitică rămasă un timp în Europa.

Încercările ce s-au făcut pentru a lega materialul descoperit de vechile culturi materiale din Siberia și din nordul Chinei nu au dat rezultate sigure pînă în prezent. Totuși, lăncile, cuțitele, harpoanele, bărcile și alte diferite obiecte executate din oase de ren sau balenă, se aseamănă cu cele găsite de către arheologii sovietici în Siberia. Presupunerea că eschimoșii au ajuns în America emigrînd din Siberia și traversînd actuala strîmtoare Bering este cea mai convingătoare. Se pare că în apropierea acestei strîmtori s-a stabilit la începutul erei noastre un masiv grup de

eschimoși cu un oarecare grad de civilizație. Nevoile grupului depășind posibilitățile solu-lui, acesta s-a împrăștiat în mai multe familii care, continuându-și migrația către răsărit, au constituit mai târziu variate subgrupuri. Res-pinși însă de indieni, eschimoșii au fost obli-gați să se stabilească pe coastele arctice, de unde înaintînd peste Barren Land sau „pămînt steril”, au ajuns pînă pe coastele Newfound-land (Terra Nova) și ale golfului St. Lawrence. Alte familii n-au urmat aceeași direcție, ci au plecat spre nord, ocupînd insulele arhipelagu-lui arctic canadian, insula Ellesmere și coasta septentrională a Groenlandei, care a fost în mod cert locuită de familii provenite din insu-la Baffin. În sprijinul acestei afirmații vin urmele descoperite de săpăturile arheologice în insulele Ellesmere, Baffin și în nord-vestul Groenlandei. Nici o urmă asemănătoare cu acestea nu a fost găsită de-a lungul coastei de nord-est a Groenlandei, iar cele descope-rite pe întreaga coastă orientală sînt rare și needificatoare. Se presupune că eschimoșii au coborît în Groenlanda răsăriteană plecînd din nord-vestul insulei.

Dacă în ceea ce privește preistoria eschimo-șilor părerile oamenilor de știință sînt astăzi diferite, în privința provenienței din punct de vedere rasial aproape toți sînt de acord că eschimoșii fac parte din marea rasă mongo-loidă și anume din grupul de tip arctic, con-siderat puntea de legătură între mongoloizii nordici și cei sudici.

Asemănători mongolilor ca tip facial (indicele cefalic mediu 76), eschimoșii au părul negru cu firul tare, fruntea îngustă, pomeții și lobul urechii proeminenți, nasul îngust, sprâncenele stufoase, pleoapele groase și o piele de nuanță gălbuie. Statura lor este mică (maximum 163 cm. la bărbați), brațele sînt scurte, picioarele zvelte, puternice.

Din punct de vedere fizic, nunamiuții, grupul de interior din sudul Alaskăi, se deosebesc de eschimoșii de pe coastă. Ei sînt mai înalți, au fețele mai subțiri și nasul mai mic. În general caracteristicile lor faciale sînt mai puțin mongole ca acelea ale eschimoșilor de pe coastă și nu este imposibil ca ei să aibă în vinele lor mult sînge indian. Cercetătorii H. Larsen și F. Rainey afirmă că aceste caractere nu au fost determinate însă de încrucișarea cu indienii și că nunamiuții ar fi de la origine astfel construiți — lucru care i-a diferențiat de triburile de coastă.

Din punct de vedere lingvistic, eschimoșii aparțin familiei eschimanan, cu o ramură secundară aleută. Din peninsula Ciukotsk și pînă la coasta de est a Groenlandei, predomină o uniformitate lingvistică surprinzătoare, iar diferențele existente — cum sînt cele de la sudul fluviului Yukon, în Alaska — trebuie să fie considerate drept dialecte locale.

CE SPUN CERCETĂRILE ARHEOLOGICE

Arheologul Th. Mathiassen, membru al expedițiilor lui Knud Rasmussen în Arctica, efectuează în 1922—1923 primele săpături arheologice sistematice în regiunile unde fuseseră ridicate vechile sate eschimose. Explorînd locurile din nord și nord-vestul golfului Hudson, el descoperă preistorica „cultură din Thule”. Civilizația din Thule era mai aproape de aceea din Alaska și Groenlanda decît de cultura oricăror eschimoși centrali. Din această cauză Mathiassen stabilește că grupurile din cultura Thule veniseră cu mii de ani înainte din vest, din Siberia sau din Alaska, îndreptîndu-se către Arctica centrală. Săpăturile arheologice au scos la iveală resturi de locuințe construite din oase de balenă. Oasele erau așezate pe locuri ridicate, fapt pentru care

presupunem că datau dintr-o epocă cînd nivelul mării era mult mai înalt. Nu este imposibil, afirmă exploratorul italian Zavatti, ca eschimoșii din insula Southampton (golful Hudson) să fie ultimii descendenți ai nucleului central.

În anul 1925, D. Jenness descoperi o altă cultură preistorică, aceea din Dorset. Centrul acestei culturi a fost în strîmtoarea Hudson și de acolo s-a extins la sud pînă la Newfoundland și la nord în partea nord-vestică a Groenlandei. Cultura Dorset este foarte veche și deosebită de aceea din Thule, deoarece prezintă influența indiană.

Un an mai tîrziu Jenness, continuîndu-și săpăturile în regiunea strîmtoării Bering (insulele Diomede), scoase la iveală primele urme ale „culturii de la Marea Bering” — cea mai veche cultură eschimosă cunoscută pînă atunci.

Cercetările ulterioare din insula St. Lawrence au dovedit că originea culturii eschimose este mai mult asiatică și euro-asiatică decît americană. Din alte săpături au fost scoase la iveală probe că primele trepte ale culturii din Alaska erau mai mult influențate de cultura eschimosă decît de cea canadiană.

În insulele bazinului Fox (la nord de golful Hudson) au fost descoperite resturi de case asemănătoare cu cele aparținînd culturii Dorset, iar pe coasta orientală a peninsulei Melville s-au găsit o serie de obiecte care demonstrează legătura culturii Dorset cu cea din Thule. Exploratorul Zavatti consideră că a-

ceste obiecte dovedesc antecedența culturii Dorset față de cea din Thule, iar grupurile culturii Thule fie că s-au întâlnit cu acelea de cultură Dorset, fie că au ajuns în locurile unde aceasta era deja prezentă.

Migrația eschimoșilor a fost în parte lămurită de explorările arheologice din ultimele trei decenii. În 1948—1949, o expediție daneză condusă de Eigil Knuth a cercetat „Pământul lui Peary” (Groenlanda de nord-vest). Cu această ocazie au fost descoperite urme antice de locuințe eschimose, foarte asemănătoare celor descoperite în timpul celei de a doua expediții din Thule condusă de Knud Rasmussen la nord-vestul golfului Hudson. În timpul aceleiași expediții au fost descoperite pe o terasă eliberată de zăpadă resturile unui umiak construit din lemne prinse cu un fel de cuie din oase de balenă.

Antropologul sovietic S. I. Radenko, care s-a ocupat cu studiul culturilor vechi ale popoarelor nordice, a descoperit în apropiere de Uelen (Peninsula Ciukotsk) un mormânt antic în care se aflau diferite obiecte de vânătoare: harpoane, topoare de piatră, arcuri de os, cuțite de os, vîrfuri de săgeți și statuete de os. După cum se vede, cam tot ceea ce vechii eschimoși considerau absolut necesar pentru a-și putea continua viața și dincolo de moarte.

În anul 1961, aproape de Ehven, o așezare a eschimoșilor, s-au descoperit 105 morminte. Arheologii au scos de acolo cuțite care aveau

forme de diferite animale: broaște, vulpi, urși, lupi, morse, foci și balene, precum și harpoane de os împodobite cu fel de fel de gravuri. Se crede că harponul, care se întrebuițează și astăzi la vânătoarea animalelor marine, își are obârșia în această regiune și a fost realizat pentru prima dată cam acum 3 000 de ani. Tot lângă Ehven s-a găsit și un caiac în miniatură, lucrat din os de morsă, împreună cu o serie de amulete legate de diferite sărbători rituale. De altfel, amintirea acestor sărbători este și în prezent vie printre locuitorii acestei regiuni. Pe una din amuletele descoperite aici, un sculptor talentat a prezentat întreaga faună arctică. Unele sculpturi, care reprezintă capete de oameni cu fețe turtite, cu fălci accentuate și deschideri înguste ale ochilor, confirmă chipul antropologic reconstituit de specialiști pe baza oaselor din morminte. În mormintele bărbaților se puneau de obicei plăcile de os ale „ochelarilor” ce le aparținuseră, plăci prevăzute cu tăieturi înguste pentru a apăra ochii de strălucirea orbitoare a zăpezilor.

O neobișnuită descoperire a fost făcută în cursul anului 1962. Este vorba despre o figurină din os, care înfățișa pe un om gol șezând cu picioarele încrucișate, capul ridicat spre cer și cu mîna dreaptă acoperindu-și ochii. O astfel de sculptură nu a mai fost găsită în peninsula Ciukotsk și nu poate fi comparată decît cu o figurină foarte asemănătoare scoasă cu ocazia săpăturilor din Mexic. S-ar putea ca strămoșii eschimoșilor din Ciu-

kotsk să fi găsit pe acest țărm resturile unui popor care să fi plecat cu multe secole înainte către America, iar această figurină să fie numai o porțiune din firul care ar putea să ducă cercetările spre o nouă sursă.

Într-un mormînt au fost văzute — spre surpriza arheologilor — numeroase cioburi de vase și fragmente de argilă. Se știe că eschimoșii nu cunoșteau olăritul. Este posibil ca aceste vase să fi fost lăsate aici de indienii nord americani, care se pare că au trecut prin aceste locuri înaintea eschimoșilor.

În luna mai a anului 1963 cercetătorul Silvio Zavatti a descoperit lângă coasta de sud-est a Groenlandei în insula Kutdlek ($61^{\circ} 30' N - 40^{\circ} 30' V$) o bucată de grafit, reprezentînd un cîine în cursă. Delicata formă a capului era foarte expresivă. La început exploratorul a crezut că amuleta aparține unei culturi premergătoare celei din Thule, dar minuțioase examene ulterioare l-au convins pe Zavatti că aparține tot culturii Thule și probabil a fost adusă în insulă de eschimoșii care s-au stabilit pe coasta de răsărit a Groenlandei.

Cercetătorii sovietici S. I. Rudenko și D. A. Sergheev susțin că eschimoșii au migrat din Asia prin strîmtoarea Bering și de acolo s-au răspîndit pînă în Groenlanda, unde au ajuns mult mai tîrziu, prin secolul al X-lea al erei noastre. Arheologul danez H. Larsen care a cercetat în Alaska, la Ipiutak, peste 500 de morminte vechi, a ajuns la concluzia că leagănul eschimoșilor s-ar afla prin aceste părți

și că de aici au migrat spre vest și est. Este drept că vestigiile găsite la Ipiutak sînt mai vechi decît cele din peninsula Ciukotsk, dar arheologii sovietici au descoperit în regiunea lacului Baikal și vestigii mai vechi decît acelea de la Ipiutak. Părerea lor, precum și aceea a etnografului A. B. Collins, este că ele ar aparține unor oameni din epoca paleolitică care ar fi fost strămoșii eschimoșilor.

Recent, cunoscutul savant norvegian Thor Heyerdahl, care de ani de zile se ocupă cu problema migrațiilor în insulele Pacificului, susține că eschimoșii ar fi „rude” foarte apropiate cu băștinașii (polinezienii) din insulele Oceaniei. Pentru acest motiv, Heyerdahl s-a alăturat în anul 1964 cercetătorilor canadieni și sovietici. Se nădăjduiește ca această problemă a originii eschimoșilor să fie dezlegată în curînd.

Cultura materială a eschimoșilor, influențată într-o oarecare măsură de condițiile climatice și de distanța mare între grupe, a dat loc la tipuri variate. Majoritatea cercetătorilor împart această cultură în trei mari forme fundamentale, independente între ele și bazate pe ocupația comună — vînătoarea: *arctică*, *sub-arctică* și *arctică superioară*.

1. Cultura arctică este cea mai răspîndită și îmbrățișează teritoriul de la coasta vestică a Groenlandei, la nord de Cercul Polar arctic, pînă la partea septentrională a Alaskăi. Iarna, gheața mării este compactă, săniile alunecă ușor, iar vînătoarea de foci este unica activi-

tate posibilă. Vara, cînd apele sînt libere, se vînează cu ajutorul caiacelor și a umiakurilor balene și foci. Toamna se vînează reni sau se pescuiește.

2. Cultura subarctică se întîlnește în Groenlanda, în Alaska meridională și în insulele Aleutine, unde furtunile frecvente și temperatura destul de blîndă împiedică ghețurile să fie compacte. Din acest motiv nu se poate întrebuița sania; eschimoșii vînează foci, servindu-se de caiace.

3. Cultura arctică superioară se întîlnește numai în districtul Thule din Groenlanda septentrională, unde apele golfului Melville nu îngheață decît o lună în timpul iernii polare. Eschimoșii vînează foci cu ajutorul unor găuri speciale în gheață.

Afară de aceste trei culturi, există și o cultură orientală, aparținînd altor grupe. O astfel de cultură este aceea a eschimoșilor din grupul canadian caribu.

ORGANIZAREA SOCIALĂ. OBICEIURI ȘI LEGENDE

Unitatea socială a eschimoșilor este reprezentată prin familie. Mai multe familii formează o gospodărie și o comunitate de vânătoare. În fiecare comunitate, bărbatul cel mai capabil și cu o mai îndelungată experiență, dă sfaturi ce sînt urmate de toți membrii gospodăriei. Mai multe comunități alcătuiesc o grupă, deosebită de celelalte prin dialect, obiceiuri și legături de rudenie. Denumirea localităților sau a ocupațiilor specifice joacă un anumit rol în denumirea grupelor, de exemplu *ihalmiut* (oameni ai renilor) sau *netsilikmiut* (oameni ai focilor). Între grupe învecinate se stabilesc relații de prietenie bazate pe schimburi de produse și se organizează sărbători comune.

Căsătoria la eschimoși este foarte simplă. De obicei ea se pune la cale de către părinții co-

piilor, în dorința de a-și întări legăturile de prietenie. Ceremonia căsătoriei are loc numai atunci cînd tînărul este în stare să-și întrețină familia, iar fata cunoaște rostul gospodăriei. Aceasta se întîmplă în momentul în care băiatul devine un vînător suficient de priceput și cînd fata, ajunsă la vîrsta pubertății, este în stare să coasă haine din piele și să facă față tuturor nevoilor așezării. Bărbatul cumpără femeia oferind socrilor cît mai multe daruri. Părinții acceptă, fata devine soția lui, iar tînăra pereche se mută într-un alt iglu sau cort. Femeia aduce întotdeauna ca zestre opaițul, oalele de piatră și uneltele de cusut.

Dacă cei doi căsătoriți nu se înțeleg, ei au toată libertatea să se despartă și să se recăsătorească. Rareori eschimoșii au practicat poligamia. În general ei erau bigami, dar azi se căsătoresc cu o singură femeie, deoarece flora și fauna se rarește vizibil, motiv pentru care le este greu să întrețină mai multe femei.

Atașamentul de familie este extrem de profund; eschimoșii țin mult la fidelitatea conjugală. Albii au fost atrași întotdeauna de virtuțile femeilor eschimose, iar mulți dintre ei s-au căsătorit cu fetele eschimose.

Căutînd să dovedească cît de atașat de soția sa este un eschimos, cercetătorul Knud Rasmussen a tradus un cîntec netsilik din Pally Bay, cules de el în timpul celei de a cincea expediție în Thule. Eschimosul care l-a compus se numea Orpingelik și la acea dată

eră grav bolnav și preocupat de soarta soției sale. Versurile sînt acestea:

... „Voi cînta un cîntec,
un mic cîntec despre mine însumi.
Sînt bolnav de la sfîrșitul toamnei
și sînt slăbit ca un copil.

Unaya, unaya ...
Trist, aș vrea ca femeia mea
să se fi dus în altă casă,
lîngă un alt om
care să fi fost refugiul său
sigur și adevărat,
așa cum iarna există gheață.
Trist, aș vrea ca ea să fi plecat
la un protector mai bun,
acum cînd eu nu mai am putere
să cobor din patul meu.

Unaya, unaya ...
Cunoști destinul tău?
Acum mă simt lipsit de vlagă
și nu pot să mă înalț,
iar puternice sînt numai amintirile mele.

Nașterea unui copil, indiferent de sex, este întîmpinată cu mare bucurie. Copiii sînt considerați averea și frumusețea casei, iar o văduvă cu mulți copii va găsi întotdeauna un vînător priceput care să o ceară de soție. În data ce s-a născut, mama înțeapă nasul copilului cu o pană arsă pentru a-i provoca o durere și a-l face să scoată țipete. Astfel ea vrea să-și dea seama dacă micuțul nu s-a născut cumva mut.

Imediat după naștere copilul primește numele unei rude moarte de curînd, deoarece eschimoșii au credința că noul născut va moșteni caracterul celui dispărut, asigurîndu-se în același timp o pace deplină sufletului morțului. Alteori se recurge la fenomenele meteorologice din acel moment (numele *aksaosak* înseamnă *auroră boreală*) sau la o altă întîmplare. Se întîlnesc și nume derivate din părțile anatomice umane.

În ceea ce privește numele propriu, acesta are o importanță foarte mare pentru eschimoși, importanță pe care ei o înțeleg într-un fel aparte. La ei „numele este suflet și sufletul este nume”. Importanța lui este astfel definită: numele este spiritul vieții, deoarece este dat atîta timp cît există viață — fără viață nu există nume, deci fără nume nu există om; numele este sufletul, prieten reîncarnat, deoarece reprezintă sufletul celui care a decedat de curînd; în sfîrșit, numele este cel care ajută să deosebești un om de altul.

Numele eschimos nu are gen, același nume putînd fi dat și unui băiețel și unei fete. Din această cauză, înainte vreme în registrele administrației canadiene fiecare nume era urmat de un număr ce servea la distingerea sexului și de un altul ce semnifica însuși numele noului născut. Se proceda astfel fiindcă transcrierea lor însemna o muncă foarte dificilă. De altfel, dacă nu cunoști limba este foarte greu să pronunți numele eschimoșilor, mai ales că aceștia sînt foarte indignați și le produci un

puternic resentiment dacă stîlcești silabele. Chiar și în zilele noastre, cu toate să eschimoșii dau copiilor nume proprii albilor, ca: Yves, Anthony, Robert, John sau Eduard, ni-meni din sat nu-i cunoaște sub această denu-mire, pentru părinți și rude valorînd numai vechile nume eschimose.

Copiii născuți în zilele unor anumite sărbă-tori sau cei a căror naștere a coincis cu vreo întîmplare neobișnuită, ca de pildă ivirea pe neașteptate a unei balene tocmai cînd întreaga comunitate era amenințată să piară de foame, sînt declarați „consacrați”. Pentru a-i deosebi de ceilalți copii, aceștia vor purta îmbrăcă-minte de o croială specială, cu un cordon îm-pletit din cozi de cîine, împrejurul mijlocului. Copiii „consacrați” vor deveni mai tîrziu *an-gakoki* (vrăjitori). De aceea ei sînt dați de mici în grija vrăjitorului, care-i supune la diferite probe, după care începe să-i inițieze în tainele îndeletnicirii lor.

În primele luni după naștere, mama poartă pruncul agățat de spate, într-un sac confecțio-nat din piei și blănuri călduroase. De gîtul pruncului îi agață o punguliță, în care îi pune unul din obiectele care au aparținut mortului și al cărui nume copilul îl poartă, socotind că acest talisman îl va apăra de „duhurile rele”. Purtîndu-și întotdeauna cu ea copilul, atîrnat astfel la spate, femeia nu este împiedicată de a munci. Alăptarea durează 3—4 ani sau chiar mai mult. Dacă în acest interval se naște un

alt copil, acesta din urmă este dat în grija rudelor mai apropiate.

Copilaşului i se dă curînd să mănînce *panerkitaka*, un fel de mămăligă amestecată cu ulei de focă; este tot timpul legănat cu duioşie, în timp ce mama îi cîntă cîntece de leagăn compuse de ea însăşi. Iată un cîntec de leagăn al unei mame:

*„Este frumos micuţul meu grăsun,
pe care-l port în capişonul meu.*

Oh, ce greu e!

*Cînd îl privesc ei îmi suride,
bine ascuns în capişon.*

Oh, ce greu e!

*Cu dinţii lui de mică morsă,
el aşteaptă să-l hrănesc.*

Este frumos micuţul meu grăsun...”

În timp ce sub ochii grijulii ai mamelor copiii se dezvoltă cu repeziciune, bărbaţii se ocupă cu vînătoarea sau cu pescuitul, precum şi cu construirea caselor, fabricarea armelor, a uneltelor, a bărcilor şi a săniilor. În timpul iernii şi în zilele de vară, cînd nu sînt plecaţi la vînătoare, eschimoşii îşi învaţă copiii cum să mînuiască un harpon — armă indispensabilă unui vînător — cum să-şi menţină echilibrul într-un caiac şi să se strecoare printre sloiurile de gheaţă şi cum să-şi aleagă pieile animalelor pentru îmbrăcăminte, încălţăminte sau curele şi bice pentru cîini.

Cînd băieții au împlinit vîrsta de 14 ani încep să conducă singuri caiacul și să plece la vînătoare împreună cu tatăl lor, primind la început sarcini mai ușoare, apoi din ce în ce mai grele. Iar cînd băiatul, ajutîndu-și tatăl, înfruntă împreună pe ursul alb — *nanukul*, „regele singurătății polare” — părintele consideră inițierea în tainele vînătorii încheiată și îi rezervă fiului onoarea de a da lovitura decisivă animalului. De acum înainte tînărul este considerat vînător în adevăratul sens al cuvîntului și poate lua parte la discuțiile și dansurile celor mari.

Cei mai îndemînateci părinți în sculptura în fildeș sau în piatră arată copiilor arta confecționării amuletelor și statuetelor din oase și dinți de narval; împreună, ei sculptează diferite figuri sau scene din viața de fiecare zi.

Femeile au atribuția de a confecționa îmbrăcămintea, de a păstra și prepara alimentele, de a întreține lămpile de ulei și de a îngriji și supraveghea educația copiilor, în special a fetelor. Mamele arată fetelor cum să întrețină opaițul pentru a da lumină și căldură fără să facă fum, cum să curețe pieile de păr, cum să le înmoaie pentru a le face mlădioase, cum să croiască hainele etc. Tot ele deprind pe fete să gătească carnea de focă, arătîndu-le cîtă apă de mare — care înlocuiește sarea — să pună în fiertură.

În zilele călduroase femeile imbarcă copiii în umiakuri și-i învață cum să vîslească. Ele opresc ambarcațiunile de-a lungul falezelor și-i

lasă pe copii să se cațere pe stînci pentru a strînge ouăle pescărușilor și ale rațelor sălbatice. La eschimoșii din nord-vestul Groenlandei femeile sparg ouăle chiar pe locul unde se găsesc și după ce mestecă conținutul în gură, umplu cu ele intestinele de morsa; acestea sînt consumate în timpul iernii ca un aliment foarte delicat și apreciat.

La grupele din Groenlanda occidentală femeile și copiii culeg un fruct asemănător cu afinele și care amestecat cu sîngele de focă constituie un prețios preparat culinar numit *pukukel*. De asemenea, femeile și copiii eschimoșilor canadieni strîng fructele unui măceș numit *kuoanoi*, care sînt introduse drept condiment în burdufurile cu grăsime de focă.

Tînărul eschimos — mîndru, primitiv, copilăros și taciturn — se deprinde repede cu toate aspectele materiale și spirituale ale vieții. La 40—50 de ani eschimosul este deja bătrîn și încetează de a mai merge la vînătoare. El își așteaptă moartea în liniște, odihnindu-se în locuința sa, iglu sau cort. La moartea sa, locuința este abandonată și golită de toate obiectele pe care le conține, iar cadavrul, cusut într-o piele de ren, este îngropat și acoperit cu pietre, scoase de multe ori din dărîmăturile locuinței. Alături de cadavru se așază pipa și tutunul. Nu se face nici cel mai mic zgomot, deoarece spiritul nu trebuie tulburat. Doar în locuința rudelor se cîntă faptele și meritele celui decedat. Astăzi, trupurile eschimoșilor se odihnesc în cimitire libere și neîmprejmuite, în mijlo-

cul tundrei sau a ghețurilor, mormintele fiind străjuite de cruci albe.

În concluzie, principiul fundamental în educația copiilor este libertatea — tinerii nu sînt obligați, ci trebuie să învețe din propria lor dorință. Ei sînt rareori pedepsiți, pentru că viața aspră a nordului i-a învățat că în mijlocul ghețurilor veșnice orice minut de trîndăvie poate avea urmări nefericite.

Alternanța anotimpului întunecos și rece cu anotimpul luminos și cald influențează modul de viață al acestei populații, care are în spate un pămînt acoperit de zăpezi eterne și în față o mare liberă de ghețuri numai în perioada scurtei veri polare. Această întindere de apă — căreia eschimoșii îi spun *imak* — joacă în viața lor un rol mult mai mare decît uscatul. Mijloacele pe care aceștia le întrebuintează în lupta pentru existență sînt aproape aceleași pentru toată populația eschimosă. Ceea ce realizează sania la vînătoarea care se desfășoară pe întinderile albe ale uscatului, este înfăptuit cu mai mult spor de către caiac și umiak pe mare. Totuși la unele grupări din nordul Canadei se întîmplă cîteodată, din cauza unei variații bruște de temperatură a apei, să dispară planctonul — hrana de căpetenie a animalelor marine. Atunci populația părăsește așezările plecînd spre alte locuri, unde nădăjduiește ca vînătoarea să fie mai spornică. În aceste cazuri există obiceiul ca bătrînii din grupul migrator să rămîină pe loc.

În lungile nopți polare, cînd afară zăpada

viscolită biciuie solul, dacă rezervele de hrană sînt îndestulătoare, vînătorii își petrec vremea mai mult în casă, în mijlocul familiei. Atunci au loc dese adunări la care se cîntă, se compun poezii și se dansează, executîndu-se diferite pantomime cu cîntece și măști. Dansatorii produc în asistență veselie, emoție sau tristețe prin îndemînarea pe care o posedă în întrebuițarea cuvintelor și prin jocul lor comic sau dramatic.

Una din distracțiile eschimoșilor din Alaska o constituie „jocul cu peștele”. În sunețul unei tobe — numită *krida* — dansatorul se învîrtește încercînd să prindă în gură un pește agățat de o sfoară, pe care un tînăr așezat pe o scară înaltă îl face să balanseze. Strigătele și rîsetele nu mai conțin atunci cînd dansatorul, care este cît pe-aici să prindă momeala, rămîne cu gura căscată, deoarece sfoara este repede retrasă. Femeile îmbrăcate în costume de sărbătoare iau și ele parte la această veselie, însoțind bătăile tobei cu cîntece comice.

Eschimoșii posedă o interesantă producție artistică orală, păstrată din generație în generație și memorată în special de dansatori și vrăjitori. Ea se compune nu numai din cîntece, ci și din legende care sînt povestite în timpul acestor adevărate șezători. De pildă, legenda Soarelui și Lunii, în care se vorbește despre o fată ce primea deseori pe un băiat în coliba ei unde domnea întunericul. Nepuținîd să-l vadă bine la față, dar temîndu-se că

iubitul să nu fie chiar fratele ei, fata își înnegri într-o zi degetele cu funingine și le trecu peste obrazul băiatului. Apoi aprinse o torță și la lumina ei văzu că fața mînjită era într-adevăr a fratelui ei. Îngrozită, tînăra fată o luă la fugă în bezna nopții polare. Băiatul găsi și el o torță și plecă în urmărirea fetei, dar în timpul goanei torța îi căzu din mînă și flacăra ei se stinse. El o ridică îndată și văzînd că mai este încă înroșită, băiatul își continuă fuga. În cursa lor nebunească cei doi s-au desprins de pe Pămînt, ridicîndu-se din ce în ce mai sus. Niciodată însă fratele nu și-a ajuns sora. Tînăra fată caldă și strălucitoare deveni Soarele, iar fratele său rece și întunecat se transformă în Lună. De atunci ei se urmăresc neîncetat unul pe altul, fata ținînd în mînă făclia aprinsă, în timp ce aceea din mîna fratelui său este ca un tăciune gata să se stingă.

În legendele eschimoșilor se mai descriu isprăvile uriașului Narmikinak, care omora balenele cu o singură lovitură de harpon, apoi le arunca cu mîna pe mal. Povestea spune că deseori acesta îi ajuta pe copiii mici sau îi salva de la înec, fiind totodată și un fel de intermediar între oameni și divinitățile care — după credința eschimoșilor — conduc lumea supranaturală.

Natura pămîntului arctic este extrem de aspră, iar condițiile de viață sînt foarte grele. Totuși această populație nordică s-a îndrăgostit de locurile unde s-a născut.

În nenumărate legende se vorbește despre afecțiunea pentru pământul natal. Astfel într-o veche legendă a eschimoșilor din Groenlanda occidentală se povestește despre un bătrîn, numit Terignak, care locuia cu copiii săi într-o mică insulă de lîngă coastă. El își iubea insula de unde privea cu bucurie discul roșu al soarelui polar. În timpul verii, copiii săi îl părăseau și plecau spre sud pe „pământul mare”, unde se găseau din belșug reni și vulpi, iar el rămînea singur pe insulă. Unul dintre fiii săi îl convinsese însă să meargă și el pe acel „pămînt mare”. Dar acolo soarele nu părea să răsară din mare, așa cum se deprinsese bătrînul să vadă în insula lui „Ayor... ayor! ce tristețe... ce tristețe!” — exclama deseori acesta. Într-o bună zi, bătrînul le spuse hotărît copiilor: „Arglarpunga, arglarpunga!” — ceea ce în limba eschimosă înseamnă „eu plec acasă!” Atunci aceștia l-au dus înapoi. Ajuns acasă bătrînul a îngenuncheat și sărutînd pământul a ridicat mîinile către cer, adresînd soarelui cuvinte de mulțumire.

Eschimoșii sînt prietenoși și ospitalieri. Cînd vreun european — *krashuna* — cum îl numesc ei, se abate prin satele lor, îi ies în întîmpinare spunîndu-i „nuaniguyu, nuaniguyu”, adică „ce plăcere îmi face vizita ta”. Femeia gazdei așază degrabă în fața musafirului castrolul plin cu carne de ren sau de focă, și îi așterne cea mai călduroasă blană din locuință, pentru ca să se odihnească. În timpul somnului ea curăță și repară hainele oaspetelui. Nu-

mai după ce s-a odihnit, gazda îl întreabă de unde vine, cum se simte cu sănătatea și care este motivul vizitei.

Între vînătorii eschimoși se stabilește o prietenie strînsă și acolo unde nu există legături de rudenie, asociația este întărită prin frăție de sînge. Neînțelegerile și conflictele sînt extrem de rare și, de obicei, ele sînt rezolvate de față cu toți membrii grupului, cu ocazia vreunei sărbători, cînd cel vinovat este luat în rîs.

Cînd noaptea polară este pe sfîrșite, vînătorii se adună și sărbătoresc apariția soarelui prin cîntece și dansuri. Iată un cîntec al eschimoșilor din regiunea fiordului Angmagsaalik, închinat uneltelor de vînătoare:

„Aja, aja, ja, ja . . .

*Frumos este caiacul care alunecă
fără zgomot pe apa întinsă.*

*Frumos este caiacul care alunecă
și ușor harponul care zboară.*

Aja, aja, ja, ja . . .

*Este moartă foca,
foca cea curioasă,
cu capul mic și rotund.*

Grăsimea ei se topește în gură.

Aja, aja, ja, ja . . .

Unele grupe din Alaska și Canada mai posedă așa-numite case ale bărbaților, care, în Canada, poartă numele de *kazgi*, iar în Alaska *kakim* și se deosebesc prin mărimea lor de

celelalte locuințe din sat. Casa bărbaților este centrul de întrunire a vânătorilor. Are camere pentru bărbații neînsurați și este înzestrată cu sală de baie, de dans și de jocuri. Una din cele mai interesante serbări ce au loc în casa bărbaților este aceea dată în onoarea sufletelor animalelor ucise. Cu această ocazie, bășicile focilor vîinate în cursul anului, și care au stat atîrnate de grinzile din tavan, sînt aduse pe țarm de către vînători și aruncate cu mare ceremonie în apa mării.

Cîntecele eschimoșilor dovedesc că vînătorii arctici sînt capabili de creații literare, cu toate că mulți dintre ei nu cunosc scrisul. Astfel, cînd doi vînători se ceartă, neînțelegerea este rezolvată prin „lupta cu cîntece”. Toți vînătorii urmăresc cu încordare sfîrșitul acestei dispute cîntate. Cel ofensat intonează un cîntec satiric adresat adversarului său. Iată unul din aceste cîntece:

*„Tu care te legi de femeia altuia,
fii mîndru de femeia ta,
care însă nu prea are păr.
Cocul său de femeie frumoasă
îl umple cu o veche piele de focă!
În cizmele ei de sărbătoare
ar putea intra mulți pești.
Fii mîndru de femeia ta,
de frumoasa ta femeie!”*

Cel provocat ripostează cu un cîntec asemănător. Acest duel este de regulă acompaniat și de tobe. Sînt dese cazurile cînd cei doi ad-

versari neîmpăcați continuă timp de ani de zile aceste cîntece satirice. Asistența își exprimă părerea cu privire la felul cum și-au formulat apărarea cei doi rivali. Sfîrșitul unor asemenea dispute constă în batjocorirea celui învins, iar cînd învinuirea este gravă, vinovatul este exclus din comunitate.

„Jocul cu sfoara” este caracteristic tinerilor eschimoși din Alaska de sud-vest, dar se întîlnește și la celelalte grupuri. El este executat chiar și de bătrîni și se numește în eschimosă *ajaratu*. Jocul constă în a reuși să execuți diferite figuri geometrice cu ajutorul unei sfori pe care o ții între dinți și degetele de la mîini și de la picioare. Figurile obținute astfel pot reprezenta un aisberg, o sanie, o lampă sau un urs. Jocul este însoțit de cîntece executate de ceilalți tineri care stau îngrămădiți de jur împrejur. Este de remarcat că acest joc se mai practică și de către polinezieni, precum și de indienii din nordul Americii de Sud. Unii etnologi susțin că atît eschimoșii cît și polinezienii au învățat jocul de la indienii din America de Sud.

Un alt joc îndrăgit de tinerii eschimoși din grupele orientale și occidentale ale Groenlandei este acela cu mingea, confecționată din craniul unei foci pe care-l umplu cu resturi de curele. Ei îl joacă după reguli oarecum asemănătoare cu ale fotbalului. Printre obiectele descoperite în vechile așezări de acum 2 000 de ani în Groenlanda de nord-vest de către exploratorul danez Knud Rasmussen se

afla și o astfel de minge. Cercetătorii sînt de părere că jocul de fotbal și-ar avea originea la eschimoși și ar fi fost adus în Anglia, probabil, pe la începutul secolului al XIX-lea, de către vînătorii de balene.

Albii au adus printre eschimoși distracții noi pentru copiii acestora. Cercetătorul Silvio Zavatti a observat în timpul șederii lui printre eschimoși că aceștia practică din ce în ce mai rar sau abia își mai amintesc de jocurile tradiționale. Astfel, la Rankin Inlet, în toată așezarea numai doi copii practicauc jocul cu sfoara. Relatînd aceste lucruri, Zavatti citează cuvintele exprimate de exploratorul francez Paul Emil Victor, într-un volum special dedicat „Jocurilor de sforicele”, cunoscute în districtul groenlandez Angmagssalik: „E important să le strîngem cît mai repede, deoarece jocurile dispar vîzînd cu ochii”.

Strigătul de alarmă lansat de Paul Emil Victor este bine venit deoarece studierea jocurilor practicate de copii și adulți ajută pe etnografi să cunoască originea acestei populații răspîndite din Groenlanda pînă la strîmtoarea Bering.

Astfel italianul Zavatti a descoperit, în timpul studiilor etnologice efectuate în nord-vestul Groenlandei, un fapt de o importanță deosebită și anume identitatea a două jocuri practicate la mare distanță din punct de vedere geografic. Lucrurile acestea fuseseră deja menționate cu mult mai înainte de etnologul canadian Damont Jenness și ilustrate într-un vo-

lum din rapoartele asupra Expediției Arctice Canadiene 1913—1918. Unul dintre jocuri este numit „cuib de ptarmigan” (plantă ce trăiește în regiunile reci) și a fost remarcat de Jenness într-una din insulele arhipelagului arctic canadian (grupul Baffin); cel de al doilea poartă numele de „un câine cu urechi mari” și a fost văzut la eschimoșii ce aparțin grupului estic canadian (caribu).

Cunoștințele astronomice ale eschimoșilor sînt foarte dezvoltate. În regiunea polară bolta cerească este acoperită de stele timp de șase luni pe an și este lesne de închipuit ce atracție exercită ele asupra eschimoșilor. Ei văd în „Cloșca cu pui” o haită de lupi care urmărește ursul și în „Carul mare” o turmă de reni. În fecunda lor imaginație „Pollux și Castor” reprezintă cele două pietre pe care sînt așezate opaițele din interiorul unui iglu.

CONSTRUCȚIA CASELOR DE LOCUIT

Cu toate că igluul — casa de zăpadă — este socotit ca o caracteristică a culturii eschimoșilor, totuși această părere nu corespunde adevărului. În general, grupele de pe coastă folosesc case și bordeie construite din pietre și oase, iar lemnul este întrebuințat numai acolo unde el este adus de ape. La grupele din Canada, igluul reprezintă adăpostul de iarnă, în vreme ce la cele din Alaska de nord el constituie numai o locuință, temporară pentru perioada în care au loc vânătorile. La celelalte grupe construcția igluurilor a fost părăsită.

În regiunile de coastă din nordul Canadei, unde fiordurile și golfurile se află înghețate vreme de aproape cinci luni de zile, casele de zăpadă se construiesc chiar lângă țărmul mării. Eschimoșii sînt foarte prevăzători în alegerea locului pentru construirea caselor de zăpadă.

În preajma igluului este necesar să se găsească zăpadă suficientă care urmează să fie transformată în apă potabilă, în cazul cînd în apropiere nu există vreun lac sau rîu cu apă dulce. Este de remarcat că eschimoșii întrebunțează mari cantități de apă, necesară organismului în vederea eliminării reziduurilor provenite din cauza consumului mare de carne și grăsimi. În afară de aceasta, construcțiile trebuie să fie plasate într-un loc adăpostit, ferit de curenți și vînturi care dau naștere la nămeți de zăpadă. Se caută, de asemenea, ca atît apa cît și uscatul din vecinătate să fie populate cu un număr cît mai mare de animale care vor putea fi vîinate. Apoi trebuie ca în apele din regiunea înconjurătoare caiacul să poată naviga cu ușurință. Intrarea în iglu este întotdeauna așezată cu spatele la vînturi. Unica unealtă specială care se folosește la construirea unui iglu este un cuțit de os, pentru tăierea blocurilor de zăpadă. Nici în timpul celor mai puternice geruri zăpada nu se lipește de acest cuțit. Casa are o fundație ovală și pentru a împiedica ieșirea în afară a căldurii din interiorul igluului, intrarea se află mai jos decît podeaua clădirii propriu-zise. Cu cuțitul, eschimoșii taie blocuri de zăpadă de un metru lățime și o jumătate de metru înălțime. Toate aceste „cărămizi” sînt așezate în cerc și puse una lîngă alta, cap lîngă cap, în spirală și înclinate spre interior, astfel ca locuința să ia forma unui dom. În vîrfurile acestui dom se află un bloc găurit, numit *kri-*

gnak, adică *nasul*, pe unde se face aerisirea. Tunelul de la intrarea în locuință are o lungime de 3—4 metri. În fața intrării se ridică un zid de zăpadă care apără locuința atunci cînd viscolește. În interior, pe o banchetă de zăpadă se pun două piei de focă și peste ele o piele de caribu sau de urs. Acesta va fi patul numit *eegla*, care ocupă o mare parte din iglu. Într-o firidă se găsește primusul, iar lîngă ușă se înfige în zăpadă un cuțit de lemn, numit *tilugtut* folosit la curățitul veșmintelor de zăpadă. Tot din zăpadă se face postamentul pentru vatră. Pereții acestei locuințe sînt de obicei acoperiți cu blănuri, fapt care mărește capacitatea de izolare. În afară de o mică „fereastră” acoperită cu un sac membranos, interiorul construcției mai primește lumină și de la opaițul cu seu care arde fără întrerupere în vatră.

Eschimoșii caribu din tundra canadiană sapă în jurul igluului „magazii” pentru provizii în care ei depozitează peștii prinși în timpul verii, cu undița sau plasa, precum și carnea de caribu, pe care o consumă numai crudă, din lipsă de ulei pentru a o fierbe. Ei sînt nevoiți să întrebuințeze mărăcini ca să se încălzească în timpul iernii. În igluurile eschimoșilor caribu nu se poate păstra o mare cantitate de apă, din pricină că acestea nefiind încălzite suficient, cînd vîntul bate puternic, apa îngheață. Pentru acest motiv ei își așază igluul în imediata apropiere a lacurilor, unde se duc de cîteva ori pe zi și sparg gheața ca să-și scoată apă de băut. Cu toate aceste condiții grele de trai,

eschimoșii caribu nu se plîng niciodată și, atunci cînd au suficiente provizii de carne, igluurile lor răsună de rîsete și cîntece. În timpul verii eschimoșii canadieni trăiesc în corturi făcute din piele de ren de o formă conică, asemănătoare cu cele indiene.

La eschimoșii din Alaska de nord, casele sînt construite din pietre, pămînt și oase de balenă. Igluul de zăpadă nu reprezintă decît o locuință temporară pentru vînători. În regiunea de sud și sud-vest din Alaska, igluul este necunoscut. Acolo, grupul sudic al eschimoșilor din Alaska — nunamiuții — locuiesc în adăposturi numite *itchelik* sau *kalukvik*, construite din piei de caribu susținute de un schelet de lemn. Sînt necesare aproape 20 de piei de caribu pentru a acoperi un astfel de adăpost. În delta mlăștinoasă a Yukonului locuiesc grupele de eschimoși care, în timpul verii, trăiesc în colibe construite pe piloți. Ocupîndu-se numai cu pescuitul, acești eschimoși își petrec o mare parte din viață în caiace.

Eschimoșii din Groenlanda au case construite din ziduri de piatră și grinzi de lemn, cu acoperișul învelit cu ierburi. Cele două ferestre, îndreptate spre sud, sînt făcute din intestine de balenă, cusute unele lîngă altele, în chip de perdele. Culoarul de acces în casă este orientat cu fața spre litoralul mării și nu se poate pătrunde înăuntru decît mergînd de-a bușilea prin acest culoar. Copiii dorm într-o cameră separată printr-o draperie din piei de

focă și legată de plafon prin curele. Opaițul, oalele de piatră necesare gospodăriei și uneltele de cusut se așază în mijlocul camerei. Două lăzi constituie, de obicei, singurele mobile din această casă. În prima ladă sînt păstrate veșmintele familiei. În cutii de lemn, încrustate cu fildeș, femeia își ține colierele de pietre, cerceii și celelalte podoabe ale sale. Lîngă intrare se află un butoi care se umple în fiecare dimineață cu zăpadă curată. Alături de el se pune o țeavă făcută dintr-un os găurit și care servește la băutul apei și la spartul gheței ce se formează deasupra apei, cînd temperatura în casă este mai scăzută. Într-un alt colț al casei se atîrnă un vas mic. În el se strînge urina, care fermentată folosește la spălat, în loc de sodă. În gropile din jurul casei este introdusă carnea uscată, stomacurile și intestinele de balenă sau de focă, umplute cu sînge, alături de burdufurile pline cu grăsime. Gropile se acoperă cu pietre, pentru ca hrana să fie pusă la adăpost de ciîni, vulpi și urși. Deseori focile, care au fost vîinate spre toamnă, sînt în întregime îngropate și spre sfîrșitul iernii carnea lor este mîncată crudă.

Eschimoșii din Groenlanda locuiesc în timpul verii în corturi. Ei au obiceiul ca atunci cînd părăsesc locuințele de iarnă să le desfacă complet, deoarece există credința că spiritele rele ar putea să se adăpostească acolo în lipsa lor. La întocmirea corturilor de vară ei întrebuintează țăruii aduși de ape. Cei din nordul Groenlandei folosesc de multe ori, în loc de

lemne, coastele de balenă. Peste țărui se întind pieile de focă. Tot cu piei de focă, cărora li s-a păstrat părul, este căptușit și interiorul cortului, unde, în fund, pe o platformă acoperită cu blănuri, se găsește patul comun. Femeile cos din intestine de focă benzi din care fac perdele la intrarea în cort. În interiorul cortului se găsește nelipsitul opaiț, căruia drept fitil îi servesc lichenii îmbibați cu grăsime de focă.

CUM SE ÎMBRACĂ ESCHIMOȘII

Îmbrăcăminteă eschimoșilor este cea mai călduroasă de pe tot globul. Hainele lor sînt confecționate astfel încît să mărească capacitatea de izolare, împiedicînd aerul de afară să pătrundă direct pînă la piele. Această îmbrăcăminte, care nu stînjenește mișcările celui ce o poartă, rămîne călduroasă și uscată chiar și în timpul celor mai grele munci. Îmbrăcăminteă constă din haină, pantalon și încălțăminte care sînt aproape la fel pentru bărbați cît și pentru femei. Haina de iarnă este făcută de obicei din piele de ren, cu blana în afară, la care se adaugă un capișon. Îmbrăcăminteă de dedesubt se confecționează din piele de păsări și este foarte moale. Pantalonii sînt lungi și executați din piele de focă sau de ren. Încălțăminteă este compusă din ciorapi și cizmele propriu-zise. Ciorapii se fac din pielea

de pe abdomenul renului, deoarece este mai subțire, iar cizmele tot din piele de ren, dar mai rezistentă, au tălpile din piele de morsă. Mănușile lor au un singur deget și sînt de asemenea din piele de ren sau de focă. De obicei ele se leagă cu o curea de gulerul hainei.

Costumul de vînătoare al eschimoșilor din nord-vestul Groenlandei este, în mod obișnuit, făcut din blană de urs și are o glugă din piele de vulpe. Cînd viscolește ei îmbracă pe deasupra o scurtă de piele, numită *anorak*. Acest termen a devenit universal și derivă de la cuvîntul eschimos *anore*, care înseamnă „vînt”. Drept încălțăminte, numită în general *kamik*, eschimoșii nordici poartă un fel de ciorapi din piele de urs căptușiți în interior cu piele de pasăre. Această încălțăminte este astfel lucrată încît laba animalului, care este lăsată cu gheare cu tot, formează talpa.

Se mai întîlnesc cizme mari care acoperă în întregime membrele inferioare pînă la sold și pantofi de odihnă sau jumătăți de cizme, folosite în special vara. Cusătura motivelor decorative aplicate pe pielea cizmelor este astfel făcută încît apa nu pătrunde în interior. Nici o femeie, în afară de cea eschimosă, nu reușește să coasă încălțăminte în așa fel încît să o facă impermeabilă. Echipamentul vînătorilor este completat cu aceleași mănuși fără deget făcute din blană de vulpe. În fața gurii și a nasului ei își leagă o coadă de vulpe, care-i apără de vîntul glaciari, ce adeseori provoacă degerături.

În timpul verii eschimosul poartă îmbrăcăminte mai subțire: bluze și haine confecționate din piele de focă, sau rămîne numai în „lenjeria” din timpul iernii.

Veșmintele femeiești sînt ceva mai largi decît ale bărbaților. Spatele bluzelor lor este croit foarte mare, astfel încît copiii mici pot fi puși ca într-un sac direct pe spate. Bluzele sînt însă mult mai lungi, ajungînd pînă aproape de genunchi. De asemenea și lungimea cizmelor femeiești este cu mult mai mare decît a acestora pe care le poartă bărbații.

Copiii mici, purtați pe spatele mamei, au drept îmbrăcăminte o simplă capă. Numai atunci cînd încep să meargă de-a bușilea, li se confecționează primul costum îmblănit, croit ca pentru adulți.

Garniturile și ornamentele de piele de pe îmbrăcămintea eschimoșilor diferă de la grup la grup. La grupele din Groenlanda și Alaska se aplică pe piele diferite ornamente și blănuri de lutru de mare, vulpe sau cîine, ca să se obțină un efect decorativ. În trecut, grupele canadiene foloseau drept podoabe diferite tatuaje, precum și bucăți de fildeș pe care le introduceau în buza de jos. Astăzi aceste obiceiuri au dispărut aproape cu desăvîrșire.

În Groenlanda se obișnuiește ca atunci cînd fetele ajung la vîrsta de 12 ani să-și strîngă părul într-un coc, pe care-l leagă cu o curea colorată. Culoarea curelelor are o semnificație deosebită. Cele roșii sînt pentru fetele tinere, albastre pentru soții, negre pentru văduve, cele

albe fiind purtate numai de bătrîne. Fetele tinere își înfig în coc piepteni lucrați artistic din oase de balenă și morsă. Femeile eschimose din nord-vestul Canadei își împletesc în păr suvițe de piele. Cea mai mare pedeapsă pentru o femeie sau fată este tăierea părului. Cele din Alaska, însă, poartă, în general, părul scurt.

Cu prelucrarea pieilor de la animalele vîinate se îndeletnicesc numai femeile și tinerii pînă la etatea de 15 ani. Tăbăcitul nu este practicat. Pielea este însă mai întii bine răzuită cu un cuțit special. Partea ei interioară se roade cu dinții pentru a se îndepărta toate resturile de grăsime și a o face mai moale. După ce pielea a fost ținută să se usuce la vînt, se netezește și se croiește cu mare atenție. La unele grupe din Canada mai există încă un obicei străvechi, acela ca femeile să obțină fibre din tendoanele focilor, pe care le deșiră cu dinții. Din acestea ele realizează apoi un fir pe care-l fac cît mai subțire, rulîndu-l cu palmele pe obraz.

În timpul verii, albeața zăpezilor polare și lumina puternică pot pricinui o boală extrem de dureroasă, numită oftalmia zăpezilor. De aceea vînătorii poartă un fel de ochelari de protecție, pe care îi leagă de cap cu o curea de piele. Aceștia sînt făcuți din plăci de os, prevăzute cu două creștături orizontale în dreptul ochilor. Uneori în plăci sînt sculptate diferite figuri de animale. Arheologii au ajuns la concluzia că eschimoșii întrebuintează „ochelarii” de foarte mult timp. De altfel, ei au găsit în Alaska „ochelari” vechi de peste 2 800 de ani.

MIJLOACE DE TRANSPORT

Un rol preponderent în viața eschimoșilor îl joacă cele două ambarcațiuni din piei: *caiacul* și *umiakul*, precum și sania trasă de câini.

Caiacul este o ambarcațiune destinată pescuitului și vânătorii. Este foarte ușor de transportat și pe apă el poate atinge o viteză mare. Eschimoșii îl folosesc și atunci când marea este peste măsură de agitată. Abilitatea cu care conduc caiacele este demnă de admirat. După ce eschimosul s-a echipat, își ridică caiacul într-o singură mână, în timp ce în cealaltă ține padela și-l poartă astfel până la malul cel mai apropiat. Pune apoi picioarele în „gaura pentru om” și-l împinge cu amîndouă mîinile în apă.

Spre sfîrșitul iernii polare, bărbații încep construirea caiacelor sub îndrumarea celor mai bătrîni, mai experimentați. Pentru construcția lor eschimoșii își procură materialul din lemn-

nele care plutesc pe mare, împinse de curenții marini din Siberia sau Norvegia și care uneori sînt aruncate chiar pe țărm.

Construcția acestei ambarcațiuni este un lucru de precizie, dimensiunile sale trebuind să corespundă măsurii corporale a viitorului posesor. Femeile pregătesc între timp căptușeala caiacului, făcută din piele brută. Carcasa caiacului este învelită complet cu piele de focă tină, vînată de curînd. Operația de așezare a pielii pe carcasă o fac numai femeile. Acestea cos pieile cu ajutorul tendoanelor de focă, pe care le trag cu dinții. Apoi, ung cusăturile cu grăsime, pentru ca apa să nu pătrundă. La mijlocul ambarcației se lasă o deschizătură centrală numită „gaură pentru om” mărginită de un cerc de lemn. Cînd se urcă în caiac, vîntorul își leagă vesta de piele impermeabilă de cercul de lemn și formează un singur corp cu ambarcația, astfel încît apa să nu se strecoare în interiorul caiacului. Bărbații sfîrșesc lucrul, întinzînd pe caiac diferite curele, prevăzute la capete cu catarama de fildeș pe care se află sculptate chipurile animalelor marine sau diferite semne simbolice. Curelele sînt destinate să susțină numeroasele arme necesare la vîntoare. O șină lucrată din os de narval, așezată dedesubtul caiacului, îl va feri de muchiile ascuțite ale gheții.

Caiacul este pus în mișcare cu o singură vîslă (padelă). După forma pe care o are caiacul și după semnele deosebite pe care eschi-

moșii le fac pe caiac și pe padelă se poate determina ușor grupa din care face parte posesorul lui. În general caiacul este construit pentru o singură persoană. În Alaska și în Groenlanda se construiesc și caiace cu mai multe locuri.

Echipamentul pentru vânătoare este amplasat în partea din față a caiacului. În dreapta se găsește legat în curele harponul pentru foci, iar în stînga cel pentru păsări. În față stau înșirate, prinse în curele, diferite cuțite, precum și undița. În mijlocul acestui arsenal de arme arhaice există și o pușcă. Pe un suport, în spațele „găurii pentru om”, este așezat un flotor executat din bășica umflată a unei foci.

Centrul de greutate al caiacului se deplasează la cea mai mică efortare a vînătorului, mai ales pe vreme de furtună. Eschimoșii îl repun însă în echilibru cu o mișcare bruscă a mijlocului lor. Exploratorul Nansen, care a petrecut în anul 1888 zece luni în Groenlanda apuseană, vorbește despre accidente pricinuite de răsturnarea caiacului și care, deseori, sînt mortale. Puterea, cît și mlădierea coloanei vertebrale a eschimoșilor, atît de necesară pentru conducerea acestei mici ambarcațiuni, se pare că a constituit un factor de seamă în viața lor. În această privință este de remarcant studiul făcut de antropologul englez Charles Dawson, care a cercetat ani de zile viața și obiceiurile acestei populații. El a constatat existența unei a treisprezecea vertebre la aproape toți vînătorii din regiunile unde caiacul repre-

zintă cel mai important mijloc de transport. După părerea antropologului englez, existența celei de a treisprezecea vertebră determină aptitudinile fizice deosebite ale eschimoșilor.

Umiakul este folosit mai mult de femei. Din această pricină eschimoșii groenlandezi îl numesc *corabie de femei*. Acestea vîslesc cu aceeași îndemînare ca și bărbații. Întreaga osatură a bărcii este lucrată din lemn căptușit cu piei de focă. Un bun umiak poate îmbarca 12 și chiar mai multe persoane, precum și tot atîția cîini. De asemenea și uneltele gospodărești și pieile care vor servi la ridicarea corturilor de vară. Construcția umiakurilor este făcută în mod special pentru a primi o încărcătură mare fără a pune accentul pe viteză. Cîte opt femei vîslesc în cadență cu ajutorul unor pagaie late. Această ambarcațiune este deosebit de potrivită pentru călătorii de-a lungul coastelor, printre sloiuri de gheață.

În timp ce caiacul alunecă pe apă cu repezițiune și fără zgomot, umiakul înaintează printre sloiuri prin smucituri. Eschimoșii ocolesc cu precauțiune sloiurile și aisbergurile, temîndu-se ca acestea să nu se răstoarne tocmai cînd umiakul s-ar găsi în apropierea lor.

În trecut, cînd balenele se aflau în număr mare în apele Mării Groenlandei, eschimoșii se foloseau la vînătoare de aceste umiakuri. Eschimoșii din Alaska, care locuiesc de-a lungul litoralului Mării Beaufort, unde se mai găsesc balene, întrebuintează umiakurile la vînătoria acestor mamifere marine.

De cînd au apărut negustorii cu blănuri, au început să se arate în unele părți bărci cu motor și cu pînze, iar umiakul să fie înlăturat treptat și înlocuit prin aceste ambarcațiuni.

În timpul iernii, mijlocul principal de transport continuă să fie tot sania trasă de cîini. Acest mijloc de transport este întrebuințat în special de-a lungul coastelor acoperite cu zăpadă. Sania, nefiind prevăzută cu tălpici, nu poate fi folosită în regiuni muntoase, cu zăpadă abundentă.

Părerile sînt împărțite în ceea ce privește perioada în care și-au făcut apariția primele sánii trase de cîini. Se poate însă presupune că atît rasa de cîini, cît și tipul de sanie sînt de proveniență asiatică.

Acolo unde lemnul lipsește, eschimoșii își construiesc sánii din oase de balenă și dinți de morsă. Cu o dibăcie de neînchipuit, ei izbutesc să „coasă” cu ajutorul curelelor bucăți din aceste oase, iar drept patine, să așeze dinții de morsă, pe care îi șlefuiesc cu răbdare. Bicele lor pentru condus cîinii sînt prevăzute și ele cu mînere din os sculptat.

Eschimoșii caribu se servesc de o sanie lungă de 8—10 metri și lată de o jumătate de metru. La ea se înhamă numai 3—4 cîini, deoarece hrana cîinilor se obține cu greu. Tălpile sániiilor se ung cu turbă pentru a le face să alunece mai ușor. De aceea cînd pleacă la drum mai lung, eschimoșii caribu duc cu ei un săculeț cu turbă. Acolo unde cîinii lipsesc cu desăvîrșire, sania este trasă de femei și copii.

La eschimoșii care locuiesc în delta fluviului Mackenzie și la cei din Ciukotsk (U.R.S.S.), săniile sînt mai complexe, deoarece ei dispun de cantități suficiente de lemn adus de fluviu pînă la țărmul mării. Acestea se aseamănă cu săniile populației din Siberia, care locuiește de-a lungul țărmurilor mărilor arctice. În regiunea Mackenzie, fiecare familie posedă cel puțin cîte o duzină de cîini. Eschimoșii cunosc însemnătatea ajutorului pe care îl dau cîinii și de aceea îi îngrijesc și se poartă cu ei cu multă afecțiune.

Echipajul unei sănii este alcătuit din 6—12 cîini, în funcție de greutatea pe care trebuie s-o tragă, precum și de lungimea drumului de străbătut.

Eschimoșii înhamă cîinii în două feluri: în evantai sau în perechi, una după alta. Cel mai practic mod este cel de-al doilea. În frunte se află cîinele conducător care cunoaște comanda stăpînului. La echipajul în formă de evantai, cîinele conducător se află la mijloc și este încadrat de alți doi cîini cunoscători și ai comenzilor. Cînd un cîine nu trage, se atinge ușor urechea lui cu un bici lung de opt metri. Uneori, numai prin simplul zgomot al biciului se atrage atenția cîinelui. Cînd vînătorul strigă *kra, kra*, cîinii pornesc cu urlete de bucurie spre locul unde va avea loc vînătoarea. Cînd eschimosul strigă *Ili, Ili*, aceștia cîrmesc spre stînga și cînd se aude comanda *ion, ion*, o iau la dreapta. Adeseori eschimoșii povestesc că aceste animale le-au salvat viața atrăgîndu-le.

atenția asupra pericolului care-i amenința, prin lătrături repetate. De pildă, cînd banchiza pe care se găsesc este aproape să se rupă în bucăți, cîinii încep să dea semne de nervozitate și oamenii astfel preveniți înțeleg că trebuie s-o părăsească în grabă. Eschimoșii din nord-vestul Canadei au învățat cîinii să tîrască pe zăpadă focile vîinate, ducîndu-le pînă la igluul vînătorului. Ei nu greșesc niciodată locuința și cînd au ajuns cu prada în dreptul acesteia, încep să latre insistent pentru a da de veste soției vînătorului.

Nicăieri, în nici o parte de pe globul pămîntesc, cîinii nu sînt iubiți și prețuiți ca în regiunea arctică. Cîinii polari sînt păroși ca urșii și au blana de culoare neagră sau cenușie. Botul lor este ascuțit și urechile drepte. Trag săniile pe distanțe lungi de zeci și sute de kilometri.

În perioada lungii ierni, copiii își petrec vremea jucîndu-se cu aceste credincioase animale. Dacă vreun cîine a dispărut, eschimosul îl caută fără încetare, prin toate igluurile sau corturile. Dacă a murit, îl plînge toată familia, de la mic la mare, și vreme îndelungată își aduc cu toții aminte de prietenul de care s-au despărțit, povestind cum se purta acesta la vînătoare, cum îl conducea pe stăpîn către casă în timpul nopții polare pe un viscol cumplit, cum a ocolit odată o prăpastie pe cînd se afla cu sania pe un ghețar, cum a salvat un copil de la înec și multe alte fapte demne de amintit. Dacă un cîine s-a îmbolnăvit, stăpînul

îl ia înăuntru la căldură și cheamă angakokul pe care-l imploră să invoce spiritele, pentru ca să-l însănătoșească.

În timpul verii, cînd sania nu poate fi folosită, cîinii sînt întrebuințați ca animale de povară. Un cîine adult este în stare să suporte o greutate pînă la o treime din greutatea sa proprie, fără a obosi în timpul transportului, care durează uneori mai mult de 48 de ore.

Eschimoșii canadieni aveau obiceiul ca atunci cînd murea vreun vînător, cîinii acestuia să fie strangulați și înmormîntați împreună cu el. Exista credința că cel mort va avea nevoie în „viața viitoare” de credincioasele animale pentru ca să-l apere și să-l transporte acolo unde va călători sufletul său.

La eschimoșii din peninsula Ciukotsk (U.R.S.S.) renii nordici sînt dresați și întrebuințați la transport. Acești eschimoși se servesc de ei pentru a parcurge distanțele apreciabile din nesfîrșita tundră. Renii merg extrem de repede. Bălțile înghețate și pline de asperități sau tufișurile încîlcite și acoperite cu zăpadă nu reprezintă pentru ei un obstacol. Blana acestor animale, cărora li se mai spune și „cămilele Arcticei” sau „cai cu coarne” servește la confecționarea diferitelor articole de îmbrăcăminte. Din coarnele lor se scoate un fel de clei care se întrebuințează la îmbinarea scheletelor de lemn ale săniilor și caiacelor. Carnea și laptele renilor sînt alimente foarte prețioase. Renii nu sînt pretențioși în ceea ce privește hrana, mulțumindu-se cu mușchi și lăstari ti-

neri. Iarna, însă, ei își găsesc mai greu de mîncare. Zăpada trebuie spartă cu copitele, pentru ca să poată ajunge la licheni. Se întîmplă uneori ca în mijlocul iernii să vină cîte un val neobișnuit de căldură, ca apoi să înceapă vînturi reci. Din această pricină se formează atunci o crustă de gheață atît de tare, încît renii nu pot s-o sfărîme cu nici un chip. Începe atunci o perioadă grea pentru eschimoși, deoarece ei sînt nevoiți să hrănească renii cu plante uscate. Astăzi, în peninsula Ciukotsk, renii constituie proprietate colhoznică și ating aproape 12 000 capete.

VÎNĂTOAREA

Spre sfîrșitul lunii februarie, zăpada, care acoperă totul de jur împrejur, începe să se coloreze în gingașe tonuri trandafirii, iar ghețarii capătă și ei o culoare de smarald. Peste cîteva zile, un soare roșu țîșnește pentru prima dată deasupra orizontului. Atunci eschimoșii ies cu toții afară din colibe și își aruncă în sus mănușile lor îmblănite. Apoi, după o veche tradiție, se descoperă, strigînd: „sainang sunain sekonok!” ceea ce înseamnă: „salut, ție, Soare!” Exclamațiile lor răsună în acest decor de stîncă și de gheață. Munții își înalță spre cer piscurile albe de zăpadă, mîngîiate de razele strălucitoare ale soarelui. Acesta nu are putere să încălzească prea mult. El întîrzie însă pe vîrfurile albe ale munților, alergînd pe cîmpia de gheață și împrăștie bruma care cu-

prinsese banchiza și se agățase în josul pantelor. Primăvara izbucnește. Ici-colo, de substratul de zăpadă sînt gata să apere saxifragele, cu corola și frunzele purpurii, clopoței și trandafirul polar, cu petalele albe, alături de lichenii negri și de iarba verde și grasă. Vrabia zăpezilor, numită de eschimoși *kupanuk*, de îndată ce a simțit noul aer proaspăt a și început să sară din stîncă în stîncă, scoțînd strigăte ascuțite, care par că adresează soarelui imnuri de laudă. Vremea este însă schimbătoare și cerul nu rămîne niciodată senin timp mai îndelungat. Pe neașteptate el se acoperă de nori și o ceață deasă se înalță din apă și cuprinde tot spațiul. Începe să bată vîntul care gonește înaintea lui furtuni de zăpadă și fulgii se lipește de ochi și de nări. Sînt însă și multe zile liniștite cînd pînza albă, care învăluie uniform acest nesfîrșit pustiu, se destramă pe alocuri și calmul nopții polare este întrerupt de trosnetele de pe mare și uscat. Se aude murmurul zăpezilor. Apele încep să curgă în rîuri și cascade, ducînd cu ele primul mesaj al scurtei primăveri polare. Pe alocuri se zăresc ramurile sălciilor pitice, care, purtînd mici muguri, încearcă sfioase să-și facă loc la lumină. Stîncile apar dezgolite și negre și apa întunecată pornește să bolborosească de-a curmezișul ghețurilor rupte, construind mici canale ce se lărgesc continuu. Apoi ghețurile de pe uscat se pun în mișcare pînă în fundul fiordului, alunecînd cu o viteză de 20—30 metri pe zi. În curînd se produce unul din cele

mai minunate fenomene ale naturii arctice: *nașterea aisbergurilor*. Ruperea unei bucăți de gheață din masa ghețarului este anunțată prin bubuituri repetate ce se aseamănă cu o cano-nadă. Odată format „tînărul” aisberg cade în apă, unde, îmbrăcat cu o strălucitoare armură de argint, plutește, depărtîndu-se încet datorită curentului. Lungimea acestor munți de gheață poate ajunge pînă la un kilometru, iar înălțimea lor deasupra apei pînă la 80 de metri. Adîncimea pînă la care se găsește partea scufundată a aisbergului variază după forma și porozitatea gheții. De obicei este de 5—6 ori mai mare decît înălțimea ghețarului deasupra apei. Călătorind pe mare, acești munți de gheață iau diferite forme, sub acțiunea soarelui, apei și curenților. Astfel ei seamănă fie cu castele medievale sau cu biserici cu zeci de turnuri, fie cu orașe ruinate sau piramide egiptene, sau cu arcuri de triumf și de multe ori chiar cu figuri de oameni sau animale. Eschimoșii văd în aceste aisberguri sufletele rătăcitoare ale acelor care, în timpul vieții, n-au avut parte de nici o bucurie.

În funcție de felul sau forma gospodăriei lor, eschimoșii se împart în două categorii: vînătorii de coastă și vînătorii de interior. În timp ce grupele care locuiesc de-a lungul coastelor se hrănesc din vînatul numeroaselor animale marine, cei din interior nu au alt aliment principal de hrană decît renul polar. Lipsa focilor, morselor și celorlalte animale marine care dau grăsimea necesară atît pentru hrană cît și pen-

tru încălzit explică sărăcia culturii materiale a eschimoșilor din interior.

Unui eschimos îi sînt necesare pentru hrana zilnică, în medie, 8 kg carne și grăsimi. Pare într-adevăr o cantitate enormă, însă trebuie să ne gîndim că, în condițiile de temperatură foarte scăzute, corpul acestor oameni pierde un număr mare de calorii. Carnea se mănîncă în general crudă și de aceea eschimoșii nu au fost niciodată victimele scorbutului.

Animalele marine vîinate de eschimoși le procură și materia primă pentru gospodăria lor, astfel că vînătoarea focilor și morselor joacă un rol hotărîtor în viața acestora.

Metodele de vîinare a focilor, morselor și urșilor albi diferă după anotimp și regiune. Vînătoarea în caiac durează toată perioada de vară, pînă cînd gheața de coastă începe să se formeze din nou și folosirea acestei ambarcațiuni nu mai este posibilă. Cînd gheața s-a întărit suficient, începe vînătoarea focilor la găurile pe care acestea și le fac pentru a respira, precum și aceea a urșilor și vulpilor polare. Vînătorile de iarnă sînt cu mult mai grele din pricina gerului și întunericului.

Influența condițiilor sociale în care trăiesc eschimoșii s-a făcut simțită și în ceea ce privește metodele lor de vînătoare. De altfel viața eschimoșilor din peninsula Ciukotsk, care în trecut nu era mai bună decît a eschimoșilor caribu, astăzi s-a schimbat cu desăvîrșire. Ei locuiesc acum în case de lemn, înzestrate cu lumină electrică și posedă centre de achizițio-

nare de blănuri, aprovizionate cu alimente și mărfuri. De asemenea, în arteluri au întinse crescătorii de reni și vulpi albastre. În așezările lor există școli cu internate pentru copii, precum și spitale, case de cultură, băi și cinematografe. Stațiile de pescuit sînt prevăzute cu baleniere, șalupe cu motor și avioane. Vînătorii eschimoși așteaptă în porturi comunicările aviatorilor care depistează animalele marine. Îndată ce pe Marea Bering sau Marea Ciukotsk aviatorii zăresc siluetele morselor, comunică la bază și vasele se îndreaptă în grabă spre locul indicat. Numeroși tineri eschimoși lucrează ca meteorologi în insulele Komandor și Vranghel. De asemenea, cîteva sute de aleuți, care s-au stabilit de curînd în insulele Komandor, se ocupă cu creșterea *calanului* (*Latox lutris*) numit și *vidra de mare*, animal care nu se întîlnește în altă parte, decît în insulele Aleutine și în Alaska de nord. Calanul are o blană mătăsoasă, moale, cu firul lung și trainic. Este una din cele mai scumpe blănuri din lume.

Cu totul altfel se prezintă vînătoarea la eschimoșii din Alaska, Canada și Groenlanda, unde animalele marine sînt vîinate cu mijloace înapoiate din punct de vedere tehnic. Acolo eschimoșii sînt siliți să vîneze numai în apropierea țărmului, din pricină că nu au vase moderne de pescuit. Cei din Groenlanda și Alaska au părăsit în parte vînătoarea animalelor marine și lucrează ca mineri la zăcămintele de cărbuni, bauxită și criolit descoperite în regiunea arctică. Femeile și fetele sînt muncitoare

la fabricile de conserve. În prezent eschimoșii de pe coasta occidentală a Groenlandei au început să întrebuițeze țesăturile europene și să consume alimente de proveniență străină. Ei posedă cărți și jurnale tipărite în limba eschimosă, scrisă fonetic fie cu caractere latine, fie cu ajutorul celor 11 semne silabice speciale (vezi pag. 124). Astăzi, în Groenlanda, numai grupul nordic și cel oriental au ca îndeletnicire principală vînătoarea.

Spre mijlocul lunii aprilie, soarele pare că se statornicește. Lumina lui se face din ce în ce mai intensă și oamenii sînt cum nu se poate mai veseli. Nici nu le mai vine să mai intre în colibeile construite din pietre și pămînt, care, dezbrăcate acum de haina lor albă, au reapărut negricioase și triste. Săniile înaintează cu greutate prin zăpada moale. În curînd eschimoșii le vor părăsi și locul lor va fi luat de caiace, al căror cadru zvelt, făcut numai din lemn și piele, seamănă cu un animal marin.

Către sfîrșitul lunii aprilie, eschimoșii încep pregătirile de mutare în locuințele de vară. Umiakul, care în timpul perioadei de îngheț a stat cu fața în jos, este acum cercetat cu de-amănuntul și, dacă este nevoie, reparat fără înțîrziere. Toți membrii familiei, bătrîni, femei, copii, împreună cu cîinii se instalează în el și pornesc pe apă, spre părțile unde își vor înjgheba locuințele de vară, stabilite dinainte de vînătorii care au plecat primii.

Vînătoarea focilor. În zilele călduroase, focilor le place să se odihnească la intrarea fior-

durilor și la marginea banchizei. Vînătoarea acestor animale se poate face acum fie din caiac, fie de pe banchiza în derivă. Eschimosul instalat în caiac își așază în față o pînză albă, pe care foca o ia drept un sloi de gheață ce plutește pe apă. Deseori, vînătorii rătăcesc printre sloiuri ore întregi pînă să găsească vînatul. Focile ies să respire la suprafața apei, din sfert în sfert de oră. De îndată ce se zărește o focă, se încetează vîslitul, pentru a nu se mai produce valuri și se înaintează cu mare băgare de seamă. Ei țin strins cu mîna dreaptă harponul, și cînd s-au apropiat suficient de focă, îl aruncă printr-o bruscă destindere. Harponul descrie în aer o traiectorie și derulează după el cureaua ce îi leagă capul de plutitor. Apoi se înfinge zdravăn în ceafa focii. Vîrful harponului, numit *tsoogata*, rămas înfipt în focă, este legat prin curea de flotor care rămîne la suprafața apei, indicînd astfel locul unde a fugit foca. Vînătorul își ridică la repezeală coada harponului din apă și o așază din nou în propulsor. Rămîne să urmărească flotorul, așteptînd ca foca epuizată să apară la suprafață. Cînd victima se ridică pentru a respira, vînătorul, înarmat cu un cuțit special, îi aplică în coastă lovitura de grație. Trage apoi foca cu cîrligul alături de caiac și făcîndu-i o tăietură sub gît, îi introduce o țeavă, prin care suflă, pentru ca foca, așa umflată, să poată pluti pe apă. Apoi astupă cu grăsime rana animalului și-i trece o curea prin caninii inferiori, trăgîndu-l în felul acesta pînă la țarm.

Eschimoșii din Labrador vînează focile într-un fel cu totul caracteristic. Ei aruncă în apele din apropierea țărmului un fel de plase lungi făcute din curele împletite. Apoi, cu umiakurile, înconjoară focile ce se odihnesc pe banchiza de gheață de lîngă litoral și le gonesc spre locul unde se găsesc întinse plasele. Focile se încurcă în curele și sînt trase la mal și omorîte.

Insulele Atiuk, din vestul arhipelagului Aleutinelor, deși sînt de natură vulcanică, au țărmurile nisipoase. Pe la începutul lunii iunie, mii de foci poposesc acolo pentru reproducere. Astăzi vînătoarea lor se face după anumite reguli și numai cînd puii au crescut mari, spre deosebire de trecut, cînd nu există nici un fel de restricție. Bătrînii aleuți povestesc despre felul rudimentar în care aceste animale erau vîinate odinioară. Negustorii americani aduceau aleuților numeroase umbrele de culori țipătoare, pentru care primeau în schimb blănuri și piei. Deși în arhipelag peste 200 de zile din an sînt ploioase, eschimoșii nu utilizau totuși umbrelele ca apărătoare de ploaie, ci drept sperietoare pentru foci. Femeile se înșirau pe plajă și, deschizînd și închizînd continuu umbrelele, ațineau calea focilor la marginea mării. Animalele zăpăcite și înfricoșate de aceste apariții nu mai îndrăzneau să se arunce în apă, astfel că vînătorii le puteau omorî pe toate cu ușurință.

Insulele Aleutine sînt des zguduite de erupții vulcanice submarine. Și astăzi încă aleuții

își închipuie că în adâncuri sălășluiesc spiritele care, atunci cînd sînt mîniate, fac să se cutremure pămîntul. De multe ori, în urma erupțiilor, apare cîte o insulă nouă la suprafața oceanului. Crusta de lavă care acoperă aceste insule este încă fierbinte, iar prin crăpăturile ei jeturile de apă, amestecată cu vapori, dau naștere la mici gheizeri. În timpul iernii, și mai cu seamă cînd vînturile bat cu putere, focile se îngrămădesc în jurul acestor „calorifere” și stau zgribulite pe pămîntul cald. Vînătorii cunoșteau aceste „case de adăpost” ale focilor. Ei veneau acolo și le măcelăreau fără nici o socoteală, astfel că numărul animalelor s-a micșorat simțitor. Erau chiar pe punctul de a pieri complet, dacă guvernul american nu ar fi interzis vînătoarea lor. Astăzi numai băștinașii au dreptul să vîneze foci și numai pentru nevoile populației.

La țarmul sudic al insulelor Aleutine, udate de apele mai calde ale Oceanului Pacific, apare uneori un animal asemănător cu focile. Numele științific al lui este *dugong*, dar i se mai spune *vaca de mare*, deoarece se hrănește numai cu plante marine și în special cu varză de mare. Aceste animale marine sînt căutate pentru grăsimea și carnea lor. Eschimoșii aleutini însă nu le vînează și, cînd întîmplător întîlnesc vaci de mare, fug din calea lor, deoarece cred că vacile de mare ademenesc pe pescarii naivi. Ei își închipuie că sufletele dugongilor ar fi aparținut fetelor pe care înecul le-a smuls de timpuriu vieții. Este posibil ca această

credință să se fi născut din pricină că femelele dugongilor nu au glandele mamare așezate pe abdomen, ci pe piept. Există multe povești și legende în care se vorbește despre asemenea „sirene” cu corpul jumătate femeie și jumătate pește. Oamenii de știință au dat grupului din care fac parte dugongii numele de *Sirenia*.

Dintre toate speciile de foci care trăiesc în apele arctice, cele mai cunoscute și mai prețuite de eschimoși sînt *foca cu glugă* (*Cystophora cristata*) care ajunge pînă la lungimea de trei metri; *foca cu șa* (*Phoca groenlandica*) apreciată pentru grăsimea ei; *foca îmblănită* (*Artocephalus ursinus*) care furnizează cea mai căutată piele pentru corturile de vară; *foca cu barbă* (*Erignathus barbatus*) a cărei carne este foarte gustoasă și *foca cu panglică* (*Histriophoca fasciata*) întîlnită mai cu seamă în apele din jurul peninsulei Alaska. Pieile acestor foci se deosebesc nu numai prin culoare, ci și prin peri. Fiecare din ele are o întrebuințare specială. Unele piei servesc numai pentru confecționarea hainelor, altele pentru talpa ghetelor sau pentru curele.

Vînătoarea de morse (*Obedenus rosmarus*) se face cu aceleași arme. Vînătoarea lor este însă mult mai periculoasă decît a focilor și cere mai multă dibăcie. Morsa trebuie să fie izbită mai întîi cu harponul în cap. Dacă lovitura nu este izbutită animalul devine extrem de furios și poate să atace sau chiar să răstoarne caiacul. De obicei, cînd morsa revine la suprafață se trage cu pușca în ea. Uneori cînd se dă vestea

că s-au semnalat turme de morse, eschimoșii se unesc în grupuri pentru a se putea ajuta unii pe alții, la nevoie.

Modul și locul de vânătoare depind de anotimp. Vara, morsele se duc spre regiunile mai nordice ale Arcticei, iar toamna migrează spre sud, pe măsură ce frigul și înghețul se accentuează. Către mijlocul lunii aprilie morsele din golful Baffin se îndreaptă spre litoralul nordic al Groenlandei. Atunci eschimoșii din regiunea golfului Melville se mută în corturile de vară, în apropiere de falezele și fiordurile unde sînt întîlnite morsele. În luna mai, morsele ating o lungime de peste trei metri și o greutate pînă la 500 kg. În aceste regiuni curenții marini cu apă oxigenată aduc bancuri de pești care constituie hrana turmelor de morse. Din cînd în cînd ele tulbură liniștea cu vocea lor ce se aseamănă cu mugetul vacilor. Toate aceste sunete se aud la mai mulți kilometri depărtare de locul unde se găsește colonia. Cînd se nasc puii, masculii, înarmați cu colți teribili, își apără „familia”. Cei maturi au umerii, spatele și șoldurile acoperite cu piele îngroșată în formă de noduri și de aceea ei sînt denumiți *noduroși*. În ceea ce privește proveniența nodurilor, părerile cercetătorilor sînt împărțite. Unii le consideră drept o dovadă secundară a maturității sexuale, iar alții sînt de părere că nodurile nu sînt altceva decît cicatricele care s-au format în urma luptelor dintre masculi.

După ce puii au mai crescut, eschimoșii încep vânătoarea pe uscat. La această vânătoare

participă întregul grup. Turma este luată prin surprindere și vînătorii caută să izoleze mai întîi pe masculi. Apoi sînt prinse femelele, care, pentru a-și apăra puii, nu părăsesc plaja. Masculii și femelele bătrîne sînt loviți în cap și înjunghiați. Cînd vînătoarea s-a terminat, eschimoșii strîng victimele într-un singur loc, unde le taie. Carnea și grăsimea sînt puse deoparte pentru sărat și afumat, mușchii și măruntaiele pentru preparat mîncare, iar restul pentru hrana cîinilor. Sîngele este strîns în cutii de conserve și împărțit în părți egale între toți vînătorii.

Sentimentul turmei la morse este deosebit de dezvoltat. Eschimoșii povestesc nenumărate cazuri în legătură cu aceasta. De pildă, cînd unul dintre animalele rănite, care a izbutit să fugă în apă, nu mai poate să înoate, două sau chiar trei morse îi sar în ajutor, susținîndu-l din ambele părți. Grijă mamei față de puiul ei este demnă de relevat. Oricît de mare ar fi primejdia ce ar amenința-o, mama nu se va îndepărta de pe plajă sau de pe sloiul de gheață, dacă puiul ei nu poate ajunge în apă. De altfel și în legendele și baladele eschimoșilor nordici sînt descrise asemenea scene din viața acestor animale marine.

Vînătoarea de balene are loc în prezent numai de-a lungul țărmului nordic canadian și de-a lungul litoralului Mării Beaufort. Carnea, împreună cu grăsimea de balenă, numită *mac-tok*, constituie hrana de bază a grupelor din regiunea rîului Mackenzie. Se conservă într-un

lel de gropi săpate în gheață, în apropierea igluului. Mactokul se consumă crud sau fiert și are gust de ficat de morun. Copiilor și tinerilor le place pielea de balenă și o mestecă ore întregi în gură, ca și când ar fi gumă de mestecat. S-a constatat că în timpul iernii eschimoșii Mackenzie nu se satură cu 10 kg de mactok pe zi.

Vînătoarea de balene se face primăvara cu ajutorul umiakului și durează cam o lună și jumătate. Spre deosebire de eschimoșii din celelalte grupe, acești eschimoși își fac umiakurile din piele de morsă pe care o întind pe un schelet de lemn. Patru vîslași și un harponier alcătuiesc echipajul unui umiak. Când vînătorii zăresc o balenă, ei împing umiakul în apă și se îndreaptă cu toată viteza spre cetaceu. Echipajul aflat în frunte beneficiază de dreptul de a ataca balena. Celelalte așteaptă ca în caz de nevoie să dea ajutor primului echipaj. Se întîmplă cîteodată ca balenele harponate să nu apară deasupra apei decît la cîteva zile de la data harponării sau să se ridice pînă sub gheața banchizei. Atunci eschimoșii, înarmați cu topoare și răngi, sparg gheața și trag animalele la mal. Înainte de a începe să despice vreun cetaceu, eschimoșii din regiunea fluviului Mackenzie au obiceiul de a picura puțină apă dulce în gura lui, avînd credința că animalele marine sînt foarte dornice de apă dulce. Ei se tem că dacă nu îndeplinesc acest ritual, balenele rămase în viață nu s-ar mai lăsa vîinate. Spintecarea balenei se face cu

ajutorul unor cuțite fixate de bastoane lungi. Mai întâi se taie aripile și coada, apoi începe desprinderea slăninei. Mactokul este împărțit în bucăți de cîte 50 kg pe care săniile le transportă imediat la igluuri, unde sînt puse la păstrare în gropi. Carnea, de un roșu negricios, va fi întrebuințată ca hrană pentru ei și cîini. Șase balene sînt suficiente pentru hrana a 1 000 de eschimoși și 2 000 de cîini pe o perioadă de șase luni, cît ține iarna polară.

Vînătoarea narvalului (*Monodon monoceros*) se face tot în colectiv. Lungimea caninului superior al acestui animal marin care trăiește în regiunile arctice poate atinge uneori aproape doi metri. Carnea narvalului este foarte prețuită de eschimoși și se mănîncă numai în stare crudă. Ea are o acțiune antiscorbutică. Vînătorul care a aplicat prima lovitură de harpon narvalului primește capul împreună cu colțul său. Acesta este păstrat ca trofeu de către vînător. Din el eschimoșii își fac bastoane, vîrfuri de harpoane și tot din el sculpează diferite amulete.

Vînătoarea somonilor. Spre sfîrșitul verii polare, cam pe la începutul lunii septembrie, eschimoșii din regiunea Angmagssalik, din Groenlanda orientală, încep vînătoarea de somoni. În limba eschimosă cuvîntul *angmagssalik* înseamnă „locul unde se adună peștii”. În această regiune somonii înoată pînă în fundul fiordurilor în căutarea apei oxigenate a torențelor. Oamenii nu-i pescuiesc cu undița sau plasa, ci cu un fel de harpon special prevăzut

cu o coadă lungă de 3—4 metri. Vînătorii se aşază la marginea torentului, în apele agitate, pe stînci izolate şi stau la pîndă pînă cînd trece un somon. Atunci, cu o mare dexteritate, înfig brusc harponul în corpul peştelui. Parte din peşti sînt consumaţi fierţi, parte sînt puşi la uscat pentru perioada de iarnă.

Vînătoarea de reni. Renul sălbatic este vînat astăzi numai în peninsula Labrador, Canada şi Alaska. În Groenlanda renul sălbatic a dispărut aproape cu desăvîrşire. Eschimoşii din tundra canadiană, care locuiesc în jurul Cercului Polar nordic, la vest de golful Hudson pînă în apropiere de Lacul Urşilor, întrebuintează la vînătoarea de reni laţul din piele, care nu se deosebeşte cu nimic de lassoul indienilor. Ei se ascund sub sălciile pitice şi sub mărăcinii aflaţi prin apropierea turmei şi imită zgomotul făcut de animale cînd caută licheni sub zăpada îngheţată. Atunci renii tineri se desprind de turmă şi vin spre locul unde se aude bocănitul, închipuindu-şi că acolo scormoneşte în zăpadă vreun alt animal. Vînătorul care stă la pîndă aruncă cu dibăcie laţul şi prinde renul de coarne, doborîndu-l. Apoi îl înjunghie şi îi soarbe cu o mare poftă sîngele cald.

Cîteodată animalele sînt capturate cu ajutorul unor curse. Se sapă o groapă în pămîntul îngheţat al tundrei şi se acoperă cu licheni şi zăpadă, amestecată cu urină de ren. Atrăşi de miros, renii vin să mănînce lichenii şi cad în capcană.

Vînătorile cele mai bogate au loc toamna, cînd turmele de reni, bine hrănite și îngrășate în timpul verii, se întorc spre pădurile ce se întind spre părțile de sud ale tundrei canadiene. În fața lacurilor, femeile întocmesc din grămezi de pietre un fel de țarc, în formă de V, cu vîrfurile așezate la marginea unui lac. De multe ori țarcurile au laturile lungi de aproape un kilometru. Cînd văd că se apropie vreo turmă de reni, femeile și copiii care stau la pîndă încep să țipe, imitînd urletul lupilor, și să agite bastoane, la capătul cărora se află agățate aripi de păsări. Animalele speriate, luînd pietrele țarcului drept oameni și crezînd că sînt urmărite de lupi, gonesc nebunește spre lac și se aruncă înotînd în apă. Atunci vînătorii le atacă din caiace și le omoară cu harponul sau cu pușca.

Cîteodată turmele sînt într-adevăr urmărite de haite de lupi canadieni. Aceștia se reped fără nici o teamă asupra primului ren doborît de glonț și pînă să sosească vînătorul, lupii reușesc să smulgă cîteva hălci de carne caldă. După ce vînatul a fost ridicat și transportat în sănii, apar vulpile, care, cu botul lor lat și scurt, caută aduîmecînd zăpada înroșită de sînge și devorează resturile de intestine împrăștiate pe cîmp.

Bătrînii rămași în sat întîmpină pe vînători cu strigăte de bucurie și în curînd vîntul de toamnă duce pînă departe în tundră mirosul de friptură.

Turmele de reni sălbatici se întilnesc și în nordul peninsulelor Alaska și Ciukotsk unde sînt vînați cu lațul. Este necesară însă o mare dibăcie pentru a captura renul, deoarece odată scăpat cu greu mai poți pune mîna pe el. După ce a fost omorît, animalul este spălat cu zăpadă și așezat pe sanie pentru a fi transportat în sat, unde este împărțit în părți egale pentru toți membrii grupei. După o veche tradiție, vînaătorul care l-a prins are dreptul să-și însușească inima și limba. Renul sălbatic din Alaska nu a putut fi domesticit și de aceea au fost aduse turme de reni siberieni, care s-au înmulțit, numărînd astăzi mai mult de un milion de capete.

Eschimoșii din Canada de nord-vest sînt cei mai iscusiți vînaători de reni sălbatici. Numeroase turme migrează primăvara peste golfurile și fiordurile înghețate, spre insula Victoria, unde în timpul verii găsesc pășuni întinse de licheni. Aceste grupuri de eschimoși nu amestecă niciodată carnea de ren cu carnea de focă și nici nu o fierb în același vas cu carnea ursului polar, considerat de ei drept un animal marin. Ei își închipuie că spiritele animalelor de uscat se vor certa cu spiritele celor de apă, dacă vor fi așezate în aceeași oală.

În nordul peninsulei Labrador renul canadian migrează în insula Baffin, trecînd peste strîmtoarea Hudson, înghețată pînă la sfîrșitul lunii mai. Eschimoșii din Baffin și cei din Labrador vînează renii după un vechi obicei al indienilor. Ei își pun pe cap cîte o piele de caribu cu

coarne cu tot și își ung corpul cu ulei de ren pentru a nu fi trădați de miros. Apoi se furișează cu dibăcie pînă în apropierea turmei, unde prind animalele cu lațul.

Vînătoarea de boi moscați are loc spre toamnă în insulele arctice ale arhipelagului canadian. Din pricina înfățișării lor, care aduce și a oaie și a bou, sînt numiți de oamenii de știință *ovibovinae*. Boii moscați au o înălțime de peste un metru și o lungime de 2,5 metri. Au corpul acoperit cu un păr des și lung, care-i apără de frigul arctic. Trăiesc în turme și se hrănesc cu mușchi și licheni. În prezent eschimoșii vînează boi moscați cu puștile procurate de la comptoare, în schimbul blănurilor. De multe ori lupii se țin după săniile lor. Atunci vînătorii se așază pe zăpadă, avînd în față un paravan făcut dintr-un cearșaf, prin care trece numai țeava puștii. Lupii se apropie fără să dea atenție paravanului cu aspect de sloi de gheață. Cînd fiarele au ajuns la 20 de metri, vînătorii descarcă armele. Dacă prada este bogată, una din sănii se înapoiază deîndată, pentru ca blana lupilor împușcați să fie imediat jupuită de femeile din așezarea lor. Caravana plecată mai departe, se oprește numai cînd se zăresc turmele de boi moscați. În primul rînd se dă drumul celor mai isteți cîini, care se grăbesc să înconjure cireada, lătrînd neîncetat. Boii se strîng cu toții la un loc, ținînd capetele în jos și frecîndu-și-le încontinuu de picioarele din față pentru a-și îndepărta gheața formată în jurul ochilor prin condensarea vaporilor de la suflu.

Vițeii stau ascunși sub pieptul mamelor, acolo unde părul acestora este atît de lung încît atîr-nă pînă în zăpadă. Fiind preocupați să se apere de cîini, boii nu dau atenție vînătorilor ce se apropie nestingheriți pînă la cîtiva metri de turmă. Ei au astfel posibilitatea să aleagă pen-tru a fi împușcați numai masculii bătrîni, cru-țînd femelele și puii. Animalele împușcate cad jos, în timp ce celelalte se regroupează în cerc și devin atît de furioase încît vai de cîinele care nu știe să se ferească. Este luat în coarne, azvîrlit în sus și zdrobit cu copitele. Eschi-moșii aruncă apoi *bolasul* — un fel de lasso — și trag afară din grămadă pe cei morți. Prada este așezată pe sânni și dacă vînatul este bogat, caravana se înapoiază în sat.

Vînătoarea de urși se face numai cînd soare-le strălucește pe cer din ce în ce mai puternic. Pe la sfîrșitul lunii aprilie, ursoaica iese pentru prima dată din bîrlog, pornind în recunoaștere. Apoi, peste cîteva zile socotește că a sosit vremea să scoată și pe ursuleți la plimbare. Micuții calcă sfioși în urma mamei, dînd cu botul în zăpadă sau ridicîndu-l în aer la cel mai mic zgomot. Cînd îi pare că drumul a fost prea anevoios, ursoaica se oprește, mîrîie și se culcă. Puii își bagă nasul în blana ei deasă și adorm fericiți. După ce s-a odihnit, „familia” pleacă mai departe. Din cînd în cînd ursuleții se întrerup din mers și, plini de vioi-ciune, încep să se joace între ei. Aceste plim-bări devin tot mai lungi pe zi ce trece, și în cele din urmă ursoaica se hotărăște să-și ducă puii la

mare. Trebuie să-i deprindă să înoate și să vîneze. Mama îi împinge în apă și ursuleții, care la început scot strigăte de teamă, încep să se simtă în largul lor și să se bălăcească. Atunci ursoaica se depărtează de mal și îi lasă singuri, dar ei încearcă să înoate cît mai repede, grăbindu-se s-o ajungă. Cu cît cresc mai mult, puii de urs devin tot mai voinici și mai curajoși, mai ales că mama lor i-a învățat acum să descopere primejdiile.

În acest timp eschimoșii se pregătesc pentru vînătoarea ursoaicelor. Eschimoșii plecați la vînătoare iau cu ei, în cîteva sânni trase de cîini, tot ce le este de absolută necesitate: corturi, saci de dormit, ceai, zahăr, pesmeți, precum și cazmale și cuțite. Acum soarele po-lar luminează în plin, iar zăpada strălucește ca și cum pe jos ar fi așternute miliarde de briliante. Oamenii sînt nevoiți să poarte ochelari negri ca să nu se îmbolnăvească de acea boală atît de chinuitoare a ochilor, din cauza zăpezii. Peste văi, în apropiere de țarm, vînătorii caută bîrlogul ursoaicei, cercetînd cu atenție prin preajma lor. Atunci cînd bîrlogul a fost descoperit, ei opresc sâniile, apropiindu-se în liniște. Își leagă cîinii ca să nu fugă și dau drumul numai celor mai isteți dintre ei. Cîinii o iau la fugă și încep să se rotească în jurul bîrlogului, lătrînd insistent și căutînd să întărite ursoaica. Eschimoșii, cu armele în mînă, se țin după ei. O bucată de vreme ursoaica nu le dă nici o atenție. Dar provocarea continuă, așa că în cele din urmă ea își face

apariția, pregătindu-se să se ție la trintă cu ciinii. Atunci o întâmpină vînătorii. Uneori însă lucrurile iau o altă întorsătură. Ursoaica se bagă înapoi în bîrlog mîrîind și n-o mai poți face cu nici un chip să iasă de acolo. Eschimoșii știu cum trebuie să procedeze în această împrejurare. Își scot din sanie cazmalele și încep să dezgroape bîrlogul din zăpadă pentru a ajunge astfel la animalul dinăuntru, care, văzîndu-se încolțit, iese speriat afară, unde este împușcat pe loc. Cînd puii aflați în bîrlog sînt încă prea mici pentru a putea mîncă singuri, sînt hrăniți artificial. Mulți din aceștia ajung în grădinile zoologice din întreaga lume.

În nordul Canadei eschimoșii fixează între două blocuri de gheață pușca încărcată și pun în gura țevii o bucată de grăsime legată de trăgaci. Cînd ursul trage de grăsime, arma se descarcă singură și îl împușcă în cap. De multe ori animalul este numai rănit, dar după cîteva zile eschimoșii îl găsesc mort. Ursul polar se mai vînează și cu capcane, puse de obicei în timpul lunii iunie, cînd urșii se apropie de litoral pentru a ataca focile, care în acel timp, devenind „mame”, nu-și părăsesc puii.

Eschimoșii nu dau niciodată ciinilor să mănince carne proaspătă de urs. Aceasta i-ar putea îmbolnăvi. De aceea, ei o îngheață mai întîi.

Vînătoarea de păsări. În regiunea arctică eschimoșii vînează rațe, gîște, fundaci, pescăruși și alte păsări polare, cu ajutorul unui dis-

pozitiv asemănător harponului. Acesta este aruncat cu putere în aer, unde se desface ca o umbrelă și prinde pasărea fără să o rănească, ca într-o cușcă. Vînătorul o omoară apoi, su-cindu-i gîtul, iar femeile aşază păsările neju-mulite în gropi acoperite cu pietre. Cu cît carnea păsărilor este mai putrezită, cu atît es-chimoşii o preţuiesc mai mult. În Groenlanda occidentală, cînd bărbaţii sînt plecaţi la vînă-toare, femeile se duc să prindă păsările ce populează malurile abrupte ale fiordurilor. Ele îşi iau pentru această vînătoare o plasă ase-mănătoare cu plasele noastre de prins fluturi, însă mult mai mare. În medie, cu această plasă se pot prinde într-o oră aproximativ 30 de mici păsări de mărimea unui graur şi semă-nînd la înfăţişare cu pinguinii şi căroră eschi-moşii le spun *păsările zăpezii*. După ce le-au sucit gîtul, femeile le vîră într-un sac. Acasă, micile păsări sînt jumulite şi înşirate pe o sfoară, unde sînt lăsate să se usuce la vînt. După aceea sînt puse la păstrare pentru la iarnă, cînd de obicei sînt mîncate crude.

În perioada verii polare, cea mai călduroasă lună este iulie. Temperatura din această lună depăşeşte, în sudul Groenlandei, 10°C. În nor-dul Groenlandei, la Thule, nu depăşeşte 5°C, iar la Barrow, în Alaska de nord este mai frig şi rareori termometrul atinge 3°C. Din întreaga regiune locuită de eschimoşi, numai în tundra de la estul lacului Urşilor, din Canada, tempe-ratura din timpul verii creşte, în unele zile,

pînă la 15°C. Atunci nori uriași de țînțari năvălesc uneori în corturile eschimoșilor.

Precipitațiile sînt foarte pronunțate în insulele Aleutine, în tundra canadiană și în sudul Groenlandei. Cu cît se înaintează spre nord, precipitațiile scad, dispărînd aproape complet la 75° latitudine. Clima aceasta este caracteristică numai în tundră și pe litoral, unde uscatul nu este acoperit de ghețuri veșnice. La nord de această latitudine, în Groenlanda și în insulele din arhipelagul canadian, situate la nordul insulei Baffin, clima este asemănătoare cu cea din regiunile antarctice. Temperatura scăzută a aerului se datorește în mare parte ghețarilor, care în multe locuri din Groenlanda ating grosimea de peste 2 km. În această regiune, temperatura în timpul verii nu trece niciodată peste 0°C. Din centrul ghețarilor se revarsă spre mare valuri de aer rece care dau naștere la furtuni violente de zăpadă, în timpul cărora vîntul suflă cu 200 km pe oră. În ultimii ani, în regiunea polară arctică cercetătorii au observat o schimbare simțitoare a climei. Cauzele acestei schimbări, care constă într-o încălzire generală, n-au fost încă lămurite. Unii oameni de știință o pun în legătură cu fenomenele cosmice, iar alții sînt de părere că ea s-ar datoră modificării circulației generale a atmosferei.

În perioada verii polare razele soarelui fac ca totul să strălucească în jur. Aerul este pur și transparent. Pe stîncile acoperite de mușchi

de pe țărm, păsările se rotesc în stoluri dese deasupra cuiburilor agățate pe pantele abrupte. Pe povîrnișuri se văd covoare de maci polari și plante alpine, cu flori albe și galbene și cu frunzele dispuse în rozetă, pentru ca să folosească cît mai bine căldura pămîntului. Ceva mai departe de coastă, la marginea banchizei, acolo unde apa caldă abundă în hrană, apar, din cînd în cînd, la suprafață, capetele lucioase ale focilor. Micile ambarcațiuni ale eschimoșilor se strecoară cu abilitate printre sloiuri în căutarea vînatului. Cînd harponul și-a făcut datoria, vînatul se grăbește să ajungă la țărm, trăgînd după el prețioasa pradă. Din momentul în care foca sau morsa vînată a fost adusă la mal, femeile sînt acelea care taie și prepară carnea. Ele așază vînatul cu fața în sus și, înarmate cu *tseki* — un fel de satîr — încep să jupoaie pielea animalului, apoi îi împart corpul. Operația se face după o anumită rînduială, transmisă din generație în generație. Membrii grupului primesc bucățile după o regulă dinainte stabilită, fiecăruia dintre ei distribuindu-i-se și bucăți mai grase și mai slabe. Cele mai tari se dau de obicei copiilor, deoarece ei posedă dinți mai puternici. În timpul verii se mănîncă vînatul bătrîn, iar cel tînăr este păstrat pentru iarnă. Carnea, pentru acea perioadă, este uscată mai întîi la soare. Intestinele și stomacurile animalelor tînere sînt umplute cu sînge și apoi întinse de asemenea la uscat. Acestea constituie, iarna, unul dintre cele mai prețuite feluri de mîncare.

Intestinele animalelor bătrâne sînt spălate și puse la conservat. Din ele se vor face perdele transparente la colibele ce vor fi construite pentru vremea friguroasă. Stomacurile, după ce sînt zvîntate, se întrebuintează și ele ca saci pentru depozitat untura topită. Femeile răzuiesc cu atenție toată grăsimea de pe pielea animalelor, apoi le spală bine și le întind la soare, fixîndu-le cu ajutorul unor țărushi. Cînd sînt bine uscate, le fac sul și astfel le păstrează pînă la iarnă, cînd urmează să confecționeze din ele diferite obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte.

După ce vînătoarea somonilor s-a sfîrșit, perioada luminoasă de vară descrește treptat. În curînd va începe să se aștearnă noaptea polară și să se arate primele aurore boreale. Eschimoșii au credința că acestea s-ar datora spiritelor celor morți, care se joacă cu mingea. Aurorele boreale pot fi mai întinse sau mai restrînse, mai strălucitoare sau abia perceptibile. De cele mai multe ori, la orizont se ivește o lumină lăptoasă ce se ridică încet și se întinde către zenit, ca și cum o pensulă uriașă s-ar plimba pe bolta cerului. Uneori penelul se oprește brusc și razele rămîn ne-terminate, iar luminația continuă într-un alt punct, ca în urmă să se stingă și acolo. Alteori se văd apărînd în aer draperii ce se ondulează, ca și cum le-ar clătina vîntul. Ele se înfășoară în fel și chip, iar franjurile lor lungi par țesute în fire de aur. Acest minunat spectacol nu durează decît puțină vreme, în cu-

rînd cerul strălucitor pălește puțin cîte puțin, ca în cele din urmă să se întunece la apropierea nopții polare, vestită prin adierea unui miros de zăpadă. Dimineața următoare eschimoșii privesc lung cerul și exclamă: *ukiok*, cuvînt care în limba lor înseamnă „vine iarna”. Păsările își iau drumul spre sud, iar orizontul apelor devine alburii. Începe lupta între apă și gheață. Vîntul pornește să bată din ce în ce mai puternic, făcînd ca de data aceasta să învingă gheața.

Corturile sînt strînse și așezate în umiakuri, la un loc cu proviziile de iarnă. Bărbații, femeile, copiii și cîinii se întorc la așezările lor de iarnă, unde fiecare lucru este pus la adăpost. Începe apoi hrănirea cîinilor pentru ca ei să prindă puteri, deoarece urmează să tragă săniile, care, de acum înainte, vor înlocui caiacele și umiakurile. Iarna de-abia începe. Soarele nu-și mai face apariția deasupra orizontului decît cîte o oră în cursul dimineții. Zăpada prinde să cadă cu fulgi mari și deși, și în cîteva zile coliba sau igluul este îngropat în întregime într-o pătură albă, din care răsare ca o mică movilă. Marea îngheață treptat pînă la țărm, astfel că eschimoșii vor putea călători în voie pe ea, în săniile trase de cîini. Afară începe să viscolească, dar oricît de cumplit ar fi frigul și vîntul care lipește zăpada de obraz, vînătorul pleacă totuși la vînătoare.

Vînătoarea focilor în timpul iernii se face fie la găurile unde ele vin să respire, fie pe banchiză.

Vînătorul ajunge cu sania la locul unde știe că există găuri de respirație, numite de eschimoși *aglu*, și se oprește la o distanță de 50—60 m de acestea. Cîinii se culcă liniștiți în zăpadă, iar vînătorul se apropie încet de marginea găurii și se așază pe un scăunel ținînd harponul la îndemînă. Este nevoit să stea nemișcat, deoarece foca se sperie la cel mai mic zgomot, astfel că s-ar putea îndepărta, ducîndu-se să respire la o altă gaură. Cînd animalul marin scoate capul din apă trebuie să i se înfigă harponul repede în cap, pentru a fi omorît pe loc. De multe ori însă harponul nu îl nimereste și atunci așteptarea este zadarnică. Trebuie să se încerce la o altă spărtură, unde urmează altă oră de veghe. Acest fel de vînătoare a focilor, numită de eschimoși *maupok*, cere multă răbdare și o disciplină severă, deoarece animalele fricoase sînt înzestrate cu un simț al auzului foarte dezvoltat.

Spre sfîrșitul lunii ianuarie, cînd în timpul zilei stăruie pe cer din ce în ce mai mult o lumină slabă, ca un amurg, începe perioada de vînătoare pe gheață a focilor. Atunci ele ies la suprafață și rămîn ore întregi pe gheață. Eschimoșii se apropie încet și cînd ajung la o depărtare de la care animalul ar putea să-i simtă, ei se aruncă pe burtă și se tîrăsc pe gheață, imitînd mișcările unei foci. Astfel se poate apropia de pradă, ținînd într-o mînă harponul pe care-l aruncă în capul animalului. Apoi, cu o curea legată de harpon, trage vî-

natul pînă la sanie. Cînd vînătorul dispune de pușcă, el ochește cu multă grijă, deoarece foca, dacă nu este ucisă pe loc, se azvîrle în apă și dispare sub gheață.

Vînătoarea de rechini. Luna februarie este pentru eschimoși cea mai grea, pentru că proviziile încep să se sfîrșească, iar vînatul, de cele mai multe ori este slab. Ca să-și procure carnea pentru hrana cîinilor, eschimoșii din Groenlanda occidentală vînează *rechinii arctici* (*Carchurias glaucus*) numiți de ei *piele albastră* și care se găsesc în număr mare în apele reci ale fiordurilor. În acest scop se fac în gheața fiordurilor mai multe găuri de diferite dimensiuni și lîngă ele se așază resturi de carne putrezită, al cărei miros se răspîndește pînă la cîțiva zeci de metri în apă. Rechinii, atrași de mirosul cărnii, ies la suprafață prin găurile mari. Vînătorii stau lungiți pe banchiză, îi harponează și trag enormele lor trupuri, care cîntăresc peste 100 de kg pe gheață. Eschimoșii au obiceiul să despice capul rechinului și să-l arunce în apă. Se întîmplă uneori, ca în stomacul unuia din următorii răpitori vînați să se găsească capul primului rechin vînat. Carnea este tăiată în bucăți, uscată la vînt, apoi dată cîinilor.

Vînătoarea de urși. Stăpînul Arcticei nu doarme în tot cursul nopții polare. El cutreieră neconținut ghețurile și țărmul mării în goană după hrană. Dacă în drumul său întîlnește depozitul de alimente al vreunei expediții, îi distruge lăzile, rupe sacii, zdrobește

cutiile de conserve și le sugă conținutul. Înfundându-se în zăpadă, ursul alb, numit de eschimoși *nanuk*, stă, ca și vînătorul, ceasuri întregi în fața unei găuri de focă. Dacă foca, cu ochii ei somnoroși și miopi, scoate capul afară din aglu, pentru a respira, ursul, cu o lovitură fulgerătoare de labă îi sfărîmă capul și o trage repede afară din apă, tîrînd-o pe banchiză. Acolo, cu ghearele sale ascuțite, o desface în bucăți și îmbucă, mormăind cu satisfacție, numai slănina albă. Nu-i place carnea roșie, și nici intestinele. Acestea sînt devorate de *teriagnak* — vulpea — care-l urmează peste tot. Nu același lucru se petrece cu ursoaica. Spre sfîrșitul lunii octombrie ursoaica se grăbește să se retragă în bîrlogul său de iarnă, unde, prin luna februarie, dă naștere la unul sau doi ursuleți. Nici în luna martie nu-și părăsește culcușul. Se îndeletnicește numai cu hrănirea puilor, menținîndu-și forța numai prin rezerva de grăsime acumulată din hrana abundentă din timpul verii.

La eschimoși există obiceiul ca atunci cînd vreun vînător zărește un *nanuk* să ridice de mai multe ori ambele brațe deasupra capului. Aceasta pentru a atrage atenția celorlalți vînători care, în două sau trei atelaje, pleacă în grabă în urmărirea ursului. Cursa poate dura ore întregi, ursul fiind un animal ager și care știe să se facă nevăzut cu ușurință. Cîinii însă duc atelajele pe urma vînatului și cînd se află în apropierea acestuia încep să latre și să se smucească în hamuri. Atunci vînătorii dez-

leagă pe cei dresați care ajung ursul și încep să-l întărite. De cele mai multe ori animalul se oprește lângă o stîncă sau un perete de gheață, pentru a se apăra de hărțuitori. El se ridică pe două picioare și respinge atacul, înfișind ghearele în cîinii mai îndrăzneți. Pentru vînători doborîrea ursului cu ajutorul puștii este acum o treabă destul de ușoară. În trecut rolul puștii era împlinit de lance.

În nordul Groenlandei și în insula Baffin, în lipsa lemnului, eschimoșii atacau ursul cu lănci cioplite din dinți de narval, proveniți fie de la un animal vînat cu mare greutate de ei, fie prin schimb. Harpoanele vînătorilor erau făcute din oasele urșilor albi.

Vînătoria de vulpi polare, a căror blană este atît de căutată, are loc numai în vreme de iarnă. Aceste animale suple și grațioase aleargă fără încetare pe pămîntul înghețat în căutarea vreunei prăzi. O dată cu venirea toamnei, cînd puii s-au făcut mari, începe pentru ele o viață grea, deoarece păsările au plecat spre sud, iar șoarecii s-au ascuns adînc în zăpadă, unde și-au făcut provizii. De aceea deseori vulpile stau pe țărm în porțiunile unde marea nu este înghețată, așteptînd veșnic înfometate ca valurile să aducă la mal cadavrele morselor, focilor sau peștilor morți, cu care să se hrănească. Vulpea este nevoită uneori să circule peste banchize în urma ursului polar și să adune resturile rămase de la prînzul acestuia. Cînd obosește, ea își sapă în zăpadă o groapă în care se culcă, ascunzîndu-și

botul sub coadă. Dar foamea nu-i dă pace și atunci se furișează pînă la cîinii eschimoșilor și înșfacă cîte o bucată de carne sau pește chiar de sub nasul acestora.

Vînatul vulpilor durează, în nordul Canadei, din luna noiembrie pînă în martie. În această perioadă blana animalelor este deasă și frumoasă. Ele sînt prinse deseori cu ajutorul capcanelor, în care se așază bucăți de carne de focă sau de ren. Carnea este acoperită cu pietre și pămînt și accesul la ea este posibil numai printr-o singură parte. Aceasta pentru ca dispozitivul de prindere să poată da rezultate. Capcanele sînt făcute din metal și sînt prevăzute cu lanțuri, de care se leagă bolovani grei, pentru ca vulpea să nu fugă cu capcană cu tot.

Eschimoșii mai întrebuițează încă acel baston special cu care vînatul stă la pîndă, ascuns în apropiere de vizuina vulpii, ca atunci cînd acesta apare să-i aplice o lovitură puternică în cap.

Un dușman neîmpăcat al vulpii polare este vulpea obișnuită din tundră. Aceasta o gonește din vizuina ei și uneori chiar o mănîncă.

ETICA ESCHIMOȘILOR

Misionarul Stefano Danielo din golful Hudson scria că principalele calități morale ale eschimosului sînt: caracterul puternic, răbdarea și tenacitatea în încercări, onestitatea și simplitatea vieții.

Într-adevăr, forța caracterului eschimos este impresionantă. A nu plînge niciodată este o datorie a bărbaților. De exemplu, în timpul amputării unei articulații, făcută cu mijloace rudimentare și fără anestezie, eschimosul nu se vaită, nu țipă, ci din contră rîde zgomotos. Dacă lucrurile merg rău, el se limitează să spună: *ayornaman*, *ayornaman* (nu e nimic de făcut). După cum afirmă etnograful american G. P. Murdock această comportare nu trebuie interpretată ca fatalism, ci ca o atitudine con-

știentă a omului care în anumite momente și împrejurări constată că nu are altceva de făcut decît să aștepte.

Eschimoșii sînt voluntari, tenaci și inteligenți. Mulți exploratori ai Arcticei au apelat la ajutorul lor, afirmînd că în lipsa acestuia lucrurile ar fi luat o întorsătură neplăcută sau chiar primejdioasă pentru soarta lor.

Eschimoșii, fără excepție, sînt observatori foarte atenți ai mediului înconjurător, natural sau social; nu le scapă nici un defect al altuia. Trebuie subliniat faptul că un eschimos rîde copios atunci cînd greșește altul, dar este gata să rîdă la fel și pentru greșelile sale personale.

Majoritatea eschimoșilor au întîmpinat cu mare ospitalitate și generozitate pe albi care le cercetau ținuturile. Darurile acestora au fost primite cu plăcere, dar niciodată pretinse în schimbul diverselor servicii. Eschimoșii se obișnuiesc repede cu viața albilor însă, chiar după mulți ani de trai comun, sînt gata în orice moment să se întoarcă la viața lor aspră, plină de greutate, și să renunțe la avantajele civilizației înaintate. Ei nu îi invidiază pe albi pentru bunurile lor. În acest sens, cităm un interesant exemplu remarcat de Zavatti. Un număr de 225 de eschimoși din Manitoba, spitalizați în diferite sanatorii și staționare, au fost întrebați dacă vor să rămînă printre albi sau să se întoarcă acasă. Rezultatul chestionarului a fost că 224 dintre ei au răspuns afirmativ la ultima întrebare, doar unul singur, și acela un

bolnav psihic, a optat pentru prima alternativă.

La eschimoși există respectul față de bunul altuia. Nici un băștinaș nu se gîndește să ia peștele sau vînatul altuia, deoarece știe că procedînd astfel îl condamnă pe acesta la înfometare. Dacă, traversînd o regiune pustie, un eschimos găsește un depozit de alimente, nu-l atinge; numai atunci cînd o necesitate extremă îl determină s-o facă, el ia din depozit exact cantitatea de produse care-i permite să supraviețuiască și nimic mai mult. Cercetătorul Rasmussen, în tot timpul cît s-a aflat pe coasta vestică a golfului Hudson, se îndepărta zile întregi de așezările în care își lăsa cortul deschis; el nu s-a plîns niciodată că i-ar fi dispărut vreun obiect.

O altă caracteristică morală a eschimoșilor este totala lipsă a egoismului. Etnograful american G. P. Murdock povestește că a împărțit ciocolată printre copiii băștinașilor; mulți dintre aceștia n-o mîncău, ci o puneau în buzunar. Întrebați de ce procedau astfel, micii eschimoși au răspuns: „la noi acasă și altora le este foame!”

Eschimosul fuge de violență. Este bun și întotdeauna surîzător, lucru care contrastează cu viața dură pe care o duce de secole. Eschimoșii nu se ceartă, nu se bat, nu vociferează, nu sînt răzbunători. Nu cunosc războiul și nu tresc un profund respect pentru ceilalți membri ai grupului, pentru oameni în general. Silvio Zavatti povestește că în timpul șederii

sale la eschimoșii din regiunea golfului Hudson a remarcat că numai cîțiva dintre ei știau despre cel de-al doilea război mondial. Ei își imaginau războiul doar ca pe o dispută între cîțiva oameni. Cînd au aflat adevărul, eschimoșii au exclamat emoționați: „dar de ce albi îi distrug pe albi? Viața este sacră pentru toți!”

După afirmațiile lui Zavatti etica eschimoșilor se bazează pe trei principii: a nu fura, a nu te înfuria, a nu omori. Principalul ei fundament pare a fi stoicismul. Eschimoșii sînt indiferenți. Ei și-au afirmat individualitatea determinată de condițiile de mediu care i-au izolat secole de-a rîndul de restul lumii.

Din relatările lui Zavatti, care a chestionat pe eschimoșii din golful Hudson, dacă știu ce a însemnat pentru umanitate cel de-al doilea război mondial, rezultă că eschimoșii au un profund respect pentru semenii lor. Acest respect poate fi demonstrat și prin alt exemplu. Mai înainte ca eschimoșii din nordul Canadei să fi devenit cetățeni canadieni supuși legislației statului respectiv, ei îl alungau din mijlocul lor pe acel membru dovedit socialmente periculos, în urma unei fapte ce reprezenta o amenințare pentru comunitate. Nu înseamnă acest mijloc de pedepsire o grijă profundă pentru buna desfășurare a relațiilor dintre locuitorii așezării?

Eschimosul duce o viață grea și riscantă. De aceea în ziua cînd vînătoarea s-a terminat cu succes, iar vînatul este abundent, eschi-

mosul manifestă o mare bucurie, înghițind cantități exagerate de carne.

Un obicei eschimos semnalat și comentat de mulți cercetători este sinuciderea, foarte răspândită printre eschimoși. Bătrânii, invalizii și toți cei nevoiți să trăiască pe spinarea altora preferau să-și pună capăt zilelor, în special atunci când în așezare apărea spectrul foamei. Acest gest își are desigur rădăcina în condițiile de viață ale eschimoșilor.

CREDINȚE RELIGIOASE

Din Groenlanda și pînă în peninsula Ciukotsk, la toate grupările de eschimoși se înîlesc concepții religioase care prezintă o asemănare surprinzătoare, cu excepția grupelor din Alaska de sud, unde s-au constatat unele influențe indiene.

După credința eschimoșilor, lumea este condusă de duhuri. Acestea nu pedepsesc numai pe răufăcători în parte, ci uneori întreaga comunitate, de aceea apare foametea sau moliima. Deoarece eschimoșii cred că duhurile sînt păzitorii animalelor și că puterile lor supranaturale pot îndepărta vînatul din calea lor, obișnuiesc să le implore, cerîndu-le să aibă grijă de ei.

Ideea unui „dumnezeu” suprem este relativ vagă la eschimoși. În miturile lor se vorbește

adesea despre *Marele corb*, considerat zeitate supremă conservatoare a lumii. Credința se întîlnește mai des la eschimoșii din Alaska, cît și la popoarele nordice din Siberia. De aceea se presupune că duhul *Marele corb* nu este un spirit original al lumii eschimose, ci derivat de la popoarele siberiene.

Mai des, în centrul închipuirii religioase a eschimoșilor se află *Sedna*, stăpîna lumii animale. Legenda spune că, odinioară, Sedna era o fată simplă, pe care o pasăre albă polară și-a ales-o drept soție și a dus-o într-o insulă mică, unde au început să trăiască în singurătate. În fiecare dimineață bărbatul pleca la vînătoare, iar femeia se ocupa cu gospodăria. Pasărea purta ochelari, dar într-o dimineață uită să-i puie și fata văzu ochii înspăimîntători ai acesteia. Îngrozită, Sedna izbucni în plîns și cum în aceleași zi veniseră părinții ei s-o vadă, tînăra i-a rugat să o ia acasă. Se spune mai departe în legendă că pe cînd se înapoiau spre casă, călătorind pe o mare agitată, au văzut că sînt urmăriți de un cîrd de păsări, în fruntea căruia se găsea soțul fetei. Pentru a îmblîzi spiritele infuriate, tatăl a azvîrlit-o pe Sedna în mare. Disperată, ea se agăță cu mîinile de marginea bărcii, dar tatăl îi tăie degetele cu cuțitul. Căzînd în mare, degetele s-au transformat în foci și morse și în acel moment valurile mării s-au liniștit. Sedna a coborît la fundul mării și de atunci ea este stăpîna apelor,

ei aparținându-i toate animalele marine născute din degetele sale.

Zeița Sedna, înfățișată ca o sirenă, mai are și o denumire comună printre eschimoși și anume aceea de *Tallueliyuk*. Spiritul Lunii se numește *Aningat*, iar cel al Soarelui *Malina* sau *Silagigsortok* („cel ce aduce timpul frumos“).

Dintre ființele supranaturale mai amintim pe giganții subpământeni numiți *inquerssuit* și pe mărunții spiriduși *erkigdlit*; ultimii au drept conducător un spiriduș care posedă un bot de cîine și rîde tot timpul.

De asemenea, animalelor, lucrurilor și ideilor li se atribuie un suflet, *tornerk*, asemănător oamenilor și de aceea vînătoarea are interesante semnificații mistice. De exemplu, eschimoșii cred că după ce au răpus o focă, sufletul ei a rămas în vîrfurile cîngii. Iată motivul pentru care vînătorii îndată ce s-au întors în igluuri așază arma lîngă lampă, pentru ca sufletului animalului respectiv să nu-i fie frig. Nerespectarea acestei reguli înfurie pe zeița Sedna, care trebuie imediat împăcată printr-o ceremonie religioasă numită *tornadek*.

Exploratorul norvegian Hans Egede povestește în însemnările sale că eschimoșii aminteau adesea de un spirit numit *Tornarsuk*, socotit de mulți exploratori drept zeitățe divină. După cum afirmă însă cercetătorii, astăzi se știe precis că *Tornarsuk* este unul din spiritele subordonate Sednei, spirit invocat și consultat de vrăjitori.

Italianul Zavatti s-a reîntors din recente expediții efectuate în Arctica cu date noi în legătură cu zeitățile eschimoșilor. El relatează că dintre toate spiritele în care cred eschimoșii, unul din cele mai importante — dacă nu cel mai important — este *Sila*, o zeitate de care se vorbește puțin, dar care este prezentă și omnipotentă pretutindeni. Rasmussen, întrebînd un vrăjitor dacă crede într-o astfel de putere și cum arată ea, a căpătat următorul răspuns: „Da, o putere pe care noi o numim *Sila* și pe care nu e posibil s-o explici în cuvinte simple. Un mare spirit care guvernează lumea, timpul și toată viața de pe Pământ. Un spirit atît de puternic, care nu se exprimă decît în mijlocul furtunilor și al zăpezilor, în mijlocul ploii și al furiei mării; toate forțele naturii de care se tem oamenii. Dar *Sila* se exprimă și prin strălucirea Soarelui și calmul mării și prin micii copii care se joacă cu inocență, neînțelegînd nimic despre ei înșiși. Copiii aud o voce dulce și blîndă care ajunge la ei în mod misterios; o voce atît de dulce încît lor nu le este frică; o aud numai atunci cînd îi amenință vreun pericol. Copiii povestec despre aceasta ca despre un lucru banal cînd ajung acasă, apoi nouă, angakokilor, ne revine sarcina să luăm măsuri împotriva pericolului. Cînd totul se sfîrșește bine, *Sila* nu trimite nici un mesaj, ci se retrage în infinitul său îndepărtat. Puterea rămîne astfel ascunsă, cu condiția ca oamenii să nu-și distrugă viața și să trăiască în respectul pentru hrana

lor zilnică. Nimeni nu l-a văzut pe Sila. Lunga sa experiență este un mister”.

Există grupuri de eschimoși care cred în reîncarnare, și pentru acest motiv, în majoritatea cazurilor, după cum am văzut, copiilor li se dă numele unei rude moarte.

Atunci cînd murea un om se executau diferite sculpturi care reprezentau chipul lui și acestor figurine li se atribuiau toate aptitudinile și însușirile decedatului. Pentru a face ca sufletul lui să se instaleze în figurine, se făcea o scobitură în care se introduceau cîteva fire din părul celui decedat. Aceste statuete purtau chiar numele decedaților, ale căror suflete urmau să fie cinstite în permanență. În concepțiile eschimoșilor, între sufletul omului care se poate detașa de corp și numele lui există o legătură indisolubilă, sufletul și numele alcătuind un singur tot. Din pricina aceasta, figurinelor li se dădea importanța unor amulete și acestea se transmiteau din generație în generație.

Au fost găsite o mulțime de statuete de femei, multe din ele datînd din epoca paleolitică. Aceasta este o dovadă a cultului spiritelor femeilor, cult cunoscut în credințele eschimoșilor. Pretutindeni în rămășițele vechilor așezări de eschimoși se descoperă statuete de femei sculptate din os, ca, de pildă, aceea din colți de morsă aflată în insula Punuk din Marea Bering.

Dar ce cred ei că se întîmplă după moarte, pînă la reîncarnare? Eschimoșii au convingerea

că, în funcție de comportarea pe pământ a celui decedat, sufletul acestuia se duce în unul din cele trei regate existente și anume *Angerlartarfik*, *Norqumiut* și *Agleqirmiut*.

Angerlartarfik înseamnă *locul de unde te poți reîntoarce oricînd*. Este un loc aflat oriunde în spațiu sau în Sila însăși. Este un loc fericit, unde sufletele nu fac altceva decît să se distreze și să danseze în jurul locuințelor așezate în șiruri lungi. Aici vin vînătorii merituoși și femeile care au suferit pentru a deveni frumoase. Ei continuă să vîneze din abundență, ajutați de spiritul Lunii, care trăiește printre morți. După unii eschimoși sufletele morților sînt aduse în *Angerlartarfik* chiar de spiritul Lunii și de aceea cînd ele ajung în cer devin stele care trăiesc împreună cu spiritul Lunii. Doar groenlandezii occidentali își închipuie că acel loc este rece și pustiu.

Norqumiut înseamnă *locul acelor care sînt totdeauna îngroziți, cu capetele atîrnînd în aer*. Locul este situat tot în cer și cuprinde sufletele celor răi și trîndavi, împreună cu cele ale femeilor care n-au suferit. Aici domnește foamea, deoarece unica hrană este reprezentată de niște fluturi, pe care morții, cu mîinile legate la spate, trebuie să îi prindă cu gura.

Agleqirmiut s-ar putea traduce *locul celor care trăiesc dedesubt*. Este un teritoriu aflat sub pământ, unde se pare că ar trebui să meargă o parte din oamenii destinați regatului *Angerlartarfik*. Aici este plăcut și cald, iar viața continuă aidoma celei de pe pământ.

Deci după cum vedem, eschimoșii așază „păradisul” aiurea, „infernul” în ceruri, iar „purgatoriul” sub pământ.

Un rol important în religia eschimoșilor îl ocupă vrăjitorul sau angakokul, corespondentul șamanului populațiilor nordice din Siberia. Acesta are puterea de a îmblânzi duhurile supreme, invocînd și consultîndu-se cu spiritele.

Cînd vreun membru al comunității este bolnav, sau cînd vînătoarea a fost slabă, ori atunci cînd între vînători există o neînțelegere, angakokul stă de vorbă cu spiritele și le cere sfatul. Dacă vînătoarea nu dă rezultate sau dacă în timpul acesteia s-a rănit sau a murit cineva, angakokul pretinde că Sedna este supărată pe vînătorii care n-au respectat anumite reguli. De pildă, ei n-au așezat lîngă foc cangea cu care au ucis o focă sau au uitat că este interzis să se confecționeze instrumente pentru vînătoarea animalelor marine din oasele animalelor de uscat, deoarece sufletele lor nu se înțeleg între ele.

Eschimoșii din insula Baffin văd în aurora boreală sufletele morților care dansează, iar în Lună sălașul unuia din duhurile puternice. Cînd li se pare că acesta este supărat, ei practică *tornadekul*, ritul de împăcare, la care iau parte numai vînătorii și angakokul, care are credința că poate sta de vorbă cu duhul Lunii spre a-i potoli mînia. La acest ritual vînătorii leagă bine mîinile angakokului și-l așază pe o blană de focă. Apoi sting toate luminile. În

tăcerea care se așterne, eschimoșii ascultă respirația angakokului. După un timp se aude o voce îndepărtată. Între angakok și acea voce se angajează o discuție aprinsă, purtată în cuvinte necunoscute membrilor grupului. Apoi vocea devine din ce în ce mai slabă și când s-a făcut liniște tobele încep să bată puternic, iar angakokul este dezlegat. După ce se aprind opaițele, vrăjitorul, desfigurat și obosit ca după o lungă călătorie, se apucă să povestească ce a văzut și ce a vorbit cu duhul din Lună. De obicei el cere părerea duhului în problemele legate de viața grupului, iar duhul propune pedeapsa ce urmează a fi aplicată. Etnografii europeni care au avut posibilitatea să asiste la ritual, spun că vocea ce se aude este a angakokului, acesta fiind ventriloc.

Eschimoșii din Alaska și cei din Canada de nord-vest folosesc la serbările lor religioase măști executate din lemn, iar acolo unde lemnul lipsește, ele sînt confecționate din piele. Credința lor este că prin folosirea măștilor în timpul dansurilor, spiritele rele pot fi îndepărtate.

Pe lângă cultul angakokului, mai există și un cult al celor care practică magia și se ocupă cu invocarea spiritelor în caz de boală. După cum își închipuie eschimoșii, acești magicieni au posibilitatea să stea de vorbă cu spiritele, puteri mai mici decît duhurile. De exemplu, dacă pe un eschimos îl doare un picior, magicianul caută să-i demonstreze că această stare se datorește faptului că „sufletul” din picior a

plecat. El făgăduiește bolnavului că va încerca să vorbească cu spiritele, pentru ca ele să convingă „sufletul” să se înapoieze în piciorul părăsit.

Noțiunea care încearcă să definească acest „suflet” poartă denumirea de *yutir*. Exploratorul Rasmussen a întrebat pe un angakok din ce este format corpul omenesc și acesta i-a răspuns cu seriozitate că la alcătuirea trupului uman participă masa corpului respectiv, numele moștenit de la un mort și, în sfârșit, ceva mai mult, o putere misterioasă numită *yutir* — sufletul dătător de viață și formă a tot ceea ce este viu.

Magicienii se întâlnesc și la eschimoșii din insula Baffin și în Labrador. Fără a fi încă înlăturați complet, se pare că ei și-au pierdut din însemnătate.

Amuletele — pentru a servi la îndepărtarea răului — și formulele magice — pentru a ajuta la vânătoare — au o mare importanță în lumea religioasă a eschimoșilor. Cuvintele formulelor magice sînt păstrate în mare secret, deoarece dacă sînt cunoscute de mulți, eficacitatea lor se reduce. Iată un text de formulă magică, cules de cercetătorul Birketh Smith:

*„Pentru ce nu sînt mai îndemînatec,
Pentru ce nu pot să ucid?
Ce mă oprește?
Ce mă oprește?
Aici, prada mea!
Aici, prada mea!
Aja, aja.*

PICTURA ȘI SCULPTURA

Pictura și desenul, manifestări cu valoare practică ornamentală, reprezintă ocupații frecvente ale femeilor eschimose. Femeile sînt acelea care au timp și gust pentru o asemenea îndeletnicire, după cum numai ele se ocupă cu confecționarea îmbrăcămintei și a încălțămintei. Se întrebuițtează fișii din piele de focă și de caribu; acestea sînt ornate cu motive variate, obținute prin suprapunerea pieilor de alte culori, tăiate după modele ce înfățișează oameni, animale, scene de vînătoare sau figuri geometrice. Deseori, ornamentele se reduc la garnituri din mici piei de lup arctic, de vulpe argintie sau de alte animale din tundra polară.

În perioada de după cel de-al doilea război mondial, cînd raporturile dintre albi și eschi-

moși s-au intensificat, în gospodăria familiilor băstinașe au apărut ustensile moderne ca foarfecele, și chiar mașinile de cusut. Cu toate acestea femeile eschimoșe n-au renunțat să taie pieile cu *uluul*, un cuțit caracteristic cu întrebuințări multiple, sau să coasă îmbrăcămintea cu ace din os și ață de origine animală.

Întreaga încălțăminte, denumită *kamik*, este ornată. În special căptușeala încălțăminteii este decorată cu motive ornamentale foarte fine din piele de focă — reprezentând urși, sau motive tăiate din piele de caribu — reprezentând obiecte familiare.

În ceea ce privește motivele decorative, cercetătorul Zavatti atrage atenția asupra compozițiilor apropiate de tehnica mozaicului. Zavatti afirmă că acestea sînt foarte dezvoltate și citează cîteva exemple în acest sens.

Cîteva femei din insula Baffin, unde s-a constituit o cooperativă de artiști eschimoși, au executat în anul 1959 compoziții pe piele albită de caribu, care au fost ulterior vîndute în Statele Unite ale Americii cu prețuri foarte mari.

În zona capului Dorset, tot din insula Baffin, unde activează un adevărat cenaclu de artă, tinerii eschimoși s-au obișnuit repede cu tehnica pictării pe tablouri, în tempera, pe hîrtie obișnuită. Producția acestor tablouri de o mare valoare artistică a atins o astfel de importanță, încît pentru a satisface cererile amatorilor a fost necesară publicarea a două cataloage.

Copiii eschimoșilor din Chesterfield Inlet au alcătuit un album conținînd desene frumoase,

în care au reprezentat toate manifestările vieții eschimose: locuința, îmbrăcămintea, animalele, scenele de vânătoare. În 1965, la doi ani după apariția sa, albumul a fost epuizat.

În Canada circulă bilete pentru felicitări de sărbători, care reproduc motivele executate pe piele de focă de graficienii eschimoși, iar la Ottawa, capitala țării, se publică în limba eschimosă o revistă intitulată *Inuktitun* (Revista eschimosă) sub direcția unei eschimoase, Mary Panegooshoo, care o ilustrează cu desenele sale de o înaltă factură artistică.

În general, culoarea predominantă în desenele și picturile eschimoșilor este negru sau negru combinat cu verde și ocru. Subiectele sînt scene de vânătoare, sănii, cîini și animale marine.

Exploratorul Zavatti a fost foarte surprins că în ciuda multor misionari anglicani și catolici, care au vizitat pe eschimoși, imaginile religioase și poveștile evanghelice nu au inspirat pe nici un artist. Cele observate de cercetătorul italian nu se datoresc faptului că pic-tînd siluete creștine (eschimoșii canadieni sînt creștinizați) vînzările ar fi diminuate. Dimpotrivă, vînzarea produselor sale artistice nu-l preocupă de loc pe eschimos. Adevărul este că creștinismul nu a intrat atît de profund în spiritul eschimoșilor, încît să le inspire manifestări artistice, afirmă însuși Zavatti.

Cel mai cunoscut desenator al eschimoșilor a fost *Kârale Andreassen*, născut la Angmagssalik în anul 1890 și mort în anul 1933. Prieten

nedespărțit al exploratorului Rasmussen, pe care l-a însoțit în toate expedițiile sale de cercetare, Kârale Andreassen a ilustrat multe din legendele și poveștile vechi ale eschimoșilor.

De curînd tablourile pictorului eschimos *Danielsen Jakob* au fost apreciate și premiate la expozițiile din Godthab și Copenhaga.

Sculptura eschimosă reprezintă din cele mai vechi timpuri unul din „luxurile artistice” ale unor oameni care pentru a supraviețui trebuiau să lupte din plin cu forțele naturii. Cînd eschimoșii au venit în contact cu albi, arta sculpturii ajunsese de acum la un nivel înalt.

Cu ajutorul dălților și al altor unelte rudimentare, piatra cioplită sau fildeșul sculptat au dat naștere unor statuete de cîțiva centimetri, reprezentînd animale terestre, marine, și păsări. Aceste statuete au rezistat perfect temperaturilor scăzute ale regiunilor polare. Ele au linii asemănătoare operelor moderne din zilele noastre, și nu lipsesc din galeriile muzeelor din Ottawa, Copenhaga, Moscova, Londra, Paris sau New York.

Caracteristica sculptorilor la eschimoși este subtilitatea observației și spiritul autocritic. Înainte de a începe lucrul, sculptorul eschimos observă îndelung, uneori chiar mai multe zile, piatra pe care o ține în mînă, deoarece el „cere” pietrei ideea figurii. Artistul intenționează numai să elibereze această idee din piatră, ca și cum piatra ar fi însuflețită de un spirit viu. Fiecare fază a lucrului este supusă unui atent și riguros control. Dacă sculptorul

nu este satisfăcut din punct de vedere artistic de ceea ce a realizat, opera este imediat distrusă.

În legătură cu sculptura eschimosă, este interesant faptul că eschimoșii atribuie animalelor pe care le dăluiesc un suflet, precum și aceleași sentimente și dorințe ca ale omului. În concepția eschimoșilor divinitatea supremă, Sedna, stăpîna solitudinii polare și a viețuitoarelor, pune întrebări, vorbind omului, și animalului, atunci cînd eschimosul vinează un urs sau o focă. Animalul și omul răspund, iar vînătoarea se lungește mult timp, pînă cînd dialogul o satisface pe Sedna și zeița face în așa fel ca disputa dintre vînător și animal să se termine cu victoria primului.

Această concepție se răsfrînge asupra expresiilor artistice. Omul „simte” psihologia animalelor și o transpune în opera sculptată. Delicateța, respectul pentru senzațiile animalelor cărora le împrumută stări sufletești proprii lui, sînt atît de profunde și de natural înfățișate, încît de aici ne putem da seama că eschimosul ucide numai pentru a-și procura hrana și nu pentru că animalele i-ar fi dușmane. Cu alte cuvinte, animalul reprezintă pentru eschimos un prieten căruia i se respectă și în piatră durerea, minia și celelalte stări afective.

Sculptînd în acest spirit, eschimosul face ca operele lui să fie pătrunse de un profund sentiment umanitar.

Omul care vînează ursul constituie un motiv de inspirație foarte frecvent printre sculptorii eschimoși. Dacă studiem o asemenea operă, la prima vedere animalul pare indiferent, dar privind mai îndelung îți dai seama că el este foarte atent. Omul exprimă vigilență dacă ursul se află în imediata apropiere, răbdare în lunga-i așteptare, dacă ursul nu apare în sculptură, și fericire sau entuziasm dacă animalul este înfățișat ucis.

Finețea, impresionabilitatea și umanitatea sculpturilor eschimose nu se degajă numai din operele înfățișînd animale familiare nordului. Figurile omenești, și în special femeile mame, sînt lucrate cu o atentă grijă. Exploratorul Zavatti, văzînd la eschimoșii canadieni o statueta care reprezenta o mamă strîngînd la piept copilul mort, afirmă că expresia ei era atît de îndurerată, încît grupul putea fi intitulat „Durere”.

Chiar și obiectele cele mai mici, ca de exemplu cîrligele de pe caiac, sînt lucrate cu multă grijă. Aceste cîrlige provin din regiunea Angmagssalik, fiind foarte căutate. Unele sînt sculptate din craniul ursului alb, iar altele dintr-un os de bou moscat. Atît la Angmagssalik, cît și pe coasta orientală a Groenlandei, artiștii dau multă atenție măștilor de dans.

Eschimoșii au de asemenea o predilecție specială să copieze obiectele cele mai dificile, prezentate de albi.

Se poate afirma că sculptura eschimosă reprezintă o artă autentică, în care piatra și osul reușesc să exprime tot complexul de senti-

mente, tocmai pentru că eschimosul-autor este protagonistul faptelor ilustrate de el.

Unul dintre cei mai renumiți sculptori în piatră și os, care azi are etatea de 70 de ani, este eschimosul *Odarpi*. În tinerețe a fost vânător iscusit și a însoțit pe exploratorul francez Paul Emil Victor pe coasta răsăriteană a Groenlandei. Sculpturile din piatră, executate de Odarpi, înfățișează scene de vânătoare și diferite animale arctice, iar cele din os măști de dans.

LIMBA ȘI ALFABETUL

Principala caracteristică a limbii eschimose este — după cum am mai spus — marea sa unitate.

Printre însemnările exploratorului Knud Rasmussen, cunoscător al limbii eschimose, se întâlnește următorul pasaj: „În ziua de 4 decembrie m-am întâlnit pentru prima dată cu eschimoșii din Canada. În acea dimineață rece, când gheața golfului Hudson era compactă, m-am trezit în mijlocul unui grup de bărbați, femei și copii; toți purtau costume fantastice, care-mi păreau ilustrarea vie a locuitorilor din interior, atît de pomenite în poveștile groenlandeze. Am avut senzația că mă găsesc deodată transportat într-o epocă cu totul deosebită. Cînd ei, cu un surîs amical, îmi adresară cuvinte într-o limbă

pe care o înțelesei imediat ca și cum ar fi fost limba mea maternă, mi-am dat seama că această expediție îmi deschide un nou și imens cîmp și îmi dă ocazia să studiez oameni noi. Va fi o muncă plăcută de a crea în mijlocul unor oameni a căror limbă este exact aceeași cu limba vorbită de mine din copilărie. Acești bărbați și femei, străini, necunoscuți, m-au primit ca pe o rudă de departe".

Eschimosă — după cum afirmă mulți cercetători — este o limbă frumoasă și armonioasă; o limbă deosebit de flexibilă, logică și precisă și foarte bogată în declinări și conjugări. În general se folosesc numai substantivele și verbele. Orice substantiv poate să devină verb și invers, ceea ce înseamnă că orice cuvînt, cu toate declinările și conjugările, poate avea o enormitate de forme diferite.

O importanță fundamentală în arhitectura limbii eschimoșe o au silabele mijlocitoare care pot fi introduse în orice cuvînt, precizîndu-i un cu totul alt sens. Prin adăugirea acestor silabe la rădăcina cuvîntului se pot forma fraze întregi, inclusiv fraze suplimentare. De pildă, eschimoșii spun tatălui *ata*, bunicului *atata*, iar străbunicului *atatata*. Iată un alt exemplu, remarcat de cercetători, care ilustrează cum încorporarea silabelor mijlocitoare modifică profund semnificația cuvîntului. Cuvîntul *pissukpok* înseamnă — ei merg, *pissualayok* — ei merg repede, iar *pissuinnarpok* — ei se plimbă.

Într-un singur cuvînt pot exista chiar zece silabe mijlocitoare, fiecare dintre ele modificînd sensul cuvîntului.

Pentru a defini un singur obiect, limba eschimosă posedă cuvinte deosebite. De exemplu, zăpada poate fi în vorbirea lor *zăpadă de vîzduh*, *zăpadă de pămînt*, *zăpadă înghețată*, *zăpadă moale* și *zăpadă sticloasă*.

Pentru a traduce din eschimosă, trebuie să se înceapă de la sfîrșitul cuvîntului derivat. Limba eschimosă nu cunoaște modul infinitiv, genul feminin sau prefixele. Ea este mai bogată decît limbile europene în cuvinte cu înțeles concret, dar foarte săracă în cuvinte care exprimă idei abstracte.

În sfîrșit, se poate spune că limba eschimosă este unică. Filologii, lingviștii și fonețiștii nu au găsit nici o asemănare între aceasta și vreo altă limbă de pe glob.

Eschimosul *Petersen Jonathan* (1867—1960) a fost un profund cunoscător al populației eschimose care-l cunoștea sub numele de *Ujuat*. El a fost mulți ani conducătorul grupului eschimos din Groenlanda orientală și a făcut un studiu foarte documentat privitor la viața, limba și migrațiile eschimoșilor.

Pînă la sfîrșitul secolului trecut nu se putea vorbi de documente scrise de eschimoși, deoarece aceștia nu cunoșteau scrierea și nu foloseau nici un alfabet. Abia de la jumătatea veacului al XIX-lea, eschimoșii au acceptat caracterele silabice, de altfel foarte simple și practice. Alfabetul lor posedă numai unspre-

zece semne silabice, dar oricare dintre ele poate lua patru diverse poziții, cu o semnificație deosebită.

▽ = e	△ = i	▷ = o	◁ = a
∨ = pe	^ = pi	> = po	< = pa
U = te	∩ = ti	⊃ = to	⊂ = ta
q = ke	p = ki	d = ko	b = ka
γ = ge	ρ = gi	∪ = go	∪ = ga
└ = me	└ = mi	└ = mo	└ = ma
⊔ = ne	⊔ = ni	⊔ = no	⊔ = na
└ = se	└ = si	└ = so	└ = sa
└ = le	└ = li	└ = lo	└ = la
└ = ye	└ = yi	└ = yo	└ = ya
∇ = we	∇ = wi	∇ = wo	∇ = wa

Se presupune că scrierea silabică folosită de eschimoși a fost inventată de misionarul anglican James Evans (1810—1846) și a fost întrebuințată pentru prima dată de către indienii *Kri* la Norway House, Manitoba. Alți cercetători sînt de părere că scrierea a fost inventată de misionarii veniți la începutul secolului trecut pe coasta Labradorului.

POEZIA, MUZICA ȘI DANSUL

La eschimoși, poezia, muzica și dansul se confundă într-o singură manifestare artistică. Cele trei arte se completează una pe cealaltă. După cum am văzut în primele capitole, eschimoșii au o mare înclinație spre o creație folclorică nescrisă și în special spre poezie, pe care însă niciodată nu o recită, ci o cîntă în cadența tobelor o dată cu executarea unor mișcări de dans.

Cîntecele lor sînt proze ritmice simple care înfățișează oamenii în lupta lor permanentă cu forțele naturii.

Eschimoșii au o imaginație bogată și o limbă armonioasă, în care totul este exprimat prin imagini delicate. De pildă, ianuarie se numește *micul soare*, iar decembrie *timpul dansului*. Poeziile lor cîntate sînt pătrunse de blîndețe

și înocență. De aceea, în majoritatea cazurilor, în cîntece nu sînt zugrăvite brutalitatea și nenorocirea, lucru explicabil dacă avem în vedere etica eschimosă care nu cunoaște noțiunea de rău.

Principala caracteristică a poeziei eschimose este profundul ei realism. În general subiectul cîntecelor este luat din viața cotidiană. Uneori, însă, în povestiri se întîlnesc personaje analoage spiridușilor din legendele țărilor nordice — Skerlingii. Eschimoșii îi cunosc sub numele de *Inukposuqjut* sau *Erkigdlit*. Ei cred în existența piticilor și și-i închipuie ca pe niște creaturi în carne și oase care trăiesc sub pămînt. Unii dintre eschimoși, în special angakokii, declară că au văzut scheletele animalelor ucise de spiriduși și chiar mormintele lor.

Studiul comparat al expresiilor poetice din cîntecele eschimoșilor ne ajută să reconstituim drumul probabil al migrațiilor acestor oameni nordici. De exemplu, mitul Soarelui și al Lunii se întîlnește atît la eschimoșii din nord-vestul Groenlandei cît și printre eschimoșii din Alaska. Mai surprinzător este faptul că o variantă apropiată a acestui rit circulă la indienii aravaci din regiunea inferioară a Amazonului.

Variațiile expresiilor poetice sînt totuși neînsemnate, iar rezultatele explorărilor lui Knud Rasmussen au demonstrat că cultura materială și cea spirituală a eschimoșilor au urmat o dezvoltare gradată.

Multe povești eschimose se termină brusc, altele nu au sens pentru albi, iar unele poezii nu pot fi înțelese decît în legătură cu altele.

Una din aceste poezii, culeasă de etnologul elvețian Jan Gabus de la eschimoșii caribu, înfățișează dragostea eschimoșilor pentru fiii lor. Poezia este intitulată *Vînătorul găsește corpul fiului său lîngă Marele Munte*, și este pătrunsă de un profund sentiment de dragoste și de o nemîngîiată jale și durere:

*Un om pleacă,
Pleacă singur.
Mergea în frig,
Mergea în vînt,
Mergea către Marele Munte.
În zăpadă el văzu ceva:
Nu era iepure,
Nu era pasăre,
Era ceva înghețat, cu mîini ce
ieșeau din zăpadă,
Cu picioare ce ieșeau din zăpadă.
Mîinile erau roase de vulpi,
Picioarele erau mîncate de vulpi,
Tatăl privi,
Privi fără să vorbească,
Scutură zăpada de pe haine,
Suflă deasupra ochilor,
Suflă peste gură,
Îl apropie de inima sa,*

*Inima sa deasupra altei inimi.
Dar fiul rămase rece,
Rămase rece ca piatra,
Nemișcat ca gheața.
Și trei nopți tatăl nu mai gîndi nimic.
Pierdu drumul,
Uită de casă,
Nu avea de loc lumină,
De loc lumină în cap,
Acum tatăl cîntă,
Cîntă sub cort,
Cîntă cu eschimoșii
Și toți împreună cîntă
Cîntece pentru fiu.*

În continuu contact cu natura, eschimosul știe să se bucure de toate frumusețile ei, pe care le trece în cîntecele ce le improvizează pentru o satisfacție intimă. Iată textul poeziei *Cer albastru*:

*O! căldură de vară care trece
peste țară
Nu e nici o adiere de vînt,
Nu e nici un nor,
Numai departe între munți
Renul care paște
Sub orizontul albastru.
O! cîntare!
O! bucurie!
Mă așez pe pămînt și plîng...*

Reuniunile de dans, poezie și muzică au loc seara în locuința celui considerat neoficial șeful așezării. Aceste reuniuni cuprind și recitaluri de artă vrăjitoarească, efectuate de angakokii și de magicienii care vor cu acest prilej să-și manifeste puterea supranaturală.

Femeile, cu copii purtați pe spate, se așază în semicerc, bărbații în spatele lor, iar copiii mai măricei acolo pe unde au loc. În timp ce un bărbat își începe cântecul acompaniat de bătăi ritmice de tobă, femeile dansează și execută mișcări înainte și înapoi cu ochii fixați pe pământ. Ele întrebuițează în astfel de situații drept îmbrăcăminte numai niște pantaloni scurți numiți *natit*.

În funcție de natura reuniunii și scopul ei, dansatorii și cântăreții se comportă în mod diferit. Dacă adunarea are un țel precis, cum ar fi însănătoșirea unui bolnav, dansatorul se agită progresiv pînă la căderea în „transă”, cînd se trîntește la pământ, agitîndu-se și pronunțînd cuvinte incoerente. Dacă însă în adunare se cîntă povești de vînătoare sau se istorisesc întîmplări personale, atunci dansatorul rămîne calm și cuvintele se pierd în ecourile intermitentelor refrene joase de *aya, ayaya, ayaya*.

Vrăjitorul se produce în general la sfîrșitul dansului, deoarece atunci eschimoșilor deja supraexcitați, lucruri simple li se par supranaturale. Singurul instrument muzical este *krida*, adică toba. În general, ea este confecțio-

nată din stomacuri de balenă, și produce sunete ce pot fi amplificate dacă i se umezește diafragma. Toba folosită de eschimoșii din Arctica canadiană este mare și rotundă, în timp ce krida folosită în regiunea Angmagssalik este mult mai mică și de formă eliptică. Ambele sînt însă confecționate din lemn de salcie sau din os de balenă, peste care se întinde o piele de caribu sau de focă curățată de păr; uneori se mai întrebuițează intestinul focilor și peritoneul cîinilor și al urșilor.

În zilele noastre însă eschimoșii nu mai folosesc toba tradițională. Ascultă la radio muzică, în special cea japoneză și arabă, și cîntă ei înșiși cu instrumente moderne. În această privință eschimoșii manifestă mult talent. În Groenlanda, la Godthab, s-a constituit o orchestră de băștinași care, acompaniați de un cor de fete, imprimă discuri mult solicitate.

Dintre poeții, scriitorii și ziariștii eschimoși cei mai cunoscuți sînt:

Lund Henning Jacob Henrik (1875—1948), considerat poetul național, este cunoscut și sub numele de Hendlîrag. A urmat seminarul din Godthab și școala superioară din Copenhaga, fiind numit apoi preot la Angmagssalik. El a publicat poezii lirice și epice, inspirate din marea sa dragoste pentru poporul său. Poezia sa Nurarput — Țara noastră — a devenit imnul național al Groenlandei.

Villardsen Villards — poet și scriitor — s-a născut în anul 1916, într-o așezare situată în

aproplere de oraşelul Jakobsshavn. El şi-a făcut studiile la Godthab şi la şcoala superioară din Copenhaga, fiind în prezent directorul şcolii din Angmagssalik. I s-au publicat multe lucrări în proză şi poezie.

Moller Larst, cunoscut ziarist, este la 30 de ani redactor-şef al revistei Atnagaglintit, care se tipăreşte la Godthab.

CERCETĂTORII REGIUNILOR ARCTICE ȘI ESCHIMOȘII

Pământurile înconjurate de mările arctice, situate între Marea Groenlandei și Strîmtoarea Bering, considerate în trecut ca „înfri-coșătoare și lipsite de natură vie”, au început să fie vizitate de europeni pe la începutul secolului al XVIII-lea. Primii au fost vînătorii de balene care au făcut cu eschimoșii diferite schimburi, urmărind întotdeauna un profit mare. Aceștia au exterminat aproape toate balenele aflate în mările arctice. Au venit apoi coloniștii. Negustori în cea mai mare parte, ei au practicat *trocul*, dînd în locul grăsimii, peștelui și blănurilor, diferite obiecte de valoare mică, înșelînd astfel pe eschimoși, lipsiți de posibilitatea aprecierii valorii mărfurilor lor față de aceea a lucrurilor primite în schimb.

În anul 1889, după călătoria sa în Groenlanda, marele explorator polar Fridtjorf Nansen scria: „În fața ochilor mei, prezentul și viitorul eschimoșilor se prezintă învăluit într-o ceață sumbră, fără nici o rază de speranță... De fiecare dată când vedeam dovezile suferințelor și nenorocirilor aduse de noi, se trezea în mine un sentiment de indignare, aprins de acea scînteie a sentimentului de dreptate, care totuși mai persistă încă la cei mai mulți dintre noi”.

Au existat însă și oameni stăpîniți de pasiunea cercetării științifice, de dorința de a cunoaște viața eschimoșilor și mediul în care trăiesc ei, de a studia cu prețul unor mari riscuri și sacrificii regiunile aspre ale nordului. Despre ei vom vorbi în paginile ce urmează.

Primele vești despre eschimoșii din arhipelagul Aleutinilor, ce se întinde pe o lungime de 2 300 km din Alaska pînă lîngă insulele Komandor, au fost aduse în Europa de vîntătorul rus Glutov. Acesta a cercetat bordeiele aleuților și a văzut cum femeile coseau îmbrăcămintea din piei de calan și împleteau din iarbă ochiuri de plase, pentru prins păsări. În nopțile lungi de iarnă, vîntătorul rus a locuit împreună cu aleuții și a observat cum aceștia își ciopleau din diferite oase cîrlige pentru pescuit și scobeau cu ajutorul unor scoici ascuțite bucățile de lemn aruncate de valurile mării pe mal pentru a-și face din ele săgeți. Glutov a întîlnit pe aceste insule numeroase vulpi și din această pricină le-a și dat numele de

Insulele vulpilor. Iată cum descrie el pe aleuți: „La aspect sînt cam aspri, dar la vorbă și la purtare sînt prietenoși și plăcuți. Afară de aceasta ei înțeleg totul cu ușurință și își însușesc orice lucru nou văzut la noi. Bărbații poartă drept podoabă, într-o tăietură a buzei inferioare, niște plăci făcute din os de morsă. Cînd le moare un membru din familie, aleuții își scot osul, pentru un timp oarecare, aceasta constituind un semn de doliu.

Ei își aprind focul cu ajutorul unor ierburi uscate și al pucioasei, pe care o adună din craterile vulcanilor stinși din insule. De se întîmplă să se rănească vreunul dintre ei, vraciul lor ia un ac de os și ață făcută din vine de focă și începe să coasă, ca și cum ar coase o piele oarecare. Cel rănit șade și zîmbește și chiar ajută pe vraci să sfîrșească lucrul mai repede. Aleuții cred că sufletele strămoșilor lor s-au întruchipat în unele animale și aceste animale se lasă vînațe tocmai pentru ca să le dea hrana necesară aleuților. De multe ori însă ei se întorc de la vînătoare cu luntrea goală. Atunci sînt convinși că spiritele sînt supărate și de aceea vînatul a fost slab”.

După patru ani Glutov a părăsit pe aleuți. El a plecat în Kamceatka cu corăbiile ticsite cu piei de castori și blăni de vulpi.

Ajuns în anul 1778 în golful Norton, situat pe coastele apusene din Alaska, exploratorul Cook a întîlnit acolo un grup de pescari eschimoși, mari meșteri în sculptura și gravura în os. Cook a descris umiakurile și caiacele a-

cestora. Ele erau la fel ca și cele din zilele noastre. Astăzi însă s-a format în rîndurile eschimoșilor din regiunea respectivă un mănunchi de exploatatori, care posedă bărci cu motor și unelte moderne de pescuit.

La zece ani după călătoria lui Cook în Marea Bering, tot prin acele locuri, exploratorul rus Gavril Longhinovici Pribîlov a întîlnit un grup de eschimoși în arhipelagul ce-i poartă numele. El a studiat cultura eschimoșilor din micile insule Diomede, situate în strîmtoarea Bering și a celor stabiliți la țărmul de răsărit al peninsulei Ciukotsk. Pribîlov a ajuns la concluzia că eschimoșii cunoscuți de el au reluat o bună parte din elementele culturii ciukcilor.

Pînă acum aproape 50 de ani eschimoșii din peninsula Ciukotsk duceau o viață grea. Ei erau secerați de foame și lipsuri. Prin crearea de către U.R.S.S. a *Comitetului de asistență al naționalităților din nordul Siberiei*, eschimoșii, la fel ca și celelalte populații ale Asiei de nord-est, au căpătat posibilități noi de trai și felul lor de viață s-a schimbat mult. Așezările lor de pe coastă posedă acum școli și case de cultură. Toți tinerii știu să scrie și să citească, iar cei silitori sînt trimiși la școli superioare. Pescarii și vînătorii eschimoși au astăzi în schimbul vechilor caiace pescadoare și baleniere care colindă Mările Bering și Ciukotsk, cînd acestea deviu libere de ghețuri.

În timp ce în Marea Bering Pribîlov își efectua explorările sale, în nord-vestul Canadei

se afla cercetătorul american Alexander MacKenzie. Acesta a întâlnit numeroase aşezări de eschimoşi în apropiere de vărsarea fluviului, denumit de atunci fluviul Mackenzie. Exploratorul american a vizitat locuinţele eschimoşilor şi a observat că aceştia mai întrebuiţau pentru iluminat în timpul iernii, în afară de opaiţul cu ulei de focă, şi lumânări făcute din peşti. Eschimoşii uscau peştele pe sfoară, apoi îl aşezau unul câte unul în cutii, întocmai ca pe lumânări. „Peştele lumânare” arde cu un fum mai puţin înecăcios decât uleiul de focă.

Exploratorul englez John Ross a întâlnit în anul 1811 pe coasta de nord-vest a Groenlandei, la paralela de $76^{\circ}54'$, cea mai nordică grupă de eschimoşi, căreia i-a dat numele de eschimoşi *polari* sau eschimoşi *nordici*. Din studierea legendelor şi cântecelor lor, Ross a tras concluzia că ei au venit în aceste locuri din insula Baffin prin secolul al XII-lea. „Numai datorită înaintatelor lor cunoştinţe de vânătoare — afirmă Ross — eschimoşii au putut ajunge în aceste regiuni vitrege până la aproape 80° latitudine nordică, unde spre nord de golful Melville prezenţa gheţurilor este aproape permanentă şi durata nopţii polare depăşeşte patru luni.

Exploratorul englez evalua numărul eschimoşilor la 200 de suflete. Astăzi, după ultimele statistici, numărul lor se ridică la 500. În cea de-a doua expediţie întreprinsă în vecinătatea *Polului magnetic*, eschimoşii cana-

dieni din grupa *netsilik* i-au dat un neprețuit ajutor, cu ocazia iernării sale forțate din anul 1829. Atunci el a petrecut, împreună cu ei, mai bine de opt luni de zile, Ross a descris tatua-jele pe care eschimoșii din peninsula Boothia și le fac pe frunte și pe bărbie cu un ac de os, înmuiat în funinginea provenită de la lampa cu ulei de focă.

Eschimoșii din peninsula Labrador, precum și cei din insulele învecinate au luat contact cu exploratorii europeni încă din anul 1586, când englezul John Davis a debarcat prin acele locuri. Dar Davis, ca și Hudson, Baffin, Fox și alți exploratori ce au urmat s-au purtat brutal cu eschimoșii și au întâmpinat rezistența lor. Același lucru s-a petrecut ori de câte ori europenii au încercat să le distrugă așezările din Labrador, insula Baffin și insula Melville.

Singurul european care a știut să cîștige încrederea eschimoșilor *netsilik* a fost exploratorul englez William Parry. Iernînd, în anul 1821, într-o mică insulă, situată la nord-vest de peninsula Labrador, lîngă coasta sudică a peninsulei Melville, Parry a făcut cunoștință cu o grupă de eschimoși stabiliți acolo. O tî-nără eschimosă, numită Igloodik, i-a desenat lui Parry, pe o piele de focă, harta exactă a peninsulei și a strîmtorii căutate zadarnic de toate expedițiile premergătoare. Folosindu-se de hartă, Parry a reușit să găsească strîmtoa-rea, căreia i-a dat numele celor două corăbii

ale sale *Fury* și *Hecla*. Strîmtoarea aceasta poartă două nume, deoarece de fapt este vorba de două strîmtori despărțite de o insulă, căreia Parry, în cinstea acelei eschimose, i-a dat numele de *Insula Igloodik*.

La începutul secolului al XIX-lea, cînd au vizitat insula Newfoundland (Terra Nova), Parry și alți exploratori au constatat că eschimoșii populau și coasta acestei insule. Astăzi eschimoșii s-au retras mult spre vest, în Labrador, deoarece ei au fost goniți din Newfoundland de către pescarii bretoni, care, observînd abundența de pește din acea regiune, au ocupat complet insula.

În anul 1822, exploratorul englez William Scoresby a descoperit strîmtoarea ce-i porată numele — situată la coasta răsăriteană a Groenlandei. El a întilnit la poalele unui fiord cîteva colibe părăsite. Cercetîndu-le, a constatat că erau locuințele de iarnă ale unui grup de eschimoși întîlniți apoi mult mai în interiorul fiordului, unde ei se îndeletniceau cu pescuitul și cu vînătoarea. Aceștia sînt eschimoșii care formează grupa orientală din Groenlanda.

Cu toate că sînt peste o sută de ani de cînd se găsesc în contact cu civilizația europeană, ei n-au renunțat în întregime la armele lor. Astăzi pușca a luat loc pe caiac, alături de tradiționalul harpon. Fierul a înlocuit osul în trebuințat înainte la fabricarea cuțitelor. În vreme de iarnă eschimoșii de pe coasta orien-

tală a Groenlandei continuă să îmbrace numai veșminte confecționate din blănurile animalelor vîinate, care sînt mai călduroase decît stofele de lînă. Ei se folosesc însă de caschetele europene prevăzute cu apărători pentru urechi.

Între anii 1842—1844 exploratorul rus Lavrenti Alekseevici Zagoskin a studiat viața și cultura eschimoșilor din așezările situate de-a lungul luncilor cuprinse între rîurile Yukon și Kuskokwin din Alaska. În urma acestor cercetări a constatat că grupele de eschimoși din Alaska de sud-vest au suferit influența indienilor în mai mare măsură decît celelalte grupe. De pildă, fumatul cu pipa sau întrebuințarea măștilor în timpul serbărilor sînt obiceiuri pe care eschimoșii le-au luat de la indienii tlinghiți, cu care se învecinează.

Exploratorul francez René Bellot a cutreierat în prima sa expediție din anii 1851—1852, împreună cu un grup de eschimoși, insulele Baffin, Bylot, Somerset și Prințul Wales. În cartea exploratorului *Călătoria în mările polare*, apărută la Paris după moartea lui, în anul 1883, se relevă caracterul blînd și prietenos al eschimoșilor. „Erau foarte săritori la orice fel de muncă — scrie Bellot — și nu știu ce m-aș fi făcut în acest pustiu rece fără sprijinul lor neprecupețit”. Bellot a revenit peste cîțiva ani în Arctica, dar n-a mai întîlnit pe prietenii săi, eschimoșii din insula Baffin. Pe cînd se afla în strîmtoarea Barrow, singur pe un ghețar, din neatenție a nimerit într-o cre-

vasă (crăpătură) acoperită cu zăpadă și a dispărut în adâncul prăpastiei. În prefața cărții mai sus menționate, francezul Paul Boiteau spune: „Poate că el ar fi reușit să escaladeze ghețarul, dacă ar fi avut alături pe eschimoși, care ar fi cercetat zăpada cu bastoanele lor lungi”.

De un mare ajutor i-au fost exploratorului Belcher eschimoșii care populează tundra canadiană de la vestul golfului Hudson, din jurul celor peste o sută de lacuri formate de râurile Kazan, Dubawut, Thelon și Backs. Grupele acestea de eschimoși au fost cunoscute de-abia în anul 1851, de către membrii expediției Belcher, cu ocazia cercetărilor efectuate la vărsarea fluviului Backs. După informațiile primite de la ei, Belcher a putut descoperi scheletele câtorva marinari ce făcuseră parte din expediția tragică a englezului John Franklin. Toți cei 138 de membri ai acestei expediții au pierit pe insula King William și în golful Elliot, deoarece cele două corăbii ale lui Franklin au fost prinse de ghețuri în labirintul insulelor arhipelagului canadian. Lipsiți de provizii și de îmbrăcăminte călduroasă, ei au plecat pe jos spre tundra canadiană, cu intenția de a ajunge la un cantonament, dar pe drum au fost doborâți, unul după altul, de natura vitregă care i-a surprins nepregătiți. În însemnările sale, Belcher arată că în regiunea locuită de aceste grupe de eschimoși — cărora exploratorul Rasmussen le-a dat numele de caribu —

de multe ori termometrul coboară în timpul iernii pînă la minus 50°C, iar în perioada de vară, zăpada topită transformă solul într-o baltă imensă, bîntuită de țințari.

Eschimoșilor din aceste grupe tehnica modernă nu le-a fost de prea mare folos. Dimpotrivă, introducerea puștii a făcut ca vînatul să se rărească. Renii au început să ocolească drumurile vechi de migrație și de aceea mulți eschimoși mor de foame. Statul canadian i-a lăsat izolați în infernul arctic, iar asociațiile comerciale de blănuri sînt interesate ca aceștia să fie menținuți într-o stare înapoiată pentru a-i putea exploata mai ușor. La fel de vinovați sînt și misionarii, adepți ai ideii că „Pentru un eschimos este mai important să pătrundă în cer decît să se vindece de tuberculoză”. De altfel, statisticele recente arată că durata de viață a unui eschimos din grupa caribu nu depășește 29 de ani, în timp ce locuitorii din sudul Canadei trăiesc în medie cam 66 de ani. Numai un număr infim de mic dintre eschimoșii canadieni știu carte și cunosc limba engleză.

La nord de așezarea Etah, la poalele ghețarului Humboldt, au rămas să ierneze, în anul 1853, membrii expediției americanului Kane, care a plecat cu vasul *Advance* în căutarea lui Franklin. De atunci acest bazin poartă numele de golful Kane. Acolo a avut loc primul contact de lungă durată între exploratorii polari și eschimoșii nordici. În însemnările sale,

Kane a descris numeroase întâmplări de vânătoare, la care au luat parte și eschimoșii polari. De la aceștia, membrii expediției au învățat multe lucruri interesante din viața animalelor polare. La sosirea verii polare, corabia *Advance*, neputînd fi eliberată din ghețuri, a trebuit să fie părăsită și Kane a dăruit-o eschimoșilor, deoarece — după cum scria el — fără sprijinul lor exploratorii ar fi pierit cu toții de „moarte albă”. Ajutați de eschimoși ei au reușit să-și transporte bărcile pe săni pînă la marea deschisă, unde, vîslind pe lîngă țarm, au întîlnit alte așezări ale eschimoșilor. Aceștia i-au condus mai departe de-a lungul coastei, pe săniile lor, pînă la Upernivik, și acolo s-au îmbarcat pe o balenieră.

Exploratorul englez Isac I. Hayes a trăit aproape patru ani de zile în mijlocul eschimoșilor din nord-vestul Groenlandei, în timpul celor trei expediții ale sale dintre anii 1853—1861. El a descris vîntătorile eschimoșilor, precum și obiceiurile lor. Hayes a tradus mai multe balade și cîntece ale eschimoșilor din strîmtoarea Roberson. În multe din aceste balade eschimoșii descriu dragostea maternă a focilor, morselor și a altor multe animale marine din Arctica.

În cercetările geologice efectuate de Hayes în insula Ellesmere, acesta a fost ajutat de eschimoșii nordici din Groenlanda. Ei au făcut legătura cu vasul ancorat la aproape 200 km spre sud. Săniile lor transportau pînă la Ellesmere alimentele și materialele de pe vas.

Impresionantă este povestea vieții eschimosului Hans Hendrik (scrisă de Hayes), care timp de aproape 20 de ani a fost în serviciul a trei exploratori polari (Kane, Hall și Hayes). Eschimosul Hans este de fapt descoperitorul a nenumărate insule, strîmtori și canale, dar în istoria scrisă a acestor regiuni descoperirile sînt atribuite celor trei exploratori. Tot Hans Hendrik a salvat de la moarte sigură pe cei 14 englezi din expediția lui Hall. Acești naufragiați, împreună cu soția și copiii lui Hans au plutit pe un sloi de gheață timp de aproape șase luni și în această perioadă ei au supraviețuit numai datorită focilor pe care eschimosul le-a vînat în tot timpul peregrinării prin strîmtoarea Davis.

Între anii 1880—1883, membrii expediției americane de sub comanda locotenentului Adolphus W. Greely au cartografiat coasta de nord a Groenlandei și au făcut însemnate descoperiri geografice. Ei s-au bucurat de ajutorul eschimoșilor nordici. De pildă, eschimosul Cristiansen Frederick a condus cu sania pe unul din membrii expediției — geograful Lokwood — în regiunea lacurilor unde au fost găsite numeroase zăcăminte carbonifere. Ei au ajuns pînă la Capul Columbia situat la 83° latitudine nordică, de unde peste 27 de ani Peary a plecat în expediția de cucerire a Polului Nord.

În însemnările sale Lokwood spune despre Cristiansen: „Era o inimă de aur și eu l-am

îubit mult. În timpul lungilor, obositoarelor, dar fructuoaselor noastre expediții cu sania, el și-a dăruit toată energia fără a scoate nici o vorbă. Moartea lui, care surveni cu puțin timp înainte de salvarea noastră, m-a lăsat trist, foarte trist".

De asemenea, grație eschimosului Jens Edoardo, un încercat vânător arctic, membrii expediției au avut tot timpul carne proaspătă de morskă și focă. Spre primăvara anului 1883, terminându-se proviziile, foamea se făcea din ce în ce mai simțită. Sloiurile începând să curgă, vânătoarea devenise foarte periculoasă. Edoardo, care zărise o focă, se urcă în caiac și plecă din insula Pim, în urmărirea ei. Un sloi i-a răsturnat caiacul și eschimosul s-a înecat în strâmtoarea Smith. În cartea sa „Trei ani în nordul îndepărtat”, Greely vorbește despre acest eschimos: „Pe seama valorosului și blîndului Edoardo noi nu avem de spus decît cuvinte bune. Niciodată n-am putut pronunța nici un cuvînt de dojană. Niciodată umbra celei mai mici greșeli. Deseori, în cei trei ani petrecuți împreună am simțit sufletul lui bun. Noi toți plîngem moartea acestui curajos și cinstit om pentru care am avut o afecțiune puternică și sinceră".

Cel mai îndrăzneț cercetător al Arcticei a fost Fridtjorf Nansen. În anul 1888, el a trăit timp de șase luni în mijlocul eschimoșilor din Groenlanda occidentală, pescuind, mîncînd și dormind împreună cu ei. Nansen a învățat de la eschimoși cum trebuie condus caiacul și oco-

lite sloiurile de gheață, pregătindu-se astfel pentru marea sa călătorie la Pol. A scris și o carte despre acești oameni, aflați în permanentă luptă cu natura. După cum se exprimă el, eschimoșii sînt cei mai cumsecade oameni din cîți a creat natura.

Ca și Parry, Nansen remarcă simțul de observație al eschimoșilor, manifestat și la întocmirea hărților geografice. El vorbește despre hărțile trasate de eschimoși pe piei de morsă, care reprezentau precis poziția golfurilor, ghețarilor și insulelor Groenlandei.

Un alt fiu al Norvegiei, Roald Amundsen, care a luat parte, împreună cu savantul nostru Emil Racoviță, la expediția în regiunile antarctice cu vasul *Belgica*, a fost un cercetător pasionat și al regiunilor arctice. Cu mica sa corabie *Gjoa*, Amundsen a călătorit timp de doi ani (1904—1906) de-a lungul țărmului nordic al Canadei și a cunoscut pe eschimoșii din numeroasele așezări înșirate în apropiere de Cercul Polar nordic. Aceștia i-au fost călăuze devotate, conducîndu-l în bune condiții prin labirintul de stînci și prin apele strîmtorilor mărginite de fiorduri adînci. Amundsen a scris în însemnările sale: „Fără ajutorul și priceperea acestor oameni care-și iubesc locul lor natal, nu aș fi putut reuși să trec din Oceanul Atlantic în Oceanul Pacific.”

O mare dovadă de abnegație a dat-o eschimosul Bronlund Jörgen, care a luat parte la expediția condusă de Mylius Erichsen, din anul

1907. Bronlund, împreună cu danezii Erichsen și Hagen, a plecat să cerceteze coastele nord-estice ale Groenlandei. Exploratorii au izbutit în luna iunie să treacă dincolo de 83° latitudine nordică. Când mai aveau de străbătut o distanță de 200 km pînă la locul unde se găsea ancorat vasul danez *Danemarka*, au sfîrșit proviziile. Nădăjduiau însă că vor izbuti să ajungă la un depozit de alimente pe care la venire îl lăsaseră în drumul lor. Cu picioarele înfășurate în zdrențe au trecut peste ghețarii din Țara Landbert, dar în apropiere de depozit danezii, nemaiputînd suporta frigul și foamea, au murit cu toate efortările făcute de Bronlund pentru a le veni în ajutor. Acesta a rămas singur. El s-a tîrît pînă la depozit, unde a constatat că urșii și vulpile mîncaseră tot conținutul celor cîteva lăzi de biscuiți și conserve. Atunci eschimosul a înțeles că hărțile și notele expediției care fuseseră redactate în condiții atît de dramatice nu trebuiau pierdute. A pornit spre baza principală și a ajuns sfîrșit, dar fericit că a putut salva prețioasele documente. În jurnalul lui, scris în limba eschimosă, și-a notat ultimele cuvinte, de astă dată în limba daneză, pentru ca cel care îl va găsi să poată înțelege. Iată ce a scris: „Marți, după o tentativă de reîntoarcere, am ajuns aici și nu pot continua din cauza picioarelor degerate și a întunericii. Corpurile celorlalți se găsesc la jumătatea fiordului, la vreo

două mile. Mylius a murit la 15 zile după Hagen. Jörgen Bronlund."

Eschimosul a băgat notele expediției, împreună cu hărțile desenate de Hagen, și jurnalul scris de el într-o casetă de metal și a așteptat apoi moartea.

Cadavrul lui Bronlund a fost descoperit peste un an de zile de către exploratorul Koch. Acesta a zărit întâi o bucată de metal strălucind lângă o grotă. A dat la o parte zăpada care astupa intrarea. Înăuntru zăcea credinciosul Bronlund care avea carabina încă pe genunchi în poziție de tragere. Datorită însemnărilor rămase de la membrii acestei expediții s-a putut preciza că în regiunea din nordul Groenlandei, cunoscută sub numele de Pământul lui Peary, nu există nici un canal.

Groenlandezii l-au considerat un erou. Pentru sublimul lui sacrificiu i s-a ridicat un monument la Godthab, locul lui de naștere. Danezii de asemenea au ridicat un monument la Copenhaga în memoria lui și a celor doi danezi.

Cu toate că cele șase tentative făcute în Arctică de exploratorul american Robert Peary au dat greș, totuși el nu se putea împăca cu gândul de a nu fi realizat visul său din tinerețe: atingerea Polului Nord. Peary și-a dat seama că nu se poate realiza această performanță decât cu concursul eschimoșilor. Planul lui prevedea împărțirea membrilor expediției în șase grupe de sprijin formate dintr-un mem-

bru al expediției și cîte trei eschimoși. Asaltul Polului Nord a început la 19. II. 1909. Eschimosul Seegloo a salvat grupul înaintat al lui Peary, lipsit de alimente și combustibil, după o goană neîntreruptă cu sania timp de 18 ore. Pentru efortul și devotamentul său Peary l-a ales ca însoțitor în ultimul său marș către Pol. La expediția pentru cucerirea Polului Nord o mare contribuție au adus-o și eschimoșii Egidwah, Oagneak și Oatak. Acestuia din urmă statul danez i-a acordat o pensie tocmai pentru ajutorul pe care l-a dat multor exploratori. Peary spunea despre eschimoși: „Dacă acestor oameni buni la suflet le arăți încredere, ei nu vor precupeți nici oboseala și nici chiar propria lor viață. Nimeni nu poate și nu trebuie să desconsidere imensa importanță a eschimoșilor, acești fii solitari ai nordului, pentru bunul sfîrșit al unei expediții printre zăpezi și ghețuri eterne”.

Cel care a îndrăgit în cea mai mare măsură pe eschimoși, precum și albele întinderi de gheață, locuite de ei, a fost etnograful și exploratorul Knud Rasmussen. El a pus în anul 1910, la nord de Golful Melville, la paralela de 80°, bazele orașelului Thule, acolo unde numai timp de patru luni pe an, adică în scurta vară polară, marea este liberă de ghețuri și vasele se pot apropia fără teamă de țärm. Orașul eschimoșilor a fost clădit numai cu forțele lor, statul danez nedîndu-le nici un concurs. De la baza sa, Rasmussen a organizat

mai multe expediții de explorare în nord-vestul Groenlandei.

În toate aceste expediții a fost însoțit de eschimoși, care s-au dovedit tovarăși credincioși ce și-au dat chiar viața pentru Rasmussen. Astfel eschimosul Tobias, vânător și ghid neîntrecut, pe un viscol înspăimântător a plecat cu sania pentru a aduce alimente expediției care fusese imobilizată departe de orice așezare. Când Tobias se întorcea cu pesmeți, cutii de conserve, cafea și zahăr, sania lui a fost atacată de lupi, la numai câțiva kilometri de cantonament. Tînărul eschimos a fost mîncat de lupi, iar cîinii au reușit să ajungă la igluul lui Rasmussen fără stăpînul lor.

La 81° latitudine nordică, deci cu peste 100 km la nord de așezarea Thule, exploratorul a întilnit urme de așezări, ceea ce dovedește că în trecut nordul insulei ar fi avut o climă mai dulce. Marele om de știință a murit în orașul Thule, în anul 1933, și a fost plîns de întreaga populație eschimosă.

Exploratorul canadian Vilhjalmur Stefanson a trăit între anii 1912—1916 în mijlocul eschimoșilor canadieni. Înainte de primul război mondial el a ales un număr de 12 bărbați și femei eschimose din regiunea fluviului Mackenzie, i-a îmbarcat pe o corabie și i-a transportat din Marea Beaufort în Marea Ciukotsk, pînă în insula Vranghel. Peste doi ani, insula a fost vizitată de canoniera sovietică *Krasnii Oktiabr*, cu scopul de a se construi acolo o

stațiune meteorologică, pentru a veni în ajutorul navelor ce străbat Drumul Maritim de Nord, din Arhanghelsk la Vladivostok. Sovieticii n-au mai găsit în viață decât pe eschimosul Ada Blockjack și pisica sa. Toți ceilalți muriseră de foame și scorbut.

Stefanson a studiat viața eschimoșilor din Alaska de nord, despre care spunea într-o carte a sa: „Criminali nu există la eschimoși. Printre ei poți face ce vrei, numai să nu furi sau să minți. Poți avea mai multe femei, poți chiar să dăruiești una sau să schimbi una din ele, dar să nu furi. Un consiliu, alcătuit din angakok, doi bătrâni și două femei, hotărăsc, în cazul când cineva din grupă este prins furiș. De multe ori consiliul are nevoie de o perioadă de timp, de o lună sau două, ca să delibereze. Vinovatul nu știe niciodată că este supravegheat și primește fără împotrivire pedeapsa stabilită”.

Stefanson a stat de vorbă cu un eschimos bătrîn și și-a exprimat mirarea față de asprimea cu care sînt pedepsiți cei vinovați. Eschimosul i-a răspuns: „Ce putem face cu un om care minte sau fură? Dacă-l vom ierta, el va continua să fure și să mintă. Nu ne este frică de omul care fură sau minte, dar ne temem de copiii lui. Noi vom fi în pericol să cădem pe mîna hoților și mincinoșilor”.

Încă din anul 1906, cînd a întreprins prima călătorie în Groenlanda, geofizicianul german

Alfred Wegener, a rămas foarte surprins de dragostea eschimoșilor pentru semenii lor. În toate expedițiile de cercetare din Groenlanda, Wegener a găsit în eschimoși nu numai călăuze, ci și prieteni dintre cei mai devotați. De altfel și în ultimul său drum, el a fost însoțit de un bun prieten, eschimosul Rasmus Willumsen. Din cauza unui atac de cord, Wegener a murit în mijlocul pustiului de gheață din Groenlanda. Se presupune că Rasmus l-a îngropat și i-a înfipt schiurile în zăpadă pentru a însemna mormîntul, apoi a pornit mai departe spre stațiunea din Umanak, ca să anunțe trista veste. A luat cu el, în drumul lung de 180 km pe care îl mai avea de străbătut pînă la cantonament, numai un săculeț de-al lui Wegener, conținînd jurnalul ultimei sale călătorii. N-a mai ajuns însă la stațiune. Cercetările făcute au descoperit mormîntul lui Wegener, dar corpul lui Rasmus n-a fost găsit. Poate că zace într-o spărtură a ghețarului pe care trebuia să-l traverseze.

În anul 1912 a avut loc în peninsula Alaska o erupție a vulcanului Katmai. După încetarea puternicelor manifestări vulcanice, care au durat vreme de trei luni, eschimoșii s-au apropiat de locul unde se găsea muntele de foc. Au constatat cu uimire că acesta dispăruse și în locul lui au văzut o vale adîncă, în care, din mii de crăpături, tișneau aburi și apă fierbinte. De atunci regiunea aceasta a primit numele de *Valea celor zece mii de fumuri*. Ea a

fost cercetată de numeroși vulcanologi. Aju-
tați de eschimoși, ei au reușit să facă impor-
tante descoperiri în regiunea înconjurătoare.
Astfel, geologul american Andersen care a
petrecut aproape un an în așezările eschimo-
șilor stabiliți pe coasta de sud a peninsulei
Alaska, povestește cum aceștia i-au procurat
interesante roci vulcanice, intrate ulterior în
colecția de mineralogie a Muzeului din New
York. Andersen a fost însoțit pretutindeni în
expedițiile sale de prietenii săi eschimoși, care
au refuzat însă să se apropie de fumarolele din
Valea celor zece mii de fumuri. Ei pretindeau
că angakokul le-a spus că „spiritele rele” de
acolo s-ar revolta dacă le-ar tulbura liniș-
tea. Toate încercările făcute de Andersen pen-
tru a-i convinge pe eschimoși că aceste feno-
mene ale naturii n-au nici o legătură cu pre-
tinsele „spirite”, au fost zadarnice.

Viața și obiceiurile eschimoșilor din zona
strîmtorii Scoresby, precum și a acelorora de la
Angmagssalik, de pe coasta răsăriteană a
Groenlandei, au fost cercetate și de explora-
torul francez Jean Charcot. Descrierile sale de
călătorie prin această regiune sînt pline de
pitoresc și de poezie. Ani de-a rîndul el a
studiat viața vîânătorilor eschimoși din strîm-
toarea Scoresby. A observat că aceștia sînt
nevoiți să vîneze și iarna, deoarece în scurta
perioadă de vară nu au timp suficient pentru ca
să-și adune și să-și înmagazineze hrana necesară
întregului grup. „Vînătoarea de iarnă — spu-

nea Charcot — pe lângă faptul că este mult îngreunată din pricina gerurilor aprige, pune pe eschimoși în fața unor examene dure de capacitate, cerînd din partea lor angajarea ultimelor rezerve de forță. Bunurile cu valoare comercială sînt foarte puține. De aceea în Arc-tica se poate trăi numai folosind toate forțele proprii și exploatînd în mod abil puținele surse ajutătoare de care dispun eschimoșii”.

Charcot a descris modul curios în care eschimoșii vînează lupii polari, posesori ai unor blănuri foarte prețioase. Vînătorii folosesc ca momeală fanoane de balenă pe care le taie subțiri și le rulează în formă de arc de ceas. Le pun apoi să înghețe și astfel rulate le întrebuintează ca nadă. Lupul înghite cu lăcomie momeala care, odată ajunsă în stomac, în contact cu căldura, se încălzește și avînd tendința să-și recapete forma inițială se desfășoară și găurește peretele stomacului. Slăbit din cauza hemoragiei interne, lupul devine o pradă ușoară pentru vînătorii eschimoși.

În anul 1936 Charcot a vizitat pentru ultima dată pe eschimoșii de pe coasta răsăriteană a Groenlandei. La înapoierea spre patrie corabia sa *Pourquoi Pas?* surprinsă de furtună în apropiere de Islanda s-a scufundat în apele reci ale Oceanului Atlantic, ducînd în adîncuri pe Charcot și pe 39 din cei 40 de marinari care formau echipajul navei.

Paul E. Victor, un alt explorator francez, a fost însoțit în expediția sa dintre anii 1934—1935 de neîntrecutul ghid, eschimosul Kristian

Tugartuqu. Francezul a colindat împreună cu eschimosul regiunea de coastă cuprinsă între Angmagssalik și Scoresby și a escaladat numeroși ghețari necunoscuți pînă atunci. P. E. Victor a dat unuia din acești ghețari numele credinciosului său tovarăș de drum. În lucrarea sa, tipărită în 1939, exploratorul francez scrie între altele: „Cu toate că numele de Tugartuqu, în limba eschimosă se traduce prin „Omul care se mișcă dormind”, tînărul meu prieten s-a dovedit a fi un om de-o inteligență scîlpitoare și un muncitor neîntrecut, fără de care eu n-aș fi reușit să duc la bun sfîrșit cercetările ce le-am făcut în acest pustiu de gheață”.

Tedy Banck, un tînăr cercetător american, a vizitat pentru prima oară insulele Aleutine, în cursul celui de al doilea război mondial. El și-a dat seama că studierea culturii aleuților prezintă un mare interes științific. Banck a hotărît să organizeze o expediție etnografică în țara unanșanilor — cum își spun între ei aleuții. Americanul, botanist de specialitate, a cercetat și flora insulelor, în special plantele comestibile și cele medicinale. Scopul principal al călătoriei sale l-a constituit însă dorința de a cunoaște obiceiurile și moravurile aleuților și de a studia migrația popoarelor din Asia în America de Nord, migrație ce se pare că ar fi avut loc și prin arhipelagul Aleutineilor. Tedy Banck a petrecut cîțva timp în satele aleutine din insulele Atha și Umnak. El a cer-

cetat vechile așezări din insula Signam, s-a cățărat pe munții ce păreau inaccesibili de pe insula Tanag și a examinat numeroși vulcani stinși sau încă fumegînd. Toate însemnările lui despre insulele Aleutine și le-a strîns într-o carte intitulată *Leagănul vînturilor*. În ea autorul a descris natura și bogăția faunistică și floristică a arhipelagului și a prezentat numeroase date geologice cu privire la vulcanismul muribund din Aleutine. Banck vorbește și despre obiceiurile băștinașilor, reproducînd cîteva din frumoasele legende păstrate din bătrîni. Tînărul cercetător a descoperit în peșteri vechi morminte de aleuți. În ele se aflau mumi învelite în rogojini fine făcute din alge marine și din piei de focă. Analiza radioactivă a acestor rogojini a arătat că ele datează de aproximativ 1 100 de ani. Multiplele informații culese de Banck confirmă teoria adoptată pe o scară largă de numeroși oameni de știință care afirmă că strămoșii aleuților au venit din Siberia și că acești strămoși nu pot fi decît eschimoșii.

„În închipuirea multora — scrie Banck — insulele Aleutine reprezintă un lanț de stînci sterpe și reci. În realitate arhipelagul este bogat în resurse naturale și are o climă relativ bună, ceea ce a constituit un „magnet” pentru popoarele migratoare. Așa se explică că eschimoșii au venit cu mii de ani în urmă în arhipelag”. Autorul arată spre sfîrșitul cărții sale că astăzi satele din „Leagănul vînturilor”

par pustii. Asta deoarece bărbații lipsesc mai tot timpul de acasă, fiind plecați după cîștig. Unii se ocupă cu vînătoarea lutrelor sau a focilor, iar alții lucrează la construcțiile militare ale americanilor. Femeile la rîndul lor își părăsesc și ele locuințele. Deseori ele pot fi văzute pe țărm, unde se îndeletnicesc cu adunatul scoicilor, al algelor marine și cu vînătoarea păsărilor. Cel mai mare dușman al aleuților îl constituie bolile. Peste 40% din locuitori sînt bolnavi de tuberculoză. De aceea durata medie de viață a băștinașilor din acest arhipelag este de 25 de ani. Aleuții își uită cu timpul limba și cultura lor, deoarece în școlile din regiunea locuită de ei limba de predare este cea engleză.

În ultimii ani eschimoșii din Alaska de nord au însoțit echipele de geologi și paleontologi. Grație informațiilor date de ei, s-au putut descoperi scheletele bine conservate în gheață ale animalelor ce au trăit în Alaska la începutul epocii cuaternare, cînd clima era mult mai caldă.

Etnograful american G. P. Murdock a studiat de curînd viața eschimoșilor din insulele izolate ale arhipelagului arctic canadian, aducînd unele dovezi certe cu privire la modificarea fizicului acestei populații în urma schimbării modului ei de viață. De pildă, el a observat că fețele acestor eschimoși nu mai au o formă trapezoidală ca înainte vreme, ci au devenit rotunde. S-a pus întrebarea care să

fie cauza acestei transformări. Se știe că eschimoșii erau nevoiți, pentru ca să poată obține piei moi și subțiri necesare confecționării hainelor, precum și diferitelor curele, să mestece continuu în gură piei de foci. Cu aceasta se îndeletniceau în special femeile și tinerii pînă să împlinească vîrsta de 15 ani, cînd încep să vîneze. Așa se explică dezvoltarea exagerată pe care o lua maxilarul lor inferior, ceea ce făcea ca obrazul să capete o formă trapezoidală. După primul război mondial, grupele din insulele canadiene au început să fie în contact direct cu negustorii americani. La agențiile comerciale înființate de aceștia, vîntătorii eschimoși căpătau în schimbul blănușilor diferite obiecte necesare traiului. Acum ei găsesc îmbrăcăminte și curele gata confecționate, fără să mai fie nevoie să mestece pielea de focă. Iată, deci, că ceea ce se socotea drept o caracteristică a feței eschimoșilor nu era decît rezultatul activității desfășurate de ei.

În anul 1957 cercetătorul american Gessain a petrecut cîteva luni în mijlocul eschimoșilor din Alaska de nord-vest. El s-a mirat cînd într-una din zile aceștia i-au servit la masă un pește proaspăt caracteristic faunei marine și un altul de apă dulce. Cum țărmul mării Beaufort se găsea la o distanță de aproape 20 km și americanul știa că nici un eschimos din așezarea respectivă nu plecase cu sania pînă acolo, a întrebat de unde era peștele. Eschimoșii i-au explicat că a fost pescuit din lacul

cunoscut de ei sub numele de *Nuvuk*. Făcîndu-se cercetări, s-a constatat că lacul posedă două straturi de apă: unul superior cu apă dulce și altul inferior cu apă sărată. Geologii sînt de părere că lacul s-a format dintr-un golf care treptat a fost izolat de mare prin ridicarea uscatului. Zăpezile abundente din cursul iernii se topesc primăvara și aduc în acest lac apa dulce. Lipsa curenților și clima rece împiedică amestecul apei dulci cu cea sărată. Este interesant faptul că în stratele inferioare ale lacului *Nuvuk* se dezvoltă o viață caracteristică mării Beaufort, iar în partea superioară a lui o faună la fel ca aceea existentă în rîurile cu apă dulce din acea regiune.

După cum am văzut, bunătatea, sinceritatea, devotamentul și spiritul de sacrificiu caracterizează această populație. Cu toate acestea în istoria expedițiilor polare nu i s-a dat locul pe care-l merită, deși eschimoșii au fost colaboratori prețioși și de neînlocuit ai exploratorilor. Deseori membrii expedițiilor europene și americane au fost salvați de la o moarte sigură numai grație abnegației însoțitorilor lor eschimoși.

Problema originii și vieții eschimoșilor, populație răspîndită pe aproape jumătate din aria polară arctică, constituie un mare interes pentru oamenii de știință din întreaga lume. Arheologii și etnografii studiază și compară fragmentele de arme, vîrfuri de harpoane, u-

nelte și amulete descoperite în mormintele vechi, dar concluziile la care au ajuns sînt foarte diferite.

Desigur că acești cercetători vor aduce noi și importante date cu privire la istoria și condițiile vieții eschimoșilor, a obiceiurilor și în-deletnicirilor lor, a eticii și culturii acestor încercați oameni ai nordului.

CUVINTE
DIN LIMBA
ESCHIMOSĂ

AGLU	: gaură de respirație făcută în gheață de foci
AGSSIUT	: vino repede.
AKSOASAK	: auroră boreală
AMMASSAT	: peștișor
ANORE	: vînt
ARGLARPUNGA	: eu plec acasă
ANGAKOK	: șaman în Groenlanda
ASIUKIA	: nu știu
ATA	: tată
ATATA	: bunic
ATATATA	: străbunic
ATTUK	: băiețel
AVEK	: morsa
AYAYUT	: tobă
AYOR	: tristețe
AYORNAMAN	: nu-i nimic de făcut!
BISIGNARFIK	: sărbătoare
EEGLA	: pat
ECK	: da
IMAK	: mare
INUK	: persoană (om)

INUKSSUIT	: oameni
KAMIKS	: cizme
KERKA	: mijlocul nopții
KINNA TANNA	: cine este oare?
KRATLIK	: pantaloni din piele de urs
KRIDA	: tobă
KRUTLEK	: opaițul cu ulei de focă
KRASLUNA	: omul alb
KRIGNAK	: coșul de aerisire al igluului
KRUBITAK	: vestă din piele de ren
KRAYAKTSI	: glugă impermeabilă
KREPIKS	: sac de dormit făcut din piele de caribu
MAMAREI	: este bun
MIKILUPALUK	: lumină mică
MASSAKUT	: imediat
MACTOK	: slănină de balenă
MATTAK	: narval
MITTEK	: fetiță
NAGOSSAK	: doctor
NANUK	: urs alb
NEKRI	: hrană
NERRIVAK	: mâncare
NUANINGUIU	: cu plăcere
NOMAGTOK	: totul e gata
NUNA	: țară

PARALU	: atenție
PISSUKPOK	: ei merg
PISSUALAYOK	: ei aleargă
PISSUINNARPOK	: ei se plimbă
POLLARTAPUNGA	: vin în vizită la tine
SAVIK	: fier
SAVIKSSIVIK	: fier meteoric
SIKU	: banchiză
SIKUMIN	: venind de la banchiză
SIKUMUTU	: spre banchiză
SIKUNAMEGTOK	: banchiza este bună
SINIK	: somn
SIORAPALUK	: atât de frumos
SOO	: mulțumesc
SUKKU	: zahăr
TAKU	: privește
TATSITSIKUTAT	: apă dulce înghețată
TERIANGNAK	: vulpe
TILUGTUT	: cușit de lemn pentru curățit veșmintele de zăpadă
TIMIAK	: pasăre
TOK	: este
TORNEK	: suflet
TORNADEK	: invocarea spiritelor
TORNALIK	: șaman în Alaska
TSAKRI	: nume dat caiacului în Groenlanda orientală

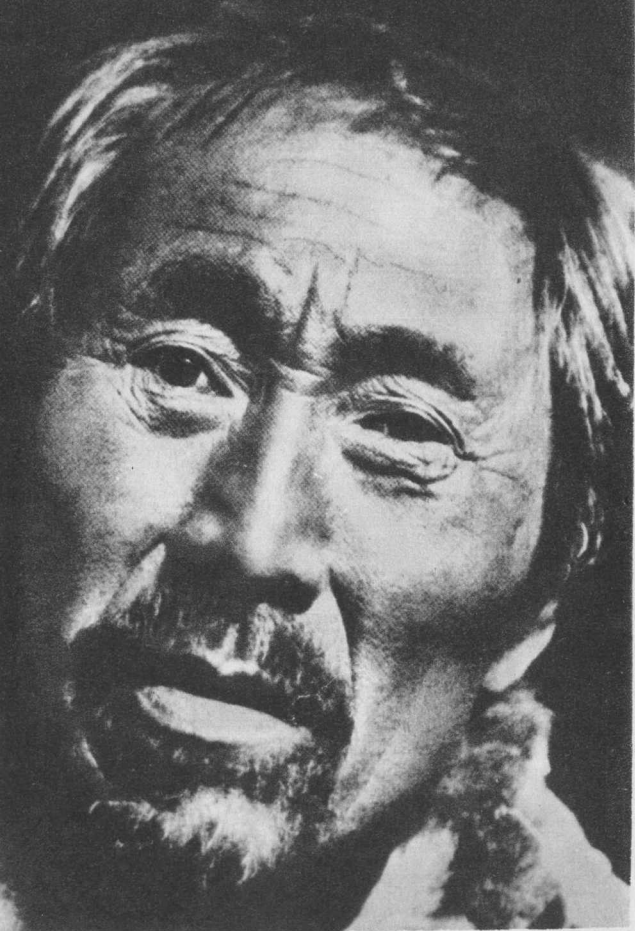
TSIAR	: frumos
TSEKI	: satîr cu ajutorul căruia se desprinde pielea animalelor marine
TSOOGATA	: capul de os sau de fier al harponului
TUKUTU	: renul canadian (cari-bu)
TUPILEKS	: spiritele rele
TUSARFIK	: ascultă
UDIORIAK	: stele
UKIOK	: vine iarna
ULU	: cuţit întrebuinţat de femei pentru tăiat grăsimea, folosit şi în multe alte împrejurări
UNGI	: nu
UTOKRATSOPUNGA	: iartă-mă

CUPRINS

Repartiția geografică	7
Obârșia eschimoșilor	15
Ce spun cercetările arheologice	26
Organizarea socială. Obiceiuri și legende	33
Construcția caselor de locuit	50
Cum se îmbracă eschimoșii	56
Mijloace de transport	60
Vânătoarea	69
Etica eschimoșilor	100
Credințe religioase	105
Pictura și sculptura	114
Limba și alfabetul	121
Poezia, muzica și dansul	125
Cercetătorii regiunilor arctice și eschimoșii	132
Cuvinte din limba eschimosă	161

Cascadă din apropierea așezării Thule.
În timpul verii polare
zumzetul căderii de apă tulbură tăcerea fiordurilor.

Eschimos din Alaska de nord
— Capul Barrow.

Eschimosă
din delta fluviului Mackenzie
— Canada.

Tînăra eschimosă, din Angmagssalik
(Groenlanda de est)
purtînd o pelerină din piele de focă
garnisită cu puf de rață polară.

Copii eschimoși
din nordul Groenlandei,
cu prietenii lor de joacă — câinii.

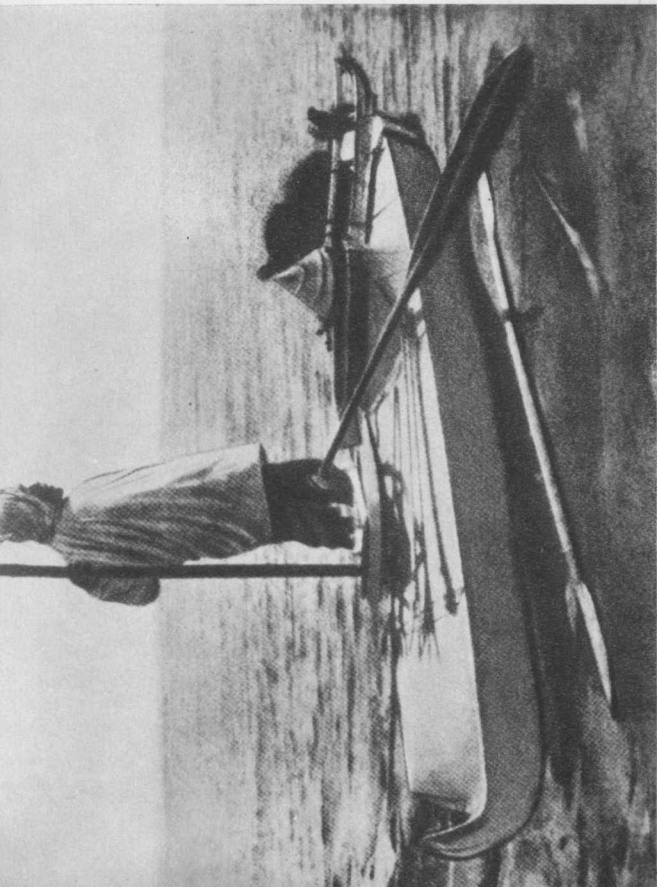

Femeia eschimosă din așezarea Upernavik
(Groenlanda occidentală),
cu părul strâns într-un coc legat cu o curea colorată.
Fetele au cureaua roșie,
femeile măritate cureaua albastră,
iar văduvele cureaua neagră.

Întoarcerea de la pescuit

Eschimos canadian
cu caiacul pregătit
pentru vânătoarea
de morse.

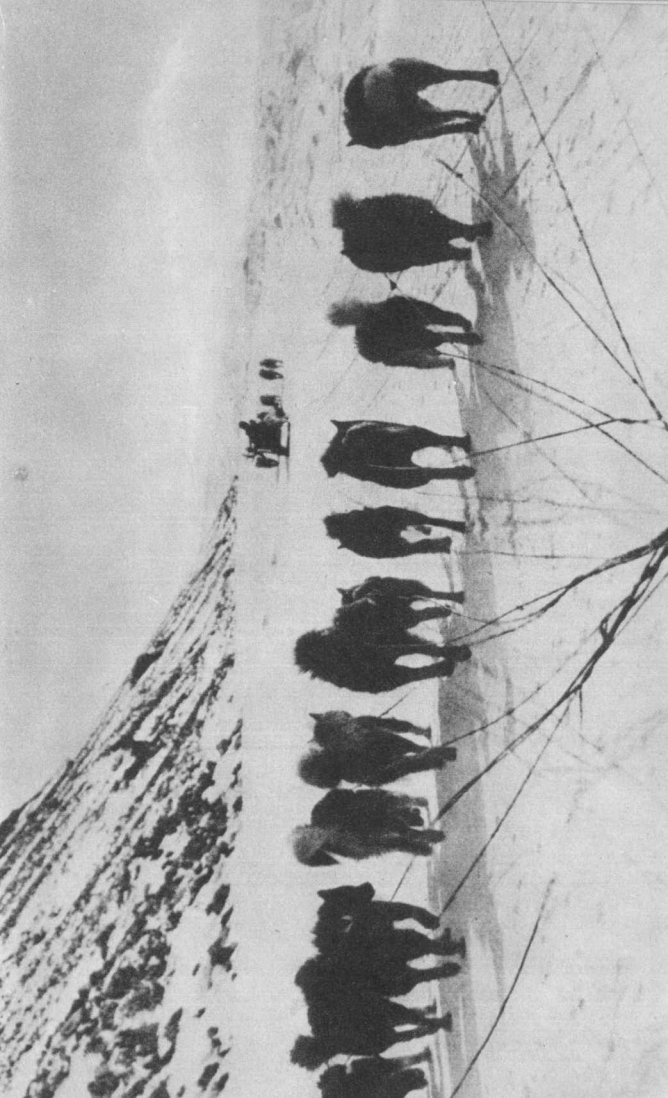

Igluul din Alaska,
mult mai mic
decît cel canadian,
folosit temporar
de vînători.

Eschimos
din tundra
canadiană
(grupa Caribu)
lângă un «tupek»
— cort de vară,

—
Ciini arctici așezați în «evantal»
la o sanie care transportă alimente de la Thule la Etah.

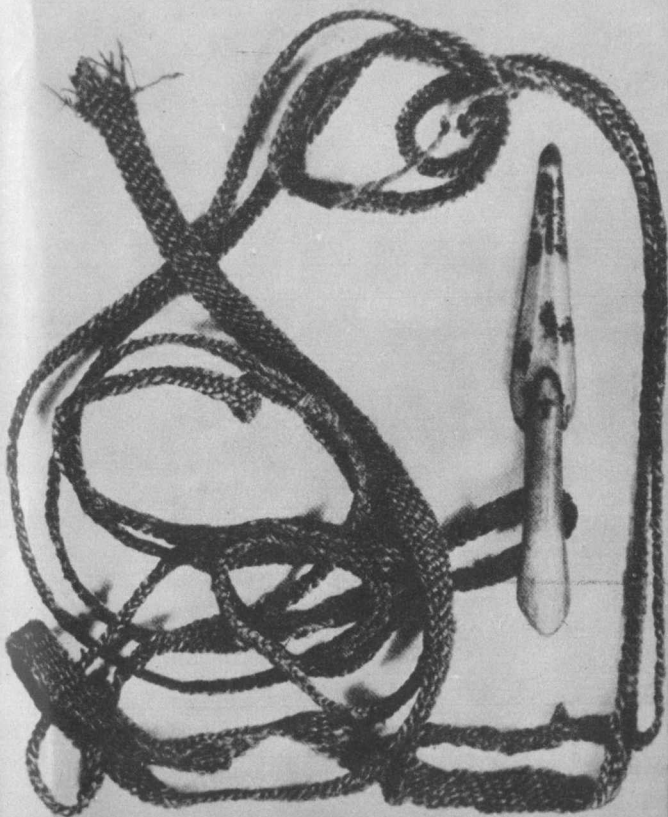
Eschimos din Groenlanda orientală,
pe un sloi plutitor de gheață,
vînind cu harponul pești și pui de focă.

Eschimosă canadiană
din peninsula Melville
purtînd copilul pe spate într-o glugă.
Ea mestecă pielea de focă
pentru a o face mai moale.

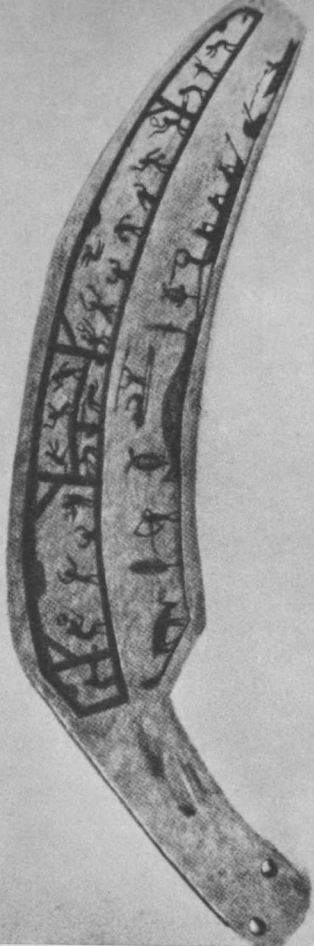

Doi urși polari
din golful Baffin
într-o «partidă de box»

Capul de harpon — tsoogata —
confectionat din fier meteoric
și funie împletită din vene de focă.

Cuțit din os —tilugtut—
pentru curățat veșmintele de zăpadă.
Sculptura reprezintă scene de vânătoare
a focilor, balenelor și renilor.

Redactor responsabil : PETRE DUDCOVSCHI
Tehnoredactor : G. TĂNASE

Dat la cules : 20. 08. 1966. Bun de tipar : 14 11. 1966. Apărut : 1966. Comanda nr. : 6774. Tiraaj : 50140. Hîrtie semivelină de 63. g/m² 700×920/32. Coli editoriale : 5. Coli de tipar : 5,25. Planşe : 8. A. T. : 10083. C. Z. pentru bibliotecile mici : 8 R — 96.

Tiparul executat sub comanda nr. 527/1966, la
Întreprinderea Poligrafică Cluj. Str. Brassai 5-7.
Republica Socialistă România

Lei 3,50

EDITURA TINERETULUI